

INFANTILITAT

EL dia de Pasqua, ens deia un poeta important des d'un diari important, com a torna d'alguns eterniments purament lírics i algunes aplicacions simbòliques d'aquella festa, que durant l'edat inconscient de la seva vida havia omplert de fe religiosa aquella celebració cristiana, però que després hom esdevé conscient i es desempallega de credulitats puerils, etc., etc.

El bon poeta que això deia és home tan somàticament pastat de catolicisme, té tan catòliques l'ànima i la sang que l'aguanten, que llavors mateix que es creia fer una gallardia d'incrèdul, formulava, sense ell saber-ho i amb la impropietat de paraula pròpia d'un llec en Teologia, una de les veritats fonamentals del Catolicisme. Som sincerament amics del poeta i ens complaem a trobar-nos-hi d'acord en una afirmació religiosa. Verament, el Catolicisme és una religió amarada d'esperit infantil.

Tota religió, pel sol fet de plaçar davant del Déu Creador la criatura humana, té forçosament un caient d'infantilitat. Quina altra actitud escaient podria adoptar enfront de Déu una criatura? Un urc de suficiència, una vanitat de creixença feta, amb tot aquell enfarfec d'ésser persona sèria, que el poeta conceix prou bé, allunyaria irremissiblement l'home de Déu i escanyaria tota possibilitat del diàleg íntim.

I com que el Catolicisme no és una religió, sinó la Religió, així ras i curt (i això recordem haver-ho sentit de boca del poeta alludit), ha d'ésser per excel·lència la Religió infantil. Un altre poeta nostre, catòlic per la sang i per la confessió explícita, Josep Carner, acaba un dels seus meravellosos sonets dient-nos que es troba davant de Déu com infant que no sap de caminar.

Són diversos els passatges de l'Evangeli on Jesucrist, el Déu qui volgué ésser infant, ens posa els menuts com exemplars nostres en l'ordre de la vida religiosa. Si no us feu com infants, ens diu, no entrareu en el regne del cel, ni tan sols, podríem comentar, en aquell regne del cel en la terra que formen les ànimes nobles vivents dins la roentor sim-

plicíssima de l'esperit de l'Església. No basta ésser batejat per pertànyer a aquest regne íntim: el baptisme essent un naixement a nova vida, cal comportar-se com a nounats.

El més il·lustre intèrpret del pensament de Crist, Sant Pau, fa d'aquesta idea un dels perns de la seva Teologia. La vida present és, segons ell, una infantesa, en la qual no entenem res. Creiem per la paraula dels Mestres, esperem en les promeses del Pare de família, tota la nostra vida espiritual es desplega entre vels de misteri, refiats de la fermetat de la paraula de Déu, però la intelligència plena de les grans veritats i de les grans destinacions de la vida humana és reservada per a l'edat adulta, per a l'home dut a perfecta i complida regeneració en l'altra vida, quan cauran els vels de la fe i s'esvairà el dolç neguit de l'esperança, i restarà sols la visió directa de la Veritat abans creguda i l'amor fruïtiu de la Bondat abans esperada.

Exigir des d'aquesta vida la comprensió perfecta, la visió clara, l'esvaïment del misteri, és una petulància de criatura que vol fer de persona gran. L'infant ha de creure en la paraula del pare, en l'ensenyament del mestre, sense exigir prèviament la comprensió de coses que la infància no pot capir. I si el mestre i el pare poden contraure la responsabilitat d'un ensenyament tort, el nostre Mestre i el nostre Pare del cel és immune per naturalesa d'aquesta trista debilitat. La fe és la fórmula d'aquesta vida i tota fórmula és un capbreu de grans concepcions ideològiques que sols una intelligència plenament assabentada i desplegada pot entendre per extens.

Som infants davant de Déu i hem de saber de caminar a ulls clucs refiant-nos del guitge d'aquella mà paternal qui no permetrà que ens foraviem. Tanmateix, però, la claror difosa que el vel de la fe, que ens resguarda els ulls de l'esperit, deixa passar a través del seu teixit subtilíssim, és molt més dolça i molt més segura que les lluentors vanes, momentànies i petulants amb què les nostres pensades, emancipades de Déu, voldrien substituir-la.

Els descreents qui volen arribar a la Fe per un seguit de satisfaccions plenes de llur pruija intel·lectual, no hi arribaran mai per aquest camí. Cal saber conèixer la veu de Déu dins de nosaltres quan truca a la porta del cor i reconèixer-la fora de nosaltres quan ens parla per mitjà de la Revelació custodiada i proporcionada per l'Església. Cal, aleshores, saber vèncer la temptació de la supèrbia intel·lectual, aclucar els ulls, abaixar el cap i fer el gran acte d'humilitat intel·lectual inclòs en aquesta simplicíssima paraula: Jo crec. Cert que hi ha arguments invencibles de credibilitat, cert que el nostre obsequi intel·lectual ha d'ésser raonable,

però totes les demostracions que la paraula de l'Església és paraula de Déu i és creïble, s'esberlaran contra una intelligència pètreament endurida en l'orgull de persona conscient. Si la gràcia de Déu, humilment demanada, no ablaneix la pedra, la fe esdevé impossible.

Diem això en el mes de maig que l'instint piados del poble fidel consagra a l'honorament de la Verge Maria. Vetaquí la més infantil de les devocions cristianes, potser perquè és la més típicament cristiana. L'infant és més infant envers la mare que envers el pare. El cristià tot i ésser creatura de Déu, davant la divina Mare dels fidels es comporta encara més infantívolament; la seva condició de creatura perd tot aspecte filosòfic i pren un aire familiar, angelitzat per la més pura de les tendreses. Sense aquest eternament marià no es pot agradar a Jesucrist. Sense aquesta infantilitat d'ésser fills de Maria, no podem ésser germans de Jesucrist, no podem ésser veritables cristians.

Tenia, doncs, raó el poeta quan atribuïa a l'edat pueril (inconscient, deia ell amb paraula impròpia) la virtut de la fe. L'única diferència entre ell i nosaltres és que ell creu haver superat aquesta edat de la creença i es té ja per home fet, per persona sèria, per ésser plenament conscient. Nosaltres, en canvi, ço és, els catòlics de confessió explícita, ens creiem encara, quant és a la vida religiosa, en l'edat infantívola, de la qual no volem sortir mentre serem en aquest món, i de la qual qui surt és inepte per al regne dels Cels.

LA MORAL I LA PLASTICA DE LA VERGE MARIA

GILBERT Keith Chesterton té un llibre d'una lúcida fantasia perfecta, d'una meravellosa, lògica excentricitat—un llibre, tot ell, paradoxa, tot ell, tombarella simulada.

The Ball and the Cross, "L'Esfera i la Creu", aquest és el títol del llibre en qüestió, és, potser, el més reeixit llibre d'apologètica empresa per un laic dels temps contemporanis.

L'apologètica chestertoniana resulta, certament, d'una tècnica molt lliure, d'un procediment molt arriscat, d'una demostració molt desconcertant.

Al servei lleial i fervorós de la seva fe catòlica, Gilbert Keith Chesterton ha aportat, però, el millor de si mateix, la seva millor qualitat, el seu millor talent: la seva qualitat literària picant, el seu talent polèmic d'humorista—en el sentit més purament i peculiarment anglès del mot.

No he d'explicar ni he de comentar jo la totalitat de la seva obra.

La meua delicada i difícil tasca és una altra.

L'obra de Chesterton m'haurà dat, tanmateix, un bon pretext d'entrada en matèria.

* * *

Ens descriu Chesterton, en un dels primers capítols del llibre, la petita redacció d'un petit periòdic o revisteta titulat "L'Ateu", instal·lada en una petita planta baixa del barri londinenc de Ludgate Hill. Dirigeix i redacta aquesta petita fulla, un tal Turnbull, un homenic de mitja edat, amb una barba i un bigoti retallat, d'un vermell abrindatís. "L'Ateu" és un petita publicació que va vegetant, com hom diu vulgarment, enmig d'una indiferència general.

"El anys passen—diu Chesterton amb una mitja rialla impagable—i el fet que un botiguer-periodista del barri de Ludgate hagi condemnat

Déu a mort, esdevé un esdeveniment cada vegada menys i menys important.”

La tasca deïcida de Turnbull es va consumint, per dir-ho així, en la seva pròpia salsa.

Fins que ve un home, un bell jorn, que se'l pren de nou seriosament i que el tracta, com veureu—és sempre l'humor de Chesterton el qui parla—amb tot el respecte, amb tota la consideració que es mereix.

Aquest home es diu Evan Mac Lan, i és un home jove, esvelt de figura i de faccions un xic pàl·lides, vestit de gris clar, que acaba d'arribar del seu poble—un indret llunyà de l'Escòcia occidental habitat per un nucli espars de catòlics.

Mac Lan feia ja algunes hores que es passejava encantadament pels carrers més cèntrics de la ciutat.

Caminant a la deriva, dant voltes i més voltes entorn dels mateixos carrers, entorn de les mateixes places, entorn dels mateixos *squares*, els ulls afadigats de Mac Lan es posaren, distretament, en la petita mostra envidrada de la redacció de “L'Ateu”. Allí, enganxat darrera els vidres, hi havia exposat *in extenso* tot el text imprès del darrer número. L'article de fons o editorial, signat pel propi Turnbull, ostentava el següent títol: “La Mitologia mesopotàmica i la seva influència sobre el folk-lore siríac”.

Evan Mac Lan es posà a llegir aquell paper imprès. No tenia res més que fer. Els carrers eren plens de vianants i buits d'aventures.

Mac Lan tenia temps per perdre.

Aquell article s'ocupava d'una pila de coses relacionades amb els déus de la Mesopotàmia i de les seves analogies i similituds amb Iahveh—(qui deu ésser aquest Iahveh? pensava Mac Ian).

Es parlava, sobretot, d'un déu Sho—(alguns pronunciaven Ji)—el qual, segons una antiga llegenda caldea, seduí una verge i engendrà un heroi que fou l'heroi principal i el salvador del sistema ètic mesopotàmic.

Venien després una sèrie d'al·lusions i parallelismes referents a les amors lícites o il·lícites de la divinitat.

Venia, encara, un altre paràgraf més concret.

Aquest altre paràgraf, Mac Ian no l'entenia prou bé. El va rellegir. El va rellegir una volta encara.

Tot d'una va comprendre!

Una rojor sobtada enrogí el seu rostre empallidit.

Els vidres de la redacció de “L'Ateu” queien al mateix temps trencats en mil bocins.

I Mac Ian, fet una fera, penetrava local endins arborant frenèticament el seu bastó.

—Miserable! Miserable!—cridava Mac Ian.

Uns minuts més tard, Mac Ian i Turnbull es trobaven a la delegació de policia.

—Per què haveu trencat els vidres de l'aparador de Mister Turnbull?—va preguntar el jutge a Mac Ian.

—Perquè—respon Mac Ian, davant l'astorament general—perquè ha insultat la Verge Maria.

(Aquesta sortida fa riure, o, si més no, fa somriure. Ja és el que vol Chesterton. Aquesta sortida, però, tot seguit—i Chesterton ho vol també, sens dubte—fa entristir, i fins i tot, pot arribar a fer plorar).

El jutge no comprengué, com és natural, l'alta raó de l'alt sentiment de Mac Ian.

Li féu pagar una multa.

Mac Ian i Turnbull sortien, però, de la delegació desafians, a la recerca de dues espases per encreuar.

I aquí comença originalíssim, animat i suggestiu, com una mena de *film* de Douglas Fairbanks o de Charlot, l'èpic desafiament de Mac Ian i de Turnbull, amb la inesperada reconciliació dels dos adversaris a l'ombra de l'esfera i de la creu.

...He de deixar, però, aquest llibre mestre de Chesterton—que reprendré al final—per entrar de ple en el tema veritable del meu assaig.

* * *

El nom de Maria, el dolç, l'infinitament dolç nom de Maria, vol dir, en llengua siríaca, regina, dama, mestressa, i, en hebreu, estrella de la mar.

Hi ha després, per a completar la humaníssima i espiritualíssima figura, tot aquell enfilall magnífic de denominacions poètiques, filosòfiques i morals de la lletania del seu Rosari.

El nom de Maria, després del nom de Jesús, és, sens dubte, el nom més dolç que hagi sortit mai de la boca dels homes.

És un nom molt dolç per a les oïdes visibles del cos; és un nom molt dolç, sobretot, per a les oïdes invisibles de l'ànima.

Maria és i representa el punt més alt de perfecció a què pot arribar la humana criatura inspirada per la divina gràcia.

El doble misteri de la seva Concepció Immaculada i de la seva virginitat—d'una llum massa cegadora per als nostres esperits infectats

per l'orgull, d'una llum massa cegadora per als nostres sentiments corromputs per la malícia—és un misteri, en efecte, difícilment capible en aquesta vida nostra de trànsit, enterbolida per la matèria dels nostres sentits espessos, migrada per la insuficiència dels nostres raonaments mutilats.

El doble misteri de la Concepció Immaculada i de la Virginitat de Maria, és, certament, un misteri. Un gran misteri. Després del misteri de la Trinitat, després del misteri de l'Eucaristia, és el més misteriós, gosaria dir, amb redundància, dels misteris.

...Tot això són paraules, tot això són suposicions, tot això són hipòtesis—objecten els agnòstics.

Proves! Proves!

Aquestes coses altíssimes i subtilíssimes no es proven.

Si es poguessin provar positivament, científicament, experimentalment—com 2 i 2 fan 4—veurieu que elles s'han convertit en quelcom de mort, en quelcom d'inert, en quelcom d'inapropiable, completament inútils, completament desvaloritzades, completament incotitzables en relació a la finalitat sublim, per què foren creades.

Tot això—prosegueixen els nostres objectadors agnòstics—son productes buits de la imaginació, són fums de l'esperit, són exhalacions del cor.

La realitat, la sola realitat, és el que importa.

És que, per ventura, la realitat, àdhuc la realitat, diríem-ne, més realista, ha estat mai provada d'una manera plena i satisfactòria?

I ja no parlo de la realitat en la seva flor, de la realitat, diem-ne, ideal o idealitzada, com és ara, la bellesa.

La bellesa, en el seu punt més inefablement quintaessenciat, almenys, és una cosa que no es pot provar.

No és pas, per això, la bellesa una mera il·lusió. La bellesa és un fet. És quelcom que *existeix realment*.

Quelcom que existeix realment, dins de nosaltres—que és com voldrien que existís els filòsofs i esteticistes del Nord,—fora de nosaltres—que és com voldrien que existís els filòsofs i els esteticistes del Sud.

Subjectivament? objectivament? de totes dues maneres alhora? És igual. Res no pot llevar-li el fet de la seva *bella i misteriosa realitat*...

* * *

La figura de la Verge Maria, tant per la part ètica com per la part estètica, que se'n deriva, directament o indirectament, és d'una importància i d'una exemplaritat excepcionals.

El fet de la Verge Maria fou possible, abans que tot i per damunt de tot, per les dues virtuts màximes—les més rares, les més difícils, les més heroiques de les virtuts—d'obediència i d'humilitat que ella posseïa.

La gràcia divina li havia reservada, certament, una honor suprema. Una honor d'una vastitud i transcendència inenarrables. L'honor per excel·lència.

La gràcia divina, però, havia estat atreta, havia estat forçada, gosaria a dir, talment com per un iman, per aquelles virtuts, cabdalíssimes, filles de la voluntat humanal plenament lliure de Maria.

La gràcia divina i la bondat humana de la criatura, varen reflectir-se un instant suprem. L'una justificava l'altra. L'una exigia l'altra.

D'aquesta lluita magna d'amor diví i d'humana perfecció, no podia sortir-ne decididament, altra cosa que Allò que en sortí.

Sense la divina gràcia, res no hauria estat possible.

Res no hauria estat possible, tampoc, sense la cooperació absoluta de la filla d'Anna i de Joaquim. Dotada de sang reial, i posseïdora d'una entranya única d'argent, impenetrable i impenetrat, que fou ensem la més humil, la més submissa de les criatures d'aquest món.

En ésser pronunciada per Maria la paraula d'acceptació, la paraula de conformitat, el "fiat" decisiu, podríem dir ben bé que la història del món es partí en dues parts.

El raig pur i fecundant havia projectat una ratlla de roses de foc a través del temps i de l'espai.

Hi hauria, d'aleshores ençà, un equador magnànim de fe, d'esperança i caritat, tot al voltant de l'humanal destí.

Una gota clara de nacre pur, una cèl·lula inefable de pura reserva, un pur fragment d'ànima i de cos incontaminats en el decurs de les gèneres innombrables, florint tot d'una a plena llum, com una flor esclatant d'etzavara ens havia redimit a tots, ens havia salvat a tots, ens havia transfigurat a tots.

I un peu blanc, des d'aquell dia, esclafava—amb tot el pes de la seva innocència, amb tota la pressió de la seva puritat—una testa verda de serpent indomable.

* * *

Les dues virtuts humanes culminants, essencialment pròpies de la Verge Maria, la humilitat i l'obediència, es completen, es magnifiquen, s'aureolen amb la tercera virtut suprema de l'esperit de sacrifici.

Hi ha set glavis, amb pom de flor però amb punta d'acer, que se li clavaren en la fibra més íntima del cor.

La joia indescriptible d'ésser la Mare de Déu, no podia compensar la dolor indescriptible dels turments, de la passió, de la crucifixió d'aquest mateix Déu incomparable.

L'anàlisi d'una parella conjunció de grandíssima joia i de grandíssim dolor, ultrapassa, però, les nostres humanes mesquines forces.

La paraula i el concepte de sublims, són pàl·lids per a definir un estat parell en infinita profunditat, un estat parell en infinit irradiament.

Després de la seva prova extrahumana de joia, després de la seva extrahumana prova de dolor, Déu tenia reservada a Maria la festa d'una plena i inapellable glorificació.

Maria, amb la seva Assumpció, ens diu el P. Bourdaloue, va rebre de Déu una doble plenitud: una plenitud d'eternal felicitat i una plenitud d'eternal poder: una plenitud de felicitat per a ella mateixa, i una plenitud de poder per als que la invoquen.

Recordem-nos en tots moments, majorment en els instants més inquiets i més desolats, d'aquest misericordiós prestigi mitjancer.

Una invocació a Minerva—relativa perfecció de marbre a part—ens deixa, en el fons, més agres, més inquiets, més desolats que mai.

La Salve Regina, en canvi—tot i servant una possibilitat d'estètica perfecció per ella—és com una mena de bàlsam que clarifica el nostre esperit i que nodreix tendrívola el nostre cor.

Una veu inefable respon a la nostra inefable invocació.

Una veu en la qual sembla que s'hagin concentrat totes les més consoladores entonacions, tots els més dolços matisos de la feminitat purificada de tota matèria equívoca, alleugerida de tot egoisme, lliure en absolut, de tota baixa inclinació.

* * *

La figura de la Verge Maria espiritualment i humanalment, ha estat sempre una bella font d'inspiració.

Han estat bastides, en honor seva, algunes de les millors produccions de poesia i d'art.

Plàsticament, sobretot, hi ha obres mestres presidides per ella, que han estat, que són, que seran sempre reputades, àdhuc pels que no professen la seva creença, com els cims més alts de l'art on respira més fresc i més pur.

Fóra temptador de fer una revista detallada de les principals obres de pintura i d'escultura que han immortalitzat formalment les gràcies, els turments i la glorificació, la Vida, la mort i la transfiguració de la Verge Maria.

Davant les més belles i harmonioses d'aquestes representacions—oh Rafael! oh della Robbia! oh Piero de la Francesca! fermes i delicats plasmadors!—més d'una vegada m'he fet aquesta reflexió:

Tota la moral de la Verge es mostra per la seva plàstica.

Tota la plàstica de la Verge es mostra per la seva moral.

Tan i tan completa és l'harmonia de la seva forma i del seu fons!

* * *

A desgrat de tot!—inexplicable folia, inaudita perversitat—la Verge Maria ha estat víctima de les fàcils sàtires, de les banals grogeries, de les malícies vulgars dels homes d'esperit, de fals esperit.

Voltaire—el seu nom els resumeix tots—havia de distingir-se especialment.

Les altres figures femenines, que ell considerava similars, de les altres religions—imperfectes prefiguracions o emanacions posteriors desviades—mereixien, això sí, totes les seves simpaties.

Li servien, si més no, per arrodonir i decorar un elegant sonet neoclàssic.

La Verge Maria era, però, un altre afer.

I tal, que era un altre afer!

El seu nas fi hi havia flairat quelcom de molt diferent. Quelcom de molt més important. Quelcom de molt més perillós.

Hi havia descobert el pur estoig del seu pur enemic.

Totes les seves sagetes enverinades havien de colltorçar-se, però, *necessàriament*, en tocar aquell asberg invencible de lliris purs i de violetes humils.

* * *

El gest, inesperat i aparentment foll, de Mac Ian, el singular cavaller chestertonià de la Verge Maria, és, doncs, un fet que té la seva explicació.

El comprenem perfectament.

El gest de Mac Ian simbolitza la reacció moral i estètica d'un esperit que vol que sigui respectat el que en l'humanal llinatge s'és produït, després de l'Home Déu, de més fortament, de més exquisidament adorable.

Cal trencar els vidres de la botiga blasfematòria de Turnbull.

A cops de puny, també, com Mac Ian?

A cops de puny, no, precisament.

Chesterton, en aquella colpidora excèntrica escena ens presenta un símbol. Una figuració exagerada, en caricatura, amb eixampla-veu, del deure de tot cristià i de tot catòlic—i per extensió, com diu ell—de tot “gentleman” que es respecti.

No ens hi hem de fer a cops de puny sinó en determinats casos verament excepcionals, i encara!

En tota ocasió, en tot moment, en tota circumstància, en canvi—i això, a vegades, costa més que donar cops de puny—ens hi hem de fer a cops de cor, a cops de paciència, a cops de caritat.

JOSEP M.ª JUNOY

LA POSSIBILITAT D'IMITACIO DE LES FORMES METRIQUES CLASSIQUES EN CATALÀ

D'ENÇA de la publicació del saborosíssim tomet d'"Horacianes" de l'excels Costa i Llobera (i d'això ja hi ha almenys una vintena d'anys) s'ha avançat tanmateix ben poc en la ruta que obrí amb son exemple a les lletres nostrades el plorat poeta mallorquí per a introduir-hi les formes nobles i gentils de la mètrica clàssica. Ell somnià, en sa modèstia i en sa il·lusió d'artista català, que de la que ell n'anomenava sa *prova* i son *humil tribut a la nostra poesia*, en traurien d'altres "més altes harmonies, més profit i més glòria". Veus aquí, però, que passaren els anys, i morí el mestre sense haver tornat a prendre en ses mans la sonora lira que havia deixada caure en son "Comiat" a la vora d'aquell *temple de puríssim marbre*; els joves, aquell *esforçat jovent*, esperança riallera del sacerdot poeta, *qui canta i puja les costes de la vida*, arribà a la plenitud de l'edat sense haver-se aprofitat de l'indici, que els havia donat ell, del *Santuari de l'Art suprem*; i ni en la Catalunya continental on tan bella florida ha tret en aquests anys la poesia, ni en la insular on tot l'ambient és saturat de la *deixa del Geni grec*, no s'ha sentit sinó alguna nota escadussera com a ressò de les que tan ricament sonaren pel Laci i per la Grècia i que tan bellament imità el malaguanyat autor d'"Horacianes".

És que és molt difícil, és potser impossible l'exacta reproducció de les formes clàssiques en la nostra poesia? Malgrat els esforços del poeta mallorquí per assolir un atansament que produís la il·lusió rítmica d'adaptació justa, en el prefaci d'"Horacianes" confessa ell mateix que la llengua catalana no admet el sistema de peus mètrics fundat en la distinció de síl·labes llargues i breus, i que amb la versificació de síl·labes tòniques i àtones, pròpia de la llengua nostra, no pot hom arribar més enllà d'una "certa aproximació".

Veiem d'esbrinar fins a quin punt aquesta minsa aproximació és assequible.

Per pocs estudis que es tinguin en aquesta matèria, no es pot desco-
nèixer que hi han menes de versos clàssics que no presenten tanta difi-
cultat d'imitació com d'altres, per mor de la llur uniformitat en la suc-
cessió de síl·labes adés llargues, adés breus. Així succeeix, per exemple,
en l'estrofa dicolos tetràstrosos sàfica, en la qual els tres versos primers
consten invariablement cadascú d'un troqueu, un espondeu, un dàtil,
un troqueu i un espondeu, sempre amb el mateix ordre, d'aquesta guisa:

— U — — — U U — U — — (1);

i l'últim vers, adònic, és format sempre d'un dàtil i d'un espondeu, així:

— U U — —;

i aquesta uniformitat sil·làbica produeix a l'oïda un efecte semblant al
que produeix la simetria d'objectes a la vista, efecte que per si mateix
ja crearia una mena de ritme més o menys perfecte, encara que per cap
més banda no en vingués.

Ço que trobem en els versos sàfics i en els adònics, podem també
constatar-ho en els petits asclepiadeus (espondeu, dàtil, espondeu, ana-
pest i iambe):

— — — U — — U U — U —;

i en els pindàrics (dos dàtils i dos troqueus):

— U U — U U — U — U;

i en altres, en tots els quals és exactament el mateix el nombre de síl·la-
bes, i sempre idèntic el lloc on corresponen les breus i on cauen les llar-
gues. I és clar que així, tenint només cura d'escandir bé i de relacionar
l'accent o accents rítmics del català amb aquella síl·laba en la qual la
quantitat llatina exigeix l'ictus de pronunciació, resulta una mena de
calc que a l'esguard dels no massa exigents en exquisideses artístiques
lluu com una perfecta imitació, i en tota orella ben organitzada sona, si no
amb la mateixa dolcesa dels versos que indubtablement es llegien can-
tant, amb tota la musical melodia de què és susceptible el nostre art que
hem de confessar decadent en relació al dels antics.

(1) Per més que ho creiem improbable, per si entre els nostres lectors n'hi
havia algun de tan profà en la matèria que no ho sabés, advertim que el signe
— és senyal convingut de síl·laba llarga i el u de breu.

Escolteu mestre Horaci en sa oda *ad Grosphum*:

*Te greges centum, Siculaeque circum
Mugiunt vaccae: tibi tollit hinnitum
Apta quadrigis equa; te bis Afro
Murice tinctae*

*Vestiunt lanae: mihi parva rura et
Spiritus Graiae tenuem camenae
Parca non mendax dedit, et malignum
Spernere vulgus.*

I oiú com les refila en català mestre Costa les mateixes estrofes:

*Tu tens dominis on a mils pasturen
sícles vaques; per ton carro equinen
poltres superbes, i et vesteix molt cara
púrpura doble.*

*A mi certera em concedí la Parca
terres ben curtes, de la Musa grega
l'hàbit amable... i desdenyar la indocta
turba maligna!*

Com és fàcil de comprovar, hi han tantes síl·labes al vers sàfic català (11) com al llatí (quatreus peus de 2 i un de 3) i tantes a l'adònic llatí (un peu de 3 i un de 2) com al català (5), i els accents prosòdics dels versos de Mossèn Costa corresponen a les síl·labes llatines on les exigències de la prosòdia imposen major força de veu: a la primera de cada vers, perquè, essent el primer peu del sàfic un troqueu i el primer de l'adònic un dàtil, és totalment impossible de carregar l'accent a la segona, breu per necessitat, ni es pot carregar a la tercera en els sàfics, puix n'hi ha d'haver un altre a la quarta, i dos de seguits dissenarién, car en poesia com en música és absoluta l'exigència d'*arsis* i de *tesis* amb què el ritme fa sa pujada amb un sol cop sense poder repetir-la sinó després de la davallada. Aquest accent de la quarta correspon a la segona d'espondeu. Un altre en ve sobre la síl·laba vuitena dels sàfics, corresponent a la primera d'un troqueu, perquè si no hi fos s'aplegarien més de tres síl·labes sense accentuar i no hi hauria ritme, car aquest, qui en música només admet una o dues notes fluixes entre forta i forta, en bona mètrica no n'admet més de tres. En quant a l'adònic, essent es-

pondeu són peu últim, no pot deixar de finir amb paraula plana i, per tant, a la quarta té també l'accent.

I és això tant així i tant així ha d'ésser, si hom vol que els trets clàssics es reflectin en l'estrofa moderna, que només perquè en un dels versos transcrits falla un d'aquests ictus que hem assenyalat com essencials, i carrega una síl·laba més avant, sobre la que havia d'ésser ja de descens, no s'hi troba la melodia del vers llatí que copien els restants.

Diu Horaci:

Vestiunt lanae: mihi parva rura et

... ..

I tradueix Mn. Costa:

A mi certera em concedí la Parca

... ..

El llatí *véstiunt lànae* exigeix l'accent a l'à i no al *mi* del català, reclama una traducció que podria començar, per exemple, *dóna'm certera...*

Això no vol dir de cap manera que hom no pugui escriure i anomenar sàfiques en català unes estrofes que, constant d'exacte nombre de síl·labes en els tres primers versos i de més poques en el quart, tinguin els accents tòpics diferentment col·locats. Hi ha tanta de llibertat en això de les combinacions mètriques i en l'aplicació de noms!...

Tenim a la vista una bella traducció valenciana de l'oda d'Horaci: *Vile potabis modicis Sabinum*, que fa així:

Jo tinc un vinet de Sabina terra

Que l'has de tastar, cavaller Mecenes,

Mon amic volgut, i en grec cànter guarde

Per a quan vingues;

i a son autor (un dels més entusiastes i fecunds poetes moderns de la regió germana) li plau el donar a aquestes estrofes el nom de sàfiques. Ho són realment, en el sentit d'imitació de les formes gregues i llatines que porten aquest nom? Potser ho siguin; nosaltres, però, creiem preferible l'estructura, el ritme, la melodia de les usades per Mossèn Costa i Llobera. Trobem en les del poeta valencià la mancança d'ictus en la primera, i ens sembla que la substitució de la quarta per la quinta en l'accentuació rítmica, i carregada precisament aquesta en paraula aguda,

amb la qual cosa queda el vers bipartit, allarga innecessàriament d'una síl·laba el vers qui en llatí només en té onze, i no hi guanya gens la melodia.

* * *

Fins ací hem tractat només d'aquella mena de versos clàssics qui per sa normal i idèntica successió de peus iguals ofereixen una perfecta semblança amb els nostres constituïts per un determinat nombre de síl·labes, i s'hi atansen molt en ço que pertoca a l'accent per tenir les seves síl·labes llargues i breus, de les quals depèn la pronúncia tònica i àtona, sempre col·locades al mateix lloc.

Però en llatí abunden els metres qui no es troben en aquestes favorables condicions. Hi ha, per exemple, la combinació del gran i del petit iàmbics, versos que consten ordinàriament de peus tots iàmbics, que poden, però, admetre l'espondeu en les síl·labes senars, així:

U — U — U — U — U — U —
 U — U — U — U —,

o bé així:

— — U — — — U — — — U —
 — — U — — — U —,

i n'hi ha, i això és pitjor per al nostre cas, que ultra admetre diversa quantitat en les síl·labes, admeten nombre variat d'aquestes per causa de constar de més o menys peus dels quals es componen. Així el trocaic tetràmetre deficient qui pot tenir dàctil (— U U) algun dels seus peus, segons, quart o sisè, ordinàriament troqueus (— U) o espondeus (— —); així, per citar els més coneguts, els díctics d'hexàmetre i pentàmetre qui admeten insdistintament en alguns dels seus peus el dàctil, de tres síl·labes (— U U) o l'espondeu, de dues (— —).

Al primer cop d'ull, veu hom la diferència que hi ha entre aquests dos díctics d'Ovidi:

*Di maris et coeli (quid enim nisi vota supersunt?)
Solvere quassatae parcite membra ratis!
Neve, precor, magni, subscribite Caesaris irae:
Saepe, premente deo, fert deus alter opem.*

Es que el primer vers (hexàmetre) té dos espondeus i quatre dàctils, total 16 síl·labes, i el tercer (tan hexàmetre com aquell) té tres dàctils i tres espondeus, total 15 síl·labes; i el segon (pentàmetre) té, ultra les dues síl·labes soltes, tres dàctils i un espondeu, total 13 síl·labes, mentre que el quart (tan pentàmetre com aquell) té quatre dàctils i les dues síl·labes semi-peus, total 14 síl·labes.

Per molt melòdic que fos cada vers, com hi podria haver harmonia en el conjunt de la composició (en mètrica neollatina, s'entén) en la qual dos versos que haurien d'ésser iguals no sols difereixen en la mesura numèrica, sinó que ofereixen correspondències de quantitat tan distinta com és la de *...li quid e...* (una síl·laba llarga amb dues de breus) amb *...ni subscri...* (tres de llargues), i la de *quassatae* (tres de llargues) amb *...mente de...* (una de llarga i dues de breus)?

No fa gaires mesos que una benemèrita Revista que porta el mateix honorosíssim sobrenom d'aquesta, ens donà amb la signatura al peu d'un egregi publicista ben honoríficament conegut dins i fora de casa nostra, la versió catalana de l'Egloga virgiliana *Pollio*, qui comença: *Sicelides Musae, paulo majora canamus*; i en les notes preludeals d'ella fa notar l'autor que "ha cercat de reproduir amb tota fidelitat no sols el moviment líric i tota la imatgeria, sinó també el ritme del vers heroic en què fou escrita". La llegírem amb vera delectança, retrobàrem en sa lectura moltes de les fones emocions amb què la musa virgiliana gronxolà, ja fa uns quants lustres, nostre cor d'adolescent; però si volem ésser sincers hem de confessar que el ritme no li trobàrem, que la melodia dels hexàmetres de Virgili ens apar molt distinta de la melodia de la versió, i, encara més, que als avesats a la usitada metrificació de les llengües neollatines ens caldria una llarga i penosa reeducació d'oïda abans no ens decidíssim a admetre com a veritables versos, i molt menys com a versos heroics, els qui no s'identifiquen o harmonitzen amb els altres de la composició en la cadència que ara com ara nosaltres no sabem trobar fora d'una regulació fixa de síl·labes i d'accents, regulació que manca evidentment en la traducció de l'Egloga que ens ocupa.

Diu l'original:

Sicelides Musae, paulo majora canamus;

.....
Ultima Cumaei venit jam carminis aetas;

.....
*Tu modo nascenti puero, quo ferrea primum
Desinet, ac toto surget gens aurea mundo,
Casta fave, Lucina; tuus jam regnat Apollo.*

I diu la traducció catalana, de la qual hem triat a posta versos mútuament diferenciats:

Muses de Sicelis, aixequem més enlaire el cant nostre;

.....

Es vinguda ja la última edat de l'oracle de Cumes;

.....

*Tu a l'Infant que ara neix, per qui l'home dels segles de ferro
finirà, i sorgirà arreu del món l'àuria raça,
guarda'l, casta Lucina; ja impera el germà teu Apòllon.*

Si examinem bé els quatre primers versos de Virgili, hi trobarem una cesura després de cada segon peu:

Siceli — des Mu — SAE

Ultima — Cumae — I

Tu modo — nascen — TI

Desinet — a to — TO,

cesura que de vegades hom troba després del primer peu i del terç alhora, en el qual cas ja no fa cap falta la del segon, per més que també hi puga ésser.

Així ho veiem en l'últim:

Casta fa — VE Lu — cina tu — US.

En el primer hi són juntament les tres:

Siceli — DES Mu — SAE pau — LO

Quan la cesura ve després del peu segon i aquests dos peus primers són un dàctil i un espondeu, com ho són amb freqüència, l'hexàmetre resta ben distintament i melòdicament bipartit, i el primer hemístiqui consta de cinc síl·labes qui equivalen a sis quan és aguda la paraula última; l'hemístiqui segon pot constar d'un, dos o tres dàctils amb tres espondeus, o dos, o un de tot sol respectivament, i pot tenir, per tant, nou, deu o onze síl·labes, essent ben freqüent que no tingui sinó un dàctil i que no excedeixi, per tant, les nou síl·labes. Veiem ara els versos corresponents de la traducció.

El segon dels copiats té marcada la cesura amb un monosíl·lab en el

lloc corresponent, i en el segon hemistiqui hi ha el màxim de síl·labes (11) de què és susceptible aquesta part d'un hexàmetre:

Es vinguda JA — la última edat de l'oracle de Cumes;

Però el vers primer no té la cesura, car hauríem de pronunciar *Sicèlis* per a marcar-la; el tercer té en el segon hemistiqui una síl·laba més de les que hi caben (12), suposant que no hi hagi sinalefa entre *que* i *ara* i marqui, per tant la cesura la primera *a*, car, no suprimint la sinalefa, els inconvenients rítmics serien pitjors; el quart, si no li fem dir *sorgíra*, no té cap senyal de cesura, i encara que el tingués, no harmonitzarien les deu síl·labes del segon hemistiqui amb les onze del vers de dalt; i l'últim només cal llegir-lo per veure al primer cop d'ull que el vers no s'assembla als que el precedeixen.

Nosaltres, no certament com a fruit exclusiu dels nostres estudis mètrics, sinó prenent peu de les confidències d'un amic caríssim referents a unes imitacions de la versificació clàssica escrites en dialecte bable i pròximes a veure la llum de la publicitat, incloguérem sota la simple retolació d'"Hexàmetres" en el llibret de "Composicions Eucarístiques" a primeries d'any editat per "Foment de Pietat Catalana", aquesta composició que ara, amb més elements de judici que els que teníem al nostre abast en compondre-la i publicar-la, no ens apar prou digna del noble títol que duu:

*D'un quàdruple afany sentia en mon cor el desfici,
o pur, diví Anyell qui beles d'amor sobre l'ara!,
anhel de deutor, de fill, d'indigent i de súbdit
qui explora impotent al fons de sa gran mesquinesa;
mes cinc lustres ha que veig satisfetes mes ànsies,
o Vi, Sang de Déu!, o Pa consagrat, Carn divina!,
car cada matí, de fa un quart de segle, ofereixo
com meus en l'altar sencers els tresors de la glòria.*

Creguérem i seguim creient que l'element més aprofitable de la mètrica llatina en la moderna, és la cesura allà on hom pot haver-la, i com que, segons més amunt hem dit, aquesta cesura en els hexàmetres sovinteja més després de dàctil i d'espondeu que no darrera d'espondeu i dàctil, o de dos dàctils, o de dos espondeus, aquella prenguérem com una norma ordinària, més que ordinària fixa, triàrem una síl·laba final de mot agut per a la quinta del vers, amb la qual cosa quedava aquesta primera part ben destriada de la segona, i heus aquí

ja fet i dret, segons la nostra manera de veure aleshores les coses, el primer hemistiqui d'un hexàmetre. Per al segon hi havia la dificultat de les síl·labes que, com hem fet notar, oscil·len entre nou i onze; però amb el mateix despotisme amb què subjectàrem l'hemistiqui primer a la uniformitat de dàctil i espondeu, imposàrem al segon dos espondeus constants abans del dàctil i de l'espondeu ordinari, i veus aquí una segona part d'hexàmetre d'indubtable sonoritat, amb les nou síl·labes que tan bé escauen a la nostra llengua, i amb l'accent tònic al bell mig, al lloc corresponent a la llarga del dàctil, que tan bé sona en un vers de nou.

Cal, però, confessar que a aquest hexàmetre (que no deixa d'ésser-ho a la seva manera) li manca molt per poder-se dir còpia exacta del metre llatí del mateix nom. La monotonia rítmica d'aquests versos sempre partits de la mateixa guisa en idèntics hemistiquis de sis i de nou sent la fretura de les variades cadències melòdiques que hom no copsa prou bé, però l'endevina en la barreja irregular de dàctils i d'espondeus amb el seu escurçament i allargament en el nombre de síl·labes de l'hexàmetre llatí, artística varietat que un hom entrelluca dins la més acurada unitat, aplicant, de la faisó vaga que la lletra sense notes comporta, les lleis de la música referents a les clàusules planes i esdrúixoles que, com és sabut, poden usar-se amb una mateixa fórmula musical.

Preguntàrieu, potser, com es podria corregir aquest defecte? No us ho sabria pas dir, ni em sembla cosa gens fàcil de fer-ho mentre no ens consti ben clarament la manera com llegien o cantaven llurs versos els llatins. Així és que, mentrestant aquesta hora dalejada no arribi, si algú es determina a compondre hexàmetres o pentàmetres o qualsevol classe de versos dels que admeten variació no regulada de peus de distint nombre de síl·labes, no li queda més remei que fer-ho com nosaltres ho férem en la nostra humil composició eucarística.

El que no cal fer, el que no fariem si fos ara que haguéssim d'escruiure aquella composicioneta, seria acabar amb mot agut el primer hemistiqui del vers. Ens apar preferible un mot pla perquè l'agut estableix una plena solució de continuïtat entre ambdós hemistiquis, i la llei de cesura, com la de la major part de peus mètrics llatins, és d'encadenament semblant al que hi ha algunes vegades entre dos versos dels nostres moderns per a completar, al principi del segon, el sentit que no s'acabà al final del primer; sinó que entre hemistiqui i hemistiqui només és una síl·laba la que lliga i entre peu i peu una o poques més, mentre que entre vers i vers sol ésser una paraula sencera. Veigi's:

*Silenci té una flauta de cristall
de sons imperceptibles a l'oïda:
només els sent qui al fons de l'ABRIGALL
DE FANG, té cura en recollir la vida. (1)*

De vegades, però, és una mateixa paraula migpartida, així:

*Y mientras MISERABLE-
MENTE se están los otros abrasando
en sed insaciable
del no durable mando,
tendido yo en la sombra esté cantando. (2)*

La qual cosa ni entre els llatins fou inusitada. En l'oda "ad Grosphum", citada més amunt, trobem aquesta estrofa:

*Otium bello furiosa Thrace,
Otium Medi pharetra decori,
Grosophe, non gemmis, neque purpura VE-
NALE nec auro.*

I si la pausa que exigeix un acabament de vers per a remarcar el ritme sil·làbic i de vegades fins i tot la cadència del consonant, com veu hom en els triats exemples català i espanyol, si la tal pausa, diem, no és cap obstacle per a la correcta expressió gramatical ni per a l'artística, ans encara en bones mans serveix d'ajut a aquesta mantes vegades, no ho serà tampoc per a la bipartició sonora de l'hexàmetre català després de la quinta síl·laba (la corresponent a l'última del segon peu llatí), tot fent que l'última de la mateixa paraula sigui vera cesura, com en llatí ho és, lligant l'un hemistiqui amb l'altre i fent així créixer fins a deu les nou síl·labes del segon.

Seguint aquesta regla, aquells nostres versos eucarístics podrien corregir-se així:

*De quatre desit-jos sentia en mon cor el defici,
o Anyell qui ací be-les...*

Fou aquest el gran encert de Mossèn Costa i Llobera en la seva

(1) Mateu Janés en "La Vida a contrallum".

(2) Frai Lluís de Leon en "La Vida retirada".

composició de sàfics. Tal vers llatí duu la cesura després del segon peu, o sigui després de les quatre síl·labes que componen el troqueu i l'espondeu, començant amb ella el dàctil central; i Mossèn Costa, no deixant-se atreure com algun altre poeta per la major facilitat que hi ha en català en l'ús d'aguts, ni per la, encara més gran, d'intercalar lliurement els aguts amb els esdrúixols i amb els plans, segons com vingui el tomb, s'imposà la llei invariable de la paraula plana entre segon i tercer peu, a fi que la primera d'aquest fos com en llatí, vera cesura.

Tornem-la a paladejar la dolçor d'aquelles estrofes del mestre:

*Tu tens domi-nis on a mils pasturen
sícules va-ques; per ton carro equinen
poltres super-bes, i et vesteix molt cara
púrpura doble.*

La llàstima és per als imitadors neollatins que no tots els metres clàssics en tenen de cesura obligada en un lloc determinat, i per aquest motiu es fa molt més difícil, per no dir impossible, la llur imitació.

* * *

En el "Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura" (quadern V, any 1925) trobem una teoria ben original per a obviar totes les dificultats que hem assenyalat en la imitació vernacle de la mètrica llatina i fins i tot per a donar una correspondència exacta de vers traduït a vers original. Consisteix senzillament a emprar un accent tònic dels nostres per cada síl·laba llarga dels llatins. Diguem-ho amb les mateixes paraules del "Boletín": *La quantitat de la mètrica llatina no's pot imitar en nostra vernàcula més que en la deguda combinació de les síl·labes tòniques i de les àtones. En efecte, les síl·labes llargues llatines se corresponen molt bé en les síl·labes tòniques o accentuades de la nostra llengua, i les síl·labes breus o ràpides, en les síl·labes àtones o no accentuades.* Fins ací el "Boletín de la S. C. de C." escrupolosament transcrit amb la mateixa grafia i tot.

I el mateix articulista, preveient ja la nostra objecció a una tan nova teoria, ens adverteix que la nostra pronúncia tradicional del llatí fugint sistemàticament de tota paraula aguda i carregant, per tant, tota la força a l'antepenúltima síl·laba d'un mot, encara que sigui breu, quan ho és també la penúltima, com p. e. en *Dominus*, no és la guisa clàssica de pronunciar, sinó la de la plebs, la del "baix llatí". Els clàssics no sen-

tien cap escrúpol, ans es complaïen a fer marcadament tònica la síl·laba llarga, i sols la llarga, baldament fos última de mot, i cantaven:

=Sic te díva poténs Cypri,
Sic fratés Helenaé, lúcida sídera...

Nosaltres esperem amb viva impaciència l'aparició de la promesa obra del poeta asturià esmentat en la qual trobarem, amb seguretat, proves d'aquesta asseveració que ell també propugna, però que roman per ara gratuïta. Mestrestant, no se'ns impedirà, segurament, de manifestar que, tot i donant per cert i demostrat això, encara topem amb greus dificultats per a la imitació d'alguns, de bastants, dels versos llatins en la nostra versificació.

En els versos horacians suara transcrits *Sic te díva...* (estrofa dícollos dístrofos formada d'un glicònic i un petit asclepiadeu) sí que es pot trobar un ritme uniforme, car els dos versos components sempre tenen la mateixa estructura:

— — — UU — UU
— — — UU — — UU — U —;

però quan es tracti d'un altre metre, de l'hexàmetre, p. e., com ho fa hom per donar uniformitat rítmica en català, sense altre recurs que el de l'accent tònic sobre les síl·labes llargues del llatí, si aquestes no en tenen d'uniformitat en llur col·locació?

I encara una dificultat més greu: si s'han d'accentuar tònicament *sic* i *di* en *Sic te díva poténs Cypri* per la sola raó d'ésser llargues, per què no accentuar el *te* qui també ho és? I si en *Sic fratres Helenae. lúcida sídera* han d'ésser tòniques per motiu de sa mesura llarga *sic* i *tres*, per què es deixa àtona *fra* qui té el mateix motiu de les dues veïnes seves per a ésser tònica també? I si hom carrega l'accent en cadascuna de les tres seguides, o en cadascuna de les cinc llargues que hi ha juntes començant del segon peu d'aquest vers hexàmetre ja també citat d'Ovidi: *Neve precor magni subscribe Caesaris irae*, on van a parar els axiomes de melodia musical que refusen no ja cinc, ni tres, sinó més d'un cop fort que no vagi seguit de la seva corresponent nota fluixa o de repòs?

Cal no oblidar l'estretíssima analogia que hi ha entre la poètica i les frases musicals, analogia que arriba fins a l'adopció en música dels procediments d'*addició*, *supressió* i *suposició* que tan exactament recorden

la *sintaxi figurada* i les *figures retòriques*; cal tenir sempre a la vista en tota composició de la qual es confia el definitiu judici a l'oïda, sigui composició musical, sigui poètica, o bé oratòria, el principi estètic de la frase melòdica amb què s'entrelliguen la unitat i la varietat dels *girs*, *ritmes de valors* i *cadències melòdiques*, i establir com a regla fixa, d'invariabilitat absoluta en poesia, la que ho és en música: que *arsis* i *tesis* o sigui ascens i davallada, impuls i repòs, s'han d'alternar de manera que sempre s'interposi alguna nota de repòs entre dues d'impuls. Així no són possibles dues síl·labes tòniques seguides, sinó que, com ja hem indicat, entre tònica i tònica hi ha d'haver una, dues o tres síl·labes àtones en bona poesia.

Qui diria que és melòdic aquest vers català de nou síl·labes:

Qui sap on fou ço que ens contaren?

Doncs, aquest seria, si fa o no fa, el so de l'hexàmetre ovidià suara transcrit si hom el traduïa amb la correspondència de tònica a cada síl·laba llarga:

Nève precôr mágni súbscríbite Caésaris iraé

Llegim la bella estrofa que segueix i trobarem quina sonoritat tenen els versos en què es compleix la llei susdita, i com es nota de seguida on no es compleix per una distracció de l'autor, per una becaina d'aquelles a les quals s'exposa el versificador més pintat, puix, segons Horaci, ni el mateix bon Homer se'n veié lliure:

*Les dones per mirar-la, baixaren al portal,
i així QUE Ella passava floria en lo carrer
un ròssec de la vesta de l'auba matinal
orlat de nards i roses i flors de taronger.*

I ara prou? Sí; però no pas perquè no resti encara molt per dir.

T. BELLPUIG, pvre.

CRONIQUE DE L'ETRANGER

UN HISTORIADOR CATOLIC DE LA REVOLUCIO FRANCESA

AUGUSTIN COCHIN

A la llibreria Champion han aparegut aquests dies dos volums titolats *Les Sociétés de Pensées et la Revolution Française*. L'ur autor es Augustin Cochin, mort al front de la Somme el mes de juliol de 1916.

Fill de Denis Cochin, l'home d'Estat catòlit, nèt d'Agustin Cochin, l'amic de Montalembert, del comte de Falloux, de Mgr. Dupauloup, Augustin Cochin, després de seriosos estudis literaris, havia entrat a l'*Ecole des Chartes*, d'on no trigà a sortir amb bona consideració, i, quasi tot seguit, l'atragué la història de la Revolució Francesa a la qual havia de consagrar vint anys de la seva vida. Partí cap a la guerra deixant preciosos fragments d'arquitectura històrica, farcells de documents, de notes i de reflexions; deixant inacabats alguns capítols de la gran obra històrica que havia començat a redactar el 1914. "Després de la guerra—escrivia al seu germà—hi haurà una crisi mundial diferent en gravetat de la del segle XVIII, però, derivada de les mateixes causes. En descriure el mecanisme de les *Sociétés de Pensées*, crec haver fet néixer una idea veritablement original. Hi ha un fenomen social que presenta la rigor d'una llei científica. En partint abans de veure acabada aquesta obra de 20 anys de treball, d'arxius i meditacions, no faig pas un sacrifici petit".

Efectivament, la tesi que Augustin Cochin després de llargs estudis es veia portat a sostenir sobre els orígens, el naixement i el desenrotllament de la Revolució francesa, és una de les més noves i més notables que s'hagin fet. Aquests dos volums sortits ara, faran com els precedents estudis d'A. Cochin, una gran impressió entre els erudits i sembla molt que l'Acadèmia francesa li reservarà la més alta recompensa històrica: el gran premi Gobert.

* * *

Una polèmica amb Aulard sobre Taine i els seus *Origines de la France contemporaine*, ensenyà al gran públic el nom d'Augustin Cochin. De cop, aquest erudit, aquest savi, que vivia de feia quinze anys als arxius,

entre els papers, els documents, les recensions i els discursos de la Revolució, fou cèlebre, i hom volgué salutar en ell un dels més brillants historiadors francesos de l'esdevenidor. Fou conegut el seu treball, modest, pacient i laboriós, hom endevinà el seu esforç i la seva tesi, i que anava a projectar nova llum sobre la història de la Revolució. Fins aleshores, els historiadors en aquest caos formidable, en aquesta amalgama de sublimitat i d'horror, havien vist el desvetllament del poble, monstre inconscient i brutal que sotraquejava un edifici d'injustícia, es tirava sobre la monarquia, es banyava en la sang del Terror per a doblegar-se dòcil i lassat sota el jou del cesarisme. Però el record del poble de la Revolució que planava sobre l'esperit de les generacions com un mal somni, romania un fenomen històric mal comprès. Aquest poble era estudiat en "les seves obres, en els seus herois, en les seves víctimes; mai en ell mateix". "Hom veu al sol de juliol, sota els castanyers de les Tuilleries, la cara biliosa de Desmoulins—i el poble; el 6 d'octubre, al Tribunal de l'Assemblea, el coll greixós, la mala mirada i el sabre nu de Maillard—i el poble; el 4 de setembre de 1792, hom veu passar per la portella de l'Abbaye el vestit fosc de l'elegant Billaud saltant pels tolls de sang per no tacar-se les mitges, l'ample coll de Danton—i el poble. Hom sap fins a l'últim detall qui són Danton, Desmoulins, Maillard, Billaud—detalls sense interès per ells mateixos, puix són homes prou vulgars; de l'altre, del poble, hom no sap res, tot i haver estat ell qui ho ha fet tot: prendre la Bastille, dur-se'n el rei i l'Assemblea, degollar els presoners". El poble obra, no es tracta més que d'actes seus, mai d'ell mateix; i resta sense estudiar, inexplicat. Per a Thiers, és una paraula; Michelet darrera aquesta paraula posa el poble jacobí, que és una idea, i de Mignet fins a M. Aulard tota una escola en fa una ficció política, un ser col·lectiu, però personal, que hom passeja a través de la història.

Taine, primer que tots, volgué comprendre el fenomen revolucionari i provà de definir-lo. Aquest "poble sobirà", aquesta "opinió patriota" que del 1789 al 1794 aterroritzà França, que organitzà un Sant Bartomeu permanent, se la mirà fit a fit, i després li demanà els seus títols. Aplicà a aquesta història els mètodes d'erudició que alguns aplicaven encara a l'Edat Mitja, féu obra de filòsof, cosa que ningú no havia fet encara; puix ningú encara no pensava que s'havia de fer "la psicologia dels jacobins per comprendre la revolució de 1789 a França". Taine desbrossà el caos de les idees i de les doctrines, i ens en descriu a la perfecció el desenrotllament. Ens conta els gestos brutals i dementats d'homes sobreexcitats o desmoralitzats, propensos a la febre, a la por, a l'alienació. Sovint, aquests gestos no eren més que reflexos, i Taine els comprengué malament, puix desconegué les relacions d'Europa i de la Revolució francesa, de la qual Sorel ha escrit la història tràgica. França sitiada volia viure; la forçaren a oblidar que els jacobins governaven, puix l'enemic era a la porta; però els jacobins, enervats per les derrotes o enfollits per les victòries que tenien sense demà—puix a cada instant havien de vèncer Europa, enorme roca de Sísif que incessantment queia sobre seu—exasperats pels partits que volien llur caiguda i llurs testes, augmentaven llurs violències i llurs crims. Aquests gestos, sovint no-

més eren actituds, les ganes de figurar, de fer-se aplaudir; gestos "d'automates ambiciosos, els fils dels quals estirava el poble", diu Michelet. Taine endevina aquestes coses; i aquest fou el mèrit seu; tingué també el d'haver tractat abans que ningú la Revolució francesa com un altre període de la història de França i de no haver temut de despullar-la del misticisme dogmàtic amb el qual l'abrumaven els partits polítics.

Hom creava una religió de la Revolució, de la qual Taine minà els fonaments i ajudà a destruir-la. La seva enquesta descartà les solucions rebudes: una que ho atribuïa tot a les circumstàncies exteriors; l'altra, a les passions i intrigues vulgars: la tesi de les circumstàncies i la tesi del complot. Una força novella i desconeguda s'aixecà: el petit Poble, la petita Ciutat, la Nació jacobina, filòsofa, *sans-culotte*, que té les seves lleis, els seu propi progrés, que els seus ciutadans mateixos no coneixen.

"I aquesta llei és desconcertant: el 1889 apareix un poble que oprimeix el nombre, una llibertat de pensament que oprimeix les llibertats de fet, una *filosofia* que mata sense judici. Es veu realitzat aquest miracle: el despotisme de la llibertat, el fanatisme de la raó. Tal és l'antinomia revolucionària". Taine la posa com un fet inevitable, com una llei de la democràcia pura.

Semblà que Taine creia poder escriure la història política amb els medis ordinaris: escollir i seguir les guies honorables. Demés, quant a la història de l'opinió, les guies honorables, sovint són guies ignorants. En el joc de la democràcia, tot un ordre de fets resta desconegut del públic i dissimulat pels assabentats; en la història de la democràcia pura, que regna com a sobirana senyora, tot un ordre de recerques s'escapa a la crítica ordinària. I això es concep fàcilment. La història oficial aima l'ostentació, com a l'home públic plau de distingir-se; però sobre les raons dels seus gestos, les causes dels seus actes, els mòbils de les seves accions, ha donat proves d'una increïble prevenció de discreció. Aquest silenci voluntari, Augustin Cochin, historiador de la Revolució, s'esforça a trencar-lo. "Si hom vol conèixer un poder democràtic tal com ell és, no tal com es vol que el vegin, evidentment no és a ell a qui s'haurà de preguntar; agregat a l'opinió, és natural que tingui els seus mitjans, la seva vida i el seu treball interiors, que amaga a l'opinió; i encara més als profans i als adversaris. No n'existeixen, de medis regulars, de font directa, en una enquesta d'aquest gènere. Entre els *germans i amics* que no diuen res, la història està reduïda a les induccions i conjectures".

La història contemporània havia ensenyat a A. Cochin, i també el simple bon sentit, que la sobirania directa del poble, la democràcia pura, condueix a una xarxa de societats permanents. "Un cop admès que el poble ha de regnar per ell mateix, com s'ho farà si no delibera i no vota continuament? I heus ací tot seguit fundades Assemblies electorals i temporeres, societats deliberants i permanents i tot el que se'n segueix: una correspondència que transmeti les opinions, un centre que les reculli, la societat-mare... La democràcia pura és el règim de les societats, com la democràcia parlamentària és el de les Assemblies".

D'aquesta manera fou portat Taine a confondre la lògica jacobina

amb l'esperit jacobí, a fer honor a la perversitat individual d'actes monstruosos, d'horribles sentiments que revelen causes ben diversament potents i profundes. Cada jacobí seria l'autor del seu propi fanatisme; en realitat, aquest fanatisme per ser accidental, ha portat massa lluny; aquesta perversitat, per ésser personal, és massa profunda. Taine historiador fou portat a contradir Taine psicòleg. Els jacobins francesos estaven dins la societat francesa abans de la Revolució, puix si sortiren de l'anarquia com "les granotes de l'aigua estancada, o els ratolins d'un formatge vell", no és menys cert que ni l'aigua estancada fa les granotes, ni el formatge fa els ratolins.

Heus aquí la tesi d'A. Cochin: en el regne de les democràcies pures, són les societats qui governen. Prenent el poble revolucionari, ell li preguntava per saber d'ell mateix com havia estat mogut, qui l'havia inspirat i qui el conduïa. I, a poc a poc, descobria en els arxius de les províncies de França tota una xarxa de societats diverses—sectes filosòfiques, societats secretes, lògies—l'esperit de les quals, insuficientment estudiat fins aleshores, li repetia la mateixa doctrina de la Revolució, l'acció de la qual, desconeguda a voltes, sempre difícil de retrobar, havia fet moure la massa enorme del poble de 1789. Aquesta tesi demanava una història de les societats d'idees. Durant quinze anys, A. Cochin es dedicà a aquesta tasca, recorregué ciutats i províncies, fullejà registres, comprovà les fonts, corbat sobre aquest immens material. Estava a punt de publicar els primers resultats, i ja en corregia les proves quan la guerra li prengué la ploma i li posà l'espasa a les mans. Deu anys més aviat, en col·laboració amb el seu amic Charpentier, havia publicat un croquis dels seus estudis, en forma d'articles, a la *Revue d'Action Française*, que Champion recollí en un llibre titolat *La campagne électorale de 1789 en Bourgogne*.

A la tardor precedent, el Parlament, després d'una furiosa campanya, havia aconseguit el seu propòsit. Brienne havia estat foragitat i els parlamentaris desterrats tornaven vencedors al palau: estaven satisfets. Però les tropes que havien assegurat llur triomf continuaven la batalla amb el mateix conjunt i la mateixa fúria, tot descobrint que els parlamentaris per ells mateixos no eren res, que havien estat, més que guiadors, uns instruments, i que a través d'ells hom s'havia proposat un altre objecte. Els Estats Generals havien estat obtinguts; ara es tractava de fer-hi la llei. La guerra dels pamflets anònims fou novament represa. Elecció a escrutini, després doblement del terç, després un vot per individu, totes aquestes reformes són reclamades successivament, però simultàniament a les més diverses províncies, les ciutats més allunyades unes d'altres. Tot França sembla que està d'acord: el novembre del 1788 comença una campanya electoral immensa. Però una campanya suposa un partit; un partit presuposa una organització, uns caps, un programa, un nom.

Demés, no es veu res de tot això; la nació sembla desvetllar-se per ella mateixa, obra pel seu propi impuls sense deure res als talents ni a l'autoritat de ningú. En aquesta edat d'or del sufragi popular, el poble sembla prescindir de consells, tota iniciativa, com tots els poders provenen d'ell. Hom li coneix porta-

veus, mai caps reconeguts i consagrats. Es reuneix sense ésser convocat, signa requeriments sense que se sàpiga d'on provenen, nomena diputats sense haver parlat de candidats, es subleva sense seguir ningú.

"Així i tot, aquest exèrcit sense oficials maniobra amb un conjunt admirable... Al novembre del 1788, tot França demana el doblement del terç als Estats, al gener, el vot per individu; al març, tot França envia als Estats queixes tan semblants que hom les creuria copiades del mateix pamfletari filòsof, puix els pagesos també parlen de filosofia en llurs quaderns per anar a l'unison.

"En detall, el mateix conjunt es retroba. Totes les súplices anomenen el rei un nou *Enric IV*, per a tothom igualment Mr. Necker és *notre Gully*. D'un cap a l'altre del Reialme, els habitants de les diverses comunes, al mateix instant prenen la ploma per redactar demandes semblants que un mateix esperit inspira. Els francesos d'aleshores sembla que obeeixin a una mena d'harmonia preestablerta que els fa fer els mateixos actes i pronunciar les mateixes paraules, al mateix temps, per tot arreu; i qui conegués els fets i gestos d'algun burgès del Delfinat o de l'Auvèrnia, sabria la història de totes les ciutats de França al mateix temps.

"Així, en aquesta campanya singular, tot s'esdevé com si França entera obeís un mot d'ordre del partit més influent i... no n'hi ha de partits!"

Al començament del seu llibre sobre la Revolució, Taine cita un pasatge de Montjoie a propòsit dels aldarulls de març del 1789: "Els contemporanis no saben què pensar de tal flagell; no comprenen res d'aquesta innombrable quantitat de malfactors, que, sense caps aparents, semblen estar d'acord per donar-se arreu als mateixos excessos i precisament a l'instant en què els Estats Generals estan a punt de reuni-se en sessió". A aquesta qüestió, Taine no respon pas; però no ha buscat els directors, no ha estudiat les causes ni solament les raons d'aquests moviments dels quals, fent seva la idea de Montjoie, ara nega l'esponentat.

Ell mira el fet en ell mateix, troba aquesta bella metàfora i passa: "Es que, sota l'antic règim, l'incendi es covava a portes tancades: sortosament la gran porta s'obre", l'aire penetra i tot seguit sorgeix la flama. Una metàfora no és pas una explicació; encara menys una conclusió. Ell escollí una província de Borgonya i s'esforçà a mostrar com hi havia estat fomentada la campanya electoral del 1789, com fou conduïda i qui la menà.

"En cap ciutat de Borgonya no són els oficials municipals en desembre, o les corporacions mateixes al gener, els qui decidiren el portament o fixaren la data de l'Assemblea del Terç: aquesta Assemblea fou convocada al moment en què la petita fracció de gent de llei afiliada al grup de Dijon, jutjà arribat el moment de la demanda, retrassat, quan aquest retràs els semblà útil. Durant l'Assemblea mateixa, no és pas l'eloqüència d'un dels assistents qui emporta els altres en una bella i sincera abrivada d'entusiasme: una bona part d'ells sap el que l'orador dirà; aquest orador està designat de part davant i la seva claque està apunt. No és, en fi, l'Assemblea qui discuteix i deté els articles de la petició; tot està ja discutit i decidit. Abans d'ella, una bona part de les corporacions presents ha votat ja aquests articles: i abans, els gremis, la gent de llei, els advocats; i abans d'aquest ordre, un grup més reduït encara, constituït ja i actuant, per lluny que es miri,

el qual no ha fet més que seguir les instruccions i adoptar la petició del Comité de Dijon, alfa-omega de tota aquesta campanya.—I a cadascuna d'aquestes Assemblees, la petició ha estat presentada com obra de la precedent; la seva adhesió ha servit per aconseguir la de la següent; i cadascuna d'aquestes etapes ha estat marcada per maniobres i intrigues simultànies en tot el reialme, tant, que hom les creuria convingudes.”

Es descobreix tot un mecanisme, del qual, fins aleshores, els historiadors només havien vist el resultat; puix els quaderns dels Estats Generals, els processos verbals de les Assemblees dissimulen tot el llarg treball que presidí llur redacció o llur reunió. S'han trobat en presència d'una façana sense preguntar-se qui l'havia construïda i com fou construïda; l'han acceptada com un fet sense endevinar-ne els orígens i sense separar-ne les causes; no han vist les maniobres complicades que havien presidit la naixença de les Assemblees, i ja no s'han captingut més de les gradacions d'aquestes assemblees; han llegit les mocions i les han analitzades sense dir de qui venien i com han estat rebudes. Demés:

“és allí, en aquestes Assemblees d'estaments, convocades i dirigides sense ells saber-ho, amb tanta continuïtat i tant d'art per un grapat de subjectes, on es féu la veritable consulta del Terc, on es forjà el que s'esdevingué. Allí és on es podria jutjar la força del moviment, el seu veritable caràcter, en quina mesura fou sincer, espontani, popular. Allí és on es retrobaria sobre el veritable terreny de la història, en presència del joc natural dels interessos i de les ambicions.”

A la minoria que tradicionalment havia tingut el càrrec i la responsabilitat dels destins del poble francès, una altra minoria més hàbil en l'art d'enganyar s'esforçava a substituir-se, i estava a punt d'aconseguir-ho. D'aquest partit, de la seva campanya, què en sabem?

“De moment, i més que res, que ell l'ha dissimulada; que fou feta discretament, subrepticament, en els cafès, en les *societats*. Que era complicada i dirigida amb molta constància i mètode, per gent molt avesada en l'art tan nou de manejar assemblees, a veure la seva habilitat a intervenir-les, a sorprendre-les, a atreure-les, l'una per l'altra; que aquesta gent, la mateixa durant tota la campanya, era poc nombrosa, que sabia on anava i que el seu fi molt ardit està fixat, si no confessat des del principi: la supressió dels dos primers ordres que ells avorreixen amb un odi implacable, molt més que el poble; en fi, que ells formen grups units i convinguts de l'un a l'altre extrem de la província, que marxen donant-se les mans amb un conjunt que demostra com és llunyana la seva avinença: en pocs dies no s'organitza un partit tan fort, ni tampoc en alguns mesos, al temps de les diligències, de les barreres provincials i de les ciutats privilegiades i rivals.”

El problema estava proposat; els directors de l'anarquia espontània cap a la destrucció de l'ordre social, descoberts. Mes, el 1904, quan A. Cochin donava al públic els seus primers estudis, no gosava a fer conclusions encara, i el seu llibre s'acabava anunciant un treball més complet, metòdic i vast. “En un mot—escrivia—, el que sabem del partit

i del seu sistema de propaganda, és més propi per excitar que per satisfer la nostra curiositat”.

Després, a poc a poc, sota els ulls del cercador, aparegué una veritat; es formà un principi, de les masses d'arxius que ell escrutava, dels registres que fullejava; lentament les societats d'idees exposaven llur història, i després de deu anys d'estudis, el 1914, començava d'imposar-se una conclusió a l'esperit d'A. Couchin.

“No es pas del 1789, sinó del 1770, o de més antigament encara, que daten aquests costums i aquests principis estranys. Ateneu al gran fet històric del segle XVIII; l'adveniment al món i al poder de les societats d'idees; estudeu, per exemple, la crisi social de la qual nasqué el gran Orient de 1779 a 1780; hi trobareu tot el mecanisme d'una preparació revolucionària. El treball que eliminà el personal de la gran Lògia de França, és el mateix que exclou la majoria de *pasta de full* el 1789, la girondina el 1793, és un treball automàtic del qual hom podria donar la fórmula i deduir la llei. Hom descobriria en les societats filosòfiques del 1785 el mateix pendent moral i intel·lectual, el mateix engranatge, els mateixos procediments, els mateixos costums polítics que en les societats populars del 1794. Sens dubte, la *faïç*—nivell moral, qualitat del personal, natura dels actes, lletra de les doctrines—ha canviat; però la *llei* resta la mateixa; i els *germans* polítics i empolvats del 89 hi obeeixen amb la mateixa rigor i la mateixa inconsciència que els *germans* grossers i greixosos del 93.”

Per l'estudi metòdic de l'historiador, el que hi havia d'inexplicable en el fenomen social que el geni de Taine havia presentat a la història, sortia de l'ombra en la qual fins aleshores ell s'havia dissimulat. Aquest ‘fenomen—escrivia Vandal—essencialment múltiple en les seves causes, en els seus elements, en els seus moviments, en les seves conseqüències’, sota l'esforç de l'investigador perdia la seva mateixa complexitat. Un dia, en una conversa amb un amic, podia dir-li el fons del seu pensament. Portat a comparar els perseguidors dels primers segles i els del 93, descrivia “d'una banda la societat romana, vivent i viable, a la fi, l'error de la qual és restar humana i natural davant el cop d'Estat del Cristianisme; de l'altra; la maçoneria, lliure-pensament, democràcia, força de pura destrucció i negació, atrevint-se no solament amb l'esperit, sinó amb la natura, amb l'ordre social material.

“Dioclecià martiritzà els cristians, perquè ell no era més que un home; els jacobins mataren sacerdots i destruïren la societat de llur temps, perquè eren menys que homes, inferiors al nivell natural, orientats vers un ideal negatiu. Per això justament, el 93, la natura era una aliada de l'Església, o més, encara, si considereu que l'ordre social i els costums estaven impregnats de cristianisme, refosos sobre un pla cristià, i, d'altra banda, l'Església, sense canviar res del que ella té de més alt, de més pur, a la força s'havia afeixugat, pel fet mateix del seu guany i dels seus triomfs.” I alguns dies més tard precisava el seu pensament: “El fet, nou al segle XVIII, no és pas una gran reforma, un nou guany de fe, l'aparició de grans sants; al contrari, en tot el curs d'aquest segle la fe s'esborra dolçament. L'aparició de la *Filosofia*; heus ací l'esdeveniment. Es la Natura qui ataca—una

Natura amb majúscula, que només té de comú amb l'altra el que ella nega. El darrer mot d'aquesta Natura és el no-res, la pura destrucció."

Mentre Cochin acabava la seva *Histoire des Sociétés de Pensée*, vingué la guerra. Després de quinze anys de treballs, ja entrellucava l'acabament de la seva obra; per això deia amb raó al seu germà quan, guarit de les primeres ferides, tornava al regiment: "No és pas lleuger el sacrifici que faig".

* * *

Esforcem-nos a pensar bé, heus aquí el principi de la moral, ha dit Pascal; a aquesta tasca havia dedicat Cochin la seva vida; per això la nostra generació el tingué per un vell en lloc d'un mestre. En el prefaci inacabat de la seva obra sobre les societats d'idees, jo he trobat aquestes notes, croquis d'un paràgraf o d'un capítol que es proposava d'escriure quan les armes l'arrancaren als seus treballs històrics. En llur concisió són d'una vigor colpidora, i d'una eloqüència profunda en llur forma incompleta. A Cochin, definides les societats d'idees—sectes filosòfiques, societats secretes, francmaçoneria—, intentava calcular-ne l'efecte sobre les persones; ràpidament el seu esperit s'elevava a les més altes especulacions: trobava certes fórmules en les quals Pascal hauria somiat: "En Déu és on els homes es distingeixen"; o bé: "Com més un home s'oblida més és ell. Per trobar-se, ha de perdre's. Perquè germini el gra, ha de morir".

"Centre de convergència vers la vida, heus aquí el primer efecte de la societat d'idea. Inversament que en la Religió. I ara, quin és el seu efecte sobre les persones? Si el que hem dit de la idea colectiva tipus és exacte, el ser personal no és pas el ser isolat, no té consciència de la seva valor personal si no és amb la condició d'un fi comú.

"Es en Déu on els homes es distingeixen. La pròpia valor, la independència de cada punt de vista, varia en funció de l'obra acomplida cap al fi, el centre comú: com més l'home s'oblida, més és en ell. Per trobar-se s'ha de perdre. Perquè el gra germini, ha de morir.

"En l'ordre de l'acció i de la societat, apareix la noció de l'individu: ja no hi ha fi comú—però tampoc punt de partida distint; independència, però uniformitat. Els individus són lliures, però són idèntics."

Una revisió severa, sense passió ni prejudici, s'ha imposat a tots els sofismes i a totes les valors intel·lectuals que obscureixen la nostra manera de pensar i els nostres volers. En l'heretatge del bé i del mal, de l'útil i de l'inútil que ens han llegat els darrers segles, hem trobat la Revolució: fet polític i secta filosòfica. Molt de temps fou considerada com un tot que s'havia d'acceptar o rebutjar enterament. Hom dubtava projectar llum; nosaltres volem continuar llur obra com a beneficiaris nagués existit. Sobre d'ella, els nostres avant-passats començaren de de veure-hi el fenomen més complex, la més heterogènia amalgama que de llur treball, com a sobrevivents de llur sacrifici.

Entre aquells amb els quals nosaltres ens conformarem, Augustin Cochin serà dels primers: la seva labor aferrissada i metòdica, la seva claredat d'exposició, la luciditat del seu pensament, la caritat de les seves discussions restaran com un exemple a les generacions futures. Aquest *benedictí dels Arxius*, no amà la ciència per ella mateixa, no practicà la història com un diletant que es diverteix amb les lluites humanes o s'entristeix amb les males passions: concebé la història com una ciència educadora. Quan la guerra demanà a cada francès l'ofrena de la seva vida, el savi estava disposat a lluitar, el cristià a morir.

* * *

Ja fa deu anys de la mort d'A. Cochin, i mentre els seus familiars, dirigits per l'Abbé Ackermann, son antic mestre, ordenaven els seus milers de documents, la història, per mitjà d'altres historiadors, confirmava les tesis de Cochin. Les societats d'idees són les lògies maçòniques d'avui, són moltes lògies maçòniques d'ahir. En un llibre de M. Léon Maitre, titolat *Une loge maçonnique en Bretagne au 18ème. Siècle*, en un altre de M. Gaston Martin: *La Franc-Maçonnerie et la préparation de la Révolution de 1789 en France et spécialement en Bretagne*, es troben afirmacions que convergeixen amb les conclusions d'Augustin Cochin.

"La Maçonneria—escriu M. Gaston Martin—no féu desaparèixer—no podia ni ho desitjava—les opinions individuals dels seus adeptes, però els donà la consciència d'una veritat general superior a llurs especulacions individuals, l'observança estricta de la qual era llur primer deure."

I, més lluny, afegeix: "La Maçonneria no s'acontentà amb preparar les eleccions. Literalment, ella les féu". En un altre recó de França, M. Vermale, l'erudit historiador de *La Savoie révolutionnaire*, establí que a Chambery els *directoris secrets* de la franc-maçonneria proporcionaren el personal i els directors del Club dels jacobins. En fi, els esdeveniments revolucionaris als quals ens ha fet assistir l'Europa oriental fa deu anys, no han portat també a la tesi social de Cochin i a les interpretacions històriques que ell deduïa d'aquesta tesi, confirmacions imprevistes? No havia ella denunciat amb rara clarividència una nova etapa del progrés de la idea revolucionària, la socialització durkheimiana del Diví, Déu concebut com un símbol del Social, única realitat?

"EH no veié el règim soviètic—escriu René Gillouin—, es pot dir, però, que el preveié, i l'adveniment del sovietisme, repetició i continuació de la terror del 1793, tenia el seu lloc marcat de part davant en el desenrotllament de la seva dialèctica. A l'hora en què la Revolució universal prepara un nou assalt, convé d'escoltar amb atenció i respecte, un testimoni d'aquesta qualitat que ha segellat amb la seva sang la seva testimoniança."

VICTOR BUCAILLE
Conseller municipal de París

ITALIA I EL SETE CENTENARI FRANCISCA

SANT Francesc, anomenat el més sant dels italians i el més italià dels sants, no podia néixer sinó a Itàlia, com Sant Domènec no podia néixer sinó a Espanya. El nostre suprem poeta Dant Alighieri els agermana cantant-ne ensem la glòria i declarant que, havent estat ambdós, com aparegueren en somnis al Pontífex Innocenci III, sostenedors del Laterà en ruïna i restauradors de la cristiandat, celebrar l'un val tant com celebrar l'altre patriarca.

Al nostre país, on el culte al Pobriçó d'Assís és difós i profund, on la civilització i la història nacional tanta inspiració n'han tret, és fervorosa la preparació per festejar el VII centenari de la mort d'aquell que aparegué al món gairebé com un altre Crist i pel qual Assís semblà a Dant un altre Orient.

La poesia italiana naix de dues deus: l'una amorosa i religiosa l'altra. Heus ací la doble tradició de la nostra com de totes les literatures. Però és ben cert que el màxim impuls a l'educació popular fou donat per la inspiració religiosa, pel glatit de la fe, per la necessitat col·lectiva que la pregària esdevingui càntic.

Si es vol que un país produeixi homes grans, no basta que sigui bell i florent, cal que hagi estat commogut per grans esdeveniments i la Itàlia era justament així disposta i temprada a darreries del dotzè segle. Gloriosament havia dut a terme, sota el guiatge d'Alexandre III, la segona lluita del sacerdoti amb l'imperi i havia assolit glòria, poder i tot allò que encèn el cor dels pobles, tot allò que els inspira, que els decideix a immortalitzar-se amb monuments. Les belles arts es desesperen del son, l'acció desvetllà el pensament i el cant, com succeí a Homer; les idees polítiques i religioses que durant cent anys havien dut els italians als camps de batalla devien després beneficiar-se de la paraula com abans havien beneficiat de l'espasa. Aquestes idees s'eren ensenyorides de totes les ments, però calia que es manifestessin, no pas en el llenguatge dels doctes, sinó en el del poble i que, després d'haver donat naixença a una nació, la donessin a una literatura.

Tots els fermentos generosos eren en Francesc. S'havia posat al cap d'esdevenir un gran príncep, un palacià de la Taula rodona... Bon cavaller com era, havia d'obeir a la trompeta de les Croades i l'any 1220 passà la mar i s'afegí a l'estol cristià sota el comandament de Damiana; però més pròcer i més ardit que tots aquells cavallers coberts de ferro, anà fins a la superba presència del Soldà d'Egipte i desafia els sacerdots de Mahoma a la prova del foc. A l'últim, havent rebut un respectuós

comiat dels infidels, deixà en els Llocs Sants un convent de deixebles seus que hi foren coneguts llarg temps sota el nom de Pares de Terra Santa i hi romanen encara guardant el Sant Sepulcre i l'espasa de Godofred.

El fenomen franciscà és verament únic al món. Mentre Carles V i Napoleó no ens diuen ja res més i l'Escorial i el monument dels Invàlids no ens inspiren sinó profunda tristesa, Sant Francesc viu encara entre nosaltres i nosaltres vivim d'ell.

No som solament els catòlics qui festegem el fill de Pere Bernardone, sinó els mateixos protestants, els modernistes, els jueus (típicament, a Itàlia, Luzzatti) no amaguen llur ardent simpatia, gairebé un culte natural, pel Sant de la pobresa i de la pau. Vana és, però, tota temptativa de profanització: Francesc d'Assís és *tot nostre*, exemple d'ortodòxia, de fidelitat, de disciplina. I en això consisteix la seva grandesa. El seu flux d'amor va i ve de Roma. Altrament, ell hauria estat un qualsevol Pietro Valdo, un pobre orgullós com el vell Diògenes, o un despítat albigès. La puresa sublim de la seva obra, la seva vitalitat i repercussió en els segles, què hauria estat si el franciscanisme hagués consistit en un moviment individual separatista i no en un generós corrent del perennal oceà catòlic, ço és, universal?

Es cert que àdhuc avui s'operen innombrables conversions al fetill de Francesc d'Assís. Ben eloqüentment parlen Joan Joergensen, esdevingut un dels més il·lustres franciscanògrafs del món, i Giosuè Borsi i Renato Serra i tants i tants altres combatents de la recent guerra europea que duïen les *Floretes* en les trinxeres, i als quals tard o d'hora Francesc cridà a la llum de la gràcia. El jueu Luigi Luzzatti, President estat del Consell de Ministres d'Itàlia, escrivia suara: "Ni un polític, ni un financier, ni un diplomàtic no serà aquell qui salvarà la societat d'avui de la crisi que travessa, sinó l'esperit regenerador d'un Sant, un noi Francesc d'Assís".

En ell es fonen poesia i fervor ascètica, contemplació i acció, taumàtúrgia i amor al poble, italianitat i universalitat. Mentre Plató no trobà cinquanta famílies per actuar la seva somniada *República*, el servent de Déu, al cap només de deu anys, havia aplegat un poble de cinquanta mil homes. Itàlia compta avui més de setcentes esglésies franciscanes.

Admirable és en Francesc l'amor a la Natura, concepció i impuls qui, purificant i enoblint l'ànima del contemplador, eixamplant els horitzons humans, creà la nova poesia i art italiana de Giotto a Dant, de Manzoni a Duprè. Ell veia les creatures sotahumanes en una nova llum i dignitat, desvinculades del servei de l'home, serventes del Creador; aquestes creatures obeïen espontàniament a ell, tornat Adam. Molt abans de descloure els llavis, ja quasi cec, prop de la mort, per dir aquell meravellós *Càntic de les creatures* que celebra i exalta com a germans les coses inanimades, l'aigua, el foc, els estels, les plantes, les flors, les pedres i fins la mort, ell amà i senyalà als deixebles les harmonies de les coses i la reveladora bellesa del creat.

Proposava com exemples als seus deixebles la diligència de l'aloia i l'innocència de les tòrtors, però res no igualava el seu afecte als anyells que li recordaven la humilitat i la mansuetud del Salvador.

A cadascun dels seus frares ell, mestre de pobresa, que no tenia una vesta, sinó un sac, no un cinturó sinó una corda, recomanava de posseir i tocar un instrument musical per donar lloança al Senyor. L'alegria, sobreixint de la plenitud de l'esperit del Senyor, és un dels caràcters de la vida franciscana.

Sols el Cristianisme, que reconeix plenament les valors de la Creació, pot abraçar enterament l'amor a la Natura. Els convents franciscans sorgien quasi sempre en les altures. El fundador trobava analogies i correspondències entre els misteris de la natura i els misteris de la fe. Per això no s'associava d'admirar la bellesa de les flors i d'olorar-les. Passava hores lloant la indústria de les abelles i perquè no morissin de fred, ell, que res no tenia al món, els feia donar mel i vi durant l'hivernada.

Ell convertí el feroçíssim llop de Gubbio i domesticà les tórtors salvatges, predicà als peixos i als ocells. Entre les moltes composicions musicals inspirades per ell, és memorable la composició de Listz: *La prèdica de St. Francesc als ocells*. Heus-en ací el tema que es llegeix en les *Floretes*:

"Entrà al camp caminant entorn dels ocells que hi havia en terra. I tot d'una que hagué començat a predicar, els ocells que eren als arbres baixaren envers ell i ni un d'ells no es movia, malgrat que anés tan vora d'ells que els tocava amb el redol del vestit."

I Francesc digué a aquells ocells: Germans ocells, vosaltres esteu molt obligats amb Déu vostre Creador i sempre i en tot lloc l'havau de lloar, perquè us ha permès de volar lliurement on us plau i us ha donat duplicat i triplicat el vestit, i tot ornament delicat i multicolor, i cal encara que senti grat al Creador pel nodriment que us dóna sense que hàgiu de treballar per ell, i després us apeixa i us dóna els rius i les fonts perquè begueu, us dóna les muntanyes i les valls per al vostre refugi i els arbres alts per fer-vos-hi els nius; i per tal com vosaltres no sabeu de filar ni de cosir, Déu us vesteix, a vosaltres i als vostres fillets; d'on veieu que molt us ama el vostre Creador, perquè sempre us esforçeu a lloar Déu. Dient-los Francesc aquestes paraules, tots aquells ocells començaren a obrir els becs, estirar el coll i estendre les ales i inclinar el cap amb reverència fins a terra i amb actes i cants demostrar que Francesc els donava un gran delit."

Heus ací el joglar de Déu!

Heroi voluntari de la pobresa apostòlica, ço és, de la pacificació amb si mateix, es féu mitjancer de pau fuitant el dimoni de la discòrdia amb la proposició, en temps de ferro i foc, dels pactes entre els majors i els menors de la seva ciutat, amb estatuts que foren imitats i copiats en moltes ciutats d'Itàlia. I els seus germans intrèpids anaven per carrers i places a conquerir el poble per a Déu i ell fundava les missions fora d'Itàlia.

Reclamat arreu, quan s'apropava a una ciutat totes les campanes tocaven a rebat. —; Heus aquí el Sant!, es remorejava a la seva arribada.—; No sents què diu aquesta gent?—li preguntaven els companys. Ell considerava aquests homenatges com els retuts als quadres i a les estàtues de les esglésies, les quals, per als cristians, no són sinó imatges

de Déu; i deia que la seva carn, la seva sang, la seva mateixa persona tenien en aquells honors la mateixa part que la fusta o la pedra de les imatges venerades.

Oh, el privilegi singular de les Estigmes, segona crucifixió! Les coses dites entre Déu i Sant Francesc al mont de l'Alvèrnia no podia certament narrar-les llengua d'home en la baixada d'aquell nou Sinai.

Ell mateix s'havia escollit la sepultura sobre un pujol d'Assís, on eren ajusticiats els malfactors i que s'anomenava pujol de l'infern, però en ésser-hi sepultat ell, s'anomenà pujol del Paradís.

Des de llavors, no hi hagué honor tan gran que semblés suficient per a aquell pobre captaire. I com que ell no tingué ni casa ni sostre, i no volgué criats, se li hagué de fabricar un edifici tan noble com el palau que havia somniat de jove, i havia de veure al seu servei ço que de més excellent hi havia entre els artistes cristians.

L'Església Catòlica creu d'ordinari haver fet prou per als seus sants quan ha posat llurs cossos sobre els altars d'una església que per llur nom s'anomena. Per al Pobrissó d'Assís calgué primerament excavar la roca a gran profunditat per posar aquell cos en segur dels furtcs de reliquies que en aquell temps eren tan freqüents.

Molts estols de poetes veurem baixar del pujol d'Assís. Però el moviment artístic que significà inspiració i voluntat, abrivada de fe endalt i testimoniatge d'obres collectives, desplegat en el trescents i quatrecents i en part també després, ha brollat en grandíssima part del franciscanisme. Santa Maria dels Angels a Assís, Santa Clara, Santa Maria la Nova i San Llorenç a Nàpols, Santa Maria del Fiore i Santa Creu a Florència i les Catedrals de tantes metròpolis italianes sorgiren, estupendes expressions d'entusiasme religiós, d'aquella primavera espiritual que transformà i vivificà la Itàlia de l'un cap fins a l'altre. Especialment el poble sentí profundament el buf de l'esperit franciscà que operà agermanament, alliberament, elevació. Francesc és el símbol i el sant de la democràcia cristiana.

Set segles d'estudi i d'anàlisi no han bastat, verament, per posar de relleu i a la llum tots els aspectes morals, teològics i històrics de l'obra franciscana. I és que el franciscanisme és ensems ideal i factibilitat, història i heroïsme, individualisme genial, voluntat creadora, i fusió de masses i encarnació vívida del Cristianisme: el sermó de les Benaventurances esdevingut menjar i beguda de la multitud fidel. Si, fent un tomb lògic, fem abstracció de la figura de Francesc en els orígens del nostre desenvolupament septisecular, no podem ja comprendre la vida espiritual italiana.

L'ideal de la renúncia, ben diferent de la vil inactivitat i de l'oci neutral, és l'abdicació del jo empíric i utilitari per la humanitat, ferment de totes les generositats i saludables eficàcies.

L'ordre, l'harmonia, la pau interior, ço és, el fruïment de la possessió de Déu; la justícia, la caritat (que, en l'arrel grega, significa gràcia); la bellesa, l'agermanament: un altar, una taula, un sepulcre en la democràcia evangèlica: heus ací l'esperit nou. El franciscanisme és, doncs, model exemplificat, societat, forma de govern, gènesi política. Es tam-

bé, i abans que tot, civilització, per tal com el geni conqueridor animat de fe, ajunta totes les providències apostòliques en una continua obra de missió entre els infidels i els fidels, mercès a la qual el Cristianisme apar tothora, i és, refulgent de juvenesa. Onsevulla que passa el sac del Pobrissó, allí hi ha un desvetllament d'esperances i de confiances, un alenar de primavera itàlica, un triomf incruent del poble.

De les conversions a les pacificacions civils, de les lluites contra la usura a la institució dels "bancs de pietat", dels asils i hospitals a les escoles i als refectors dels pobres i a l'agençament de les plebs i a l'alliberament de les supersticions i de les servituds predials, quant de camí lluminós!

I tal com Bonaventura i Ramon Llull es descalçaren darrera d'ell i tanta ciència tornà pietat, així a través dels segles el franciscanisme, de Dant a Cristòfor Colomb i fins als nostres temps, és volada d'ardidesa i de conquesta. ¿No és avui encara, per parlar de la meua Itàlia, un franciscà, el P. Gemelli, el més benemèrit nom de la cultura catòlica, el suscitant del moviment més vast?

Fins durant les èpoques més violentes, un frare d'aquesta Ordre ha imposat sempre veneració i respecte. En ple siscent, quan l'urc senyorial no tingué ja límits, els capells emplomallats dels grans senyors s'abaixaven al pas d'un franciscà, perquè damunt d'ell hi havia quelcom de la santedat del Fundador. Qui no recorda el don Rodrigo dels *Promessi Sposi* de Manzoni? Davant d'ell tremolaven tots, però ell empallidí i vacilà sentint el tremend pressagi de Fra Cristoforo: "Dia vindrà...".

Quin dolç asil de pau no ofereixen els convents del Pobrissó! Els franciscans, segons la bella imatge de Manzoni, qui molt els estimà, són un gran mar de caritat: prenen l'aigua de pertot i la distribueixen pertot, silenciosament, amb humilitat perfecta.

* * *

Meravelloses són les figures femenines que sorgeixen dels fons franciscà. Clara d'Assís, primera i capdavantera d'un immens exèrcit femení, també ella gran renunciària, la que quan es troba amb Sant Francesc ardeix de sobtosa joia mística i guspireja de virtuts taumàtúrgiques, la que amb heroisme d'esperit foragita d'Assís l'host serraïna. Jacopa de Settesoli, santa i noble romana que pel seu caràcter francament viril el Fundador per plaseria anomenava "Frate Jacopa" i representava l'acció, la vida enèrgicament viscuda, predicadora pública. Morí vella i volgué ésser enterrada en l'església on, sota l'altar, al cor de la roca, era ocultat el cos d'aquell la veu del qual havia tingut tant d'ocult poder de transportar-la. És la franciscana que ja vesteix l'hàbit gris, però no ha traspassat el llindar que condueix fora del món.

En una època ben difícil per a la dona, el Sant d'Assís obrí una fontana de gràcia que brolla encara.

¿Com es prepara Itàlia per celebrar en la present escaiença setcen-
tenària la indecantable grandesa franciscana?

En nombroses ciutats s'aixecaran monuments al Sant: un de so-
lemne a Milà, que per iniciativa sobretot del P. Facchinetti, autor d'una
bella "Vita di San Francesco", va a l'avantguardia dels festejaments;
per a ell s'han ja recollit fortes quantitats. Un altre, ja esbossat, sorgirà
a Nàpols prop del mar. Un de més gegantí s'elevàrà per subscripció na-
cional (algú l'havia proposada internacional) sobre el Mont Subasio, i
serà rematat per un altíssim i potent far fulgurant, els raigs del qual
s'albiraran des de dues mars oposades, la Tirrènica i l'Adriàtica. Es dis-
cuteix la procedència d'inaugurar un digne record marmori a Roma.
En no poques ciutats han sorgit en aquests darrers anys i van sorgint en-
cara societats i cenacles d'estudis franciscans. Un dels apòstols del mo-
viment cultural es el gran escriptor danès convertit Joan Joergensen,
sojornant a Assís.

El govern concedirà especials facilitats a tots els viatgers que ani-
ran a Assís i als llocs consagrats per Sant Francesc i ha començat ja
emetent els segells franciscans.

Concursos de bocets, d'estàtues, de llibres doctes i d'històries popu-
lars sobre el Sant, d'obres teatrals, de cinedrames, han estat convocats
en diversos centres. El 4 d'octubre serà festa nacional.

Assís oferirà un espectacle suggestiu, puix autoritats, estudiosos i
comissions treballen a tot esclat per poder tornar a llur forma antiga, en
linies, tons i matis històric i psicològic, els paisatges i llocs que ens par-
len del Sant, talment que es pugui fornir al visitant la completa il·lusió
de retrobar-se en els dies del Pobrissó.

Finalitat principal de l'any franciscà hauria d'ésser el de fer possi-
ble una millor coneixença del Sant i, per mitjà d'ella, una alimentació
religiosa més viva. Un dels majors encants de la vida religiosa és la se-
va unitat. En els Sants, en general, el passat no té llunyania i en Sant
Francesc encara avui el vent, les plantes, els ocells respiren el seu aire,
el falcó de la Verna el saluda a l'alba com un germà, les aloses acon-
solen la seva agonia. Encara escriu el seu poema damunt les roques dels
boscós, encara deixa en les esplugues un ressó dels seus planys.

Ell sent les recòndites vibracions de la Natura per la qual renova
l'antiquíssim himne dels Profetes i dels Patriarques. Per la seva humi-
lilitat, és l'ànima més gran de l'Edat Mitja.

A causa de la seva caritat envers totes les creatures (des del leprós,
que aconduïx i besa fins al captaire que vesteix amb sa pròpia vesti-
dura) les vies umbres serveixen encara el ritme del seu caminar, les portes
de les cases semblen promptes a obrir-se per acollir-lo, els ocellets pa-
rar-se sobre els marges sense por com si ell havia de passar.

Així ha romàs franciscà el paisatge, de l'Umbria fins a la Verna.
Les comelles, els monts, les vies amenen els convents fundats per ell,
a llarg a llarg dels olis, com aleshores, en l'aire que ell respirava, sota

el mateix cel ple d'orenets, en una visió harmoniosa creada seva i romassa intacte per a la pau humana.

La vida de l'Heroi qui passà ressurt de les vies del seu pelegrinatge terrestre. Pocs Sants tenen un lligam tan íntim com ell amb la terra.

S'imposa, doncs, per a la imminent celebració la necessitat de fer veure la imatge dels llocs recorreguts pel Sant.

Heus aquí, encara, una proposta feta per Conti:

"Mentre saludem els antics campanars vers els quals ell alçava els braços per pregar, mentre els mirem en llur projecció a la vora de les esglésies i dels convents, ens és donat també de fer sentir la veu de les campanes."

"A la projecció que tindria l'objecte de fer conèixer les obres d'art creades en els segles a honor del Pobriçó, podem fer seguir la projecció animada, la cinematografia, per mitjà de la qual es veurien els arbres moguts del vent, els pelegrins anant als Santuaris, el vol de les orenets i dels coloms. A la qual visió de moviment, pot ésser donada una animació major, fent-hi intervenir el disc del fonògraf. S'oiria el cant dels pelegrins, el so de les campanes, el xiscle de les orenets."

"A la nostra salutació, el campanar de l'església on és sepultat respondria amb la veu sonora que recorre tota la vall."

"Cal fer veure i sentir aquestes coses als joves. Als quals la projecció farà veure encara, al llarg de l'itinerari franciscà, els més vastos cicles de pintura que la santedat hagi inspirat a les edats religioses. I l'art ajudarà a comprendre l'ànima del Sant."

"El centenari franciscà pot, doncs, ésser dignament celebrat, si a la veu de les *Floretes* i als versos de Dant acompanya la nostra obra de fe, si als llibres que s'estampen s'afegeix la nostra paraula viva."

Sabem que aviat s'iniciarà el pelegrinatge de la joventut estudiosa de les escoles secundàries i universitàries als països franciscans: la Umbria, el Casentino i algun vila de les Marques. És una idea feliç del ministre Fedele. Arribaran a onades de les diverses regions aquells qui, per l'entusiasme de l'edat, seran certament els millor disposats a sentir la bellesa i la grandesa immortal del geni franciscà.

També a l'estranger sabem que s'organitzen manifestacions commemoratives i que han estat invitats no pocs oradors d'Itàlia, escollits principalment entre els professors universitaris catòlics.

Que l'admirable esdeveniment senyali verament una gran renaixença religiosa integrada per allò de què més fretura sent la humanitat: la fe, la pau, l'amor entre els homes.

GUGLIELMO DELLA ROCCA

Prof. a la R. Universitat de Nàpols

LES BELLES LLETRES

ELS LLIRIS

CAPITOL IV DEL LLIBRE DE SANT JOSEP
DE FRANCIS JAMMES

Traducció de Josep-F. Ràfols.

Pel maig, els lliris floreixen.

El senyor Teodor Dubois no tenia pas res d'ells.

Era, i s'ho sabia, un ésser ridícul. Sa cara plena i groga, el seu sotabarba, son nas boterut, sa boca enfonsada fins a les orelles amples i morades, son pèl gris i dur on la navalla no passava gens sovint, sos petits ulls rodons d'ocell de nit, son gros ventre on s'ajuntaven malament uns pantalons que deixaven la camisa matxucada, ses cames curtes, ses grans mans, els seus grans peus, provocaven rialles bojes als tafaners i a les tafaneres.

I, les darreres, sobretot, que se'n riguessin l'amoïnava. Encara que tingués cinquanta sis anys, aquest vell fadrí en sofria que sa lletjor, doblada de tímidesa, provoqués en la dona un menyspreament mofeta.

El senyor Teodor Dubois era bo, més això de res no li serví per a ésser estimat. Per altra banda...

—Per altra banda, va dir-me Sant Josep, que m'havia conduït fins a l'entrada del poble de Navarreux, a l'hora en què es comencen a mostrar els verds llunts, aquest pobre senyor Dubois que hagués trobat una bona dona per a casar-s'hi, capaç de consolar-lo, de fer-li emmudir aquest sanglot constant que l'oprimeix, poc hauria pogut portar-la a sa llar. Fins aquests últims anys hagué de suportar sa germana epilèptica, d'un caràcter atroç, que ell aguantava perquè la pobra noia no tenia recursos, perquè no estava en condicions de pagar-li despesa en una casa de salut, mes, sobretot, perquè sota sa figura xaparra i grotesca s'hi amaga un cor noble i generós.

Avui dia, continuà Sant Josep, el senyor Dubois viu sol en aquesta casa petita que tenim aquí a la vora, que blanqueja la lluna i guarneix una parra. És el cas típic de "pobre vergonyant".

Els pocs diners que posseïa, els ha perdut en un negoci que ell mateix va muntar duent vi a la menuda a les masies dels voltants. Qualsevol se li'n reia a la cara, sos confreres i el públic; se'l tractà d'inca-

paç, però no es mereixia aquest epítet; fins els proveïdors se'n burlaren: era un d'aquells homes que afinen la crueltat dels altres que s'excusen tot dient, quan sucumbeix: "Era massa bo per a reeixir".

En resum, no va quedar-li a fi de comptes a Teodor Dubois, després d'un temps d'assaigs, sinó una carreta i un cavall, i algunes bótes buides: tot plegat, pagat car i mal venut.

A força de sentir pesar damunt seu aquesta reputació d'innocent, i de trobar que així que obre la boca ja se'l tracta amb menyspreu, i que es riuen del que diu, tant s'ha descoratjat que resta mut gairebé sempre. Una mena d'apatia i de tristesa se l'enduu, talment que no en reacciona quasi mai, ni per a anar el diumenge a l'església a demanar auxili a Aquell que no menysprea i que abraça les penes de tothom.

Un sol ésser, prosseguí Sant Josep, tingué pietat del senyor Teodor Dubois. Era una pagesa septuagenària que anava a Navarreux a vendre llet, i que n'abocava de franc a son pobre client una bona mesura, on ell tirava pa com si fes sopes. D'aquest pastitxo en feia dues parts, una per a les vuit del matí i l'altra per al migdia. Per sopar, un crostó amb all i sal.

Tant si era com si no una semblança certa, pel senyor Dubois agafava Isabelina, tan generosa amb ell, tots els trets de sa mare que se li va morir quan tenia ell dotze anys. Sens dubte l'analogia més que no pas als ulls li aparegué a son cor, en què niava la divina Caritat que ens acosta els uns als altres.

Aquesta mare havia estat tan dolça en sa infància, que li semblava que encara l'atenia mitjançant Isabelina.

I la Isabelina obrava amb ell de faisó tan delicada que Jesús, mon ben amat, ha degut dir-li així que ha mort, ara fa un mes:

—Filla meva, segons la mesura amb la qual has mesurat, mesura et serà feta.

Sant Josep emmudí. Esguardà no gaire lluny la caseta que seguia blanquejant la lluna, i en la qual un pobre abandonat plorava per la sola persona que aquí baix se n'havia compadit.

Pel maig, els lliris floreixen.

Isabelina morta, el senyor Dubois fou privat de la llet. A més, no hauria mai pensat que les poques paraules canviades amb ella un cop e! blau colador havia fet sobreixir el pot d'estany, i li havia refusat ella els vint cèntims que cada matí ell li ofería, haguessin deixat darrera seu tan gran silenci.

Feia, doncs, moltes setmanes que la campana de Castelnau-Camblong, barri de Navarreux, havia sonat sobre el taüt de la lletera. I aquestes setmanes li semblaven eternes al pobre que es sentia abandonada l'ànima.

Es per això que, aquell capvespre que Sant Josep tot m'havia eternit contant-me aquestes coses, el senyor Teodor Dubois pensava penjar-se. No s'hi fan bromes amb l'amor, quan l'amor fa la carona de la Caritat que s'enlaira.

Aquesta idea de penjar-se havia vingut al senyor Dubois per allà

ai migdia. De moment l'havia rebutjada. Després se n'anà a l'hort a cercar-hi una corda que per subjectar el cavall, després venut, havia fet servir; la deixà en una cadira, i esguardà una barra de cortina.

Pel maig, els lliris floreixen.

I és el mes de Maria.

I duia Sant Josep, igual que a les estampes populars una tija de lliri molt florit, que tot ho embaumava en la nit tèbia.

Aquest baume penetrà de mica en mica a l'estança d'aquell desesperat que es tornà consirós, mig vestit damunt el llit, tremolant-li les barres, amb la corda al seu costat.

Pel maig, els lliris floreixen.

I llur perfum suau va recordar-li, quan ell era petit, l'església on anava amb sa estimada mare.

I és el mes de Maria.

Que és bella cosa ésser un nen que s'arrapa a les faldilles de sa mare durant les clares lletanies!

Pel maig, els lliris floreixen.

I, saltant bruscament del seu llit, En Teodor Dubois va caure de genolls, el cap entre les mans, davant una petita estàtua que no havia esguardat de feia anys, l'estàtua de la Mare de Déu.

Fou llavors que Josep em va deixar, content, formós i greu. Dintre la nit magnífica volgué atènyer la caseta del pobre home. Vaig sentir que trucava, i la salut va entrar amb ell.

* * *

Porteu flors com els lliris, exhaleu un perfum.

(Eclesiàstic, XXXIX, 14)

O vós, que vàreu poblar l'exili d'Egipte només amb Jesús i Maria; que vàreu fer de llur presència vostra joia silenciosa, car ells us prenen el lloc del món sencer, Josep!, acosteu-vos a tots els solitaris amb el cor a punt de defallir. Adopteu-los! Rebeu-los en vostra Santa Família. Es ja tan dur de sentir-se abandonat, sense mare, sense dona, sense fills! I és tan humiliant de comprendre que amb el propi sofriment s'enutja els altres! Regnimeu tots aquells que siguin al desert que l'egoisme els fa al voltant!

I, quan la tarda llòbrega els oprimeixi el pit; quan els bati massa fort el front calent i els obsessioni el mateix que una mania, mes també com una possible deslliurança la corda o el revòlver, ah! en aquesta sequedat, envieu-los aquesta brisa que omple de neu els vels de vostra Sacra Esposa!

IL·LUSTRACIONS LINGÜÍSTIQUES

DEL PRONOM DE TERCERA PERSONA

II. Datiu plural diferenciat

En la nostra obra d'orientació reconstructora del llenguatge literari català (1), tancant la disquisició de l'aptitud de les llengües per l'expressió sintètica del pensament, fixàvem en aquests dos principis el terme ideal del perfeccionament, on el nostre llenguatge literari pot arribar:

a) En la reconstrucció del llenguatge literari, hem de tendir cap a la síntesi de pensament, tant com permeti la mentalitat del nostre poble.

b) En el desenrotllament del llenguatge, hem d'aprofitar i augmentar amb esperit ample tots aquells elements de llengua que permeten la traducció sintètica i rítmica del pensament amb més perfecció, però sense violentar la trama i el caràcter del nostre parlar. (p. 56).

En la fixació de les formes dels pronoms personals, tenen aquests principis l'aplicació més plena. I per això donarà molta llum per entendre tota llur transcendència la discussió d'un punt particular, que es relaciona amb el tema tractat en la primera il·lustració (2). És la forma del datiu plural de tercera persona, que cal adoptar definitivament en el llenguatge literari.

Recordem alguns dels exemples posat aleshores, però passant-los al plural:

1. De les nenes, t'asseguro que *les* fem menjar fort.
2. De les nenes, t'asseguro que *els* (els hi) fem menjar fort.
3. Dels nois, t'asseguro que *els* fem menjar fort.
4. Dels nois, t'asseguro que *els* (els hi) fem menjar fort.

Menjar fort, això és, molt, i *un menjar fort*, de bones viandes, en 1 i 2 es distingeixen tot seguit per obra de les formes diferenciades del pronom *les* acusatiu i *els* datiu. Ara, tractant-se dels nois, com les formes resulten les mateixes *els*, *els*, en 3 i 4 no podem saber de què es

(1) *La reconstrucció del llenguatge literari català*.—Biblioteca Balmes, 1925.

(2) *LA PARAULA CRISTIANA*, any II, febrer, p. 173.

tracta concretament, si de fer-los menjar de valent, o de donar-los viandes fortes. Aquest és l'inconvenient gran que porta en el llenguatge literari, tal com s'és fixat ara, el refús de la forma popular *els hi*, diferenciada de *els* i *les*, així com en singular tenim *li*, diferenciat de *el* i *la*, que ens deslliura sempre de la confusió.

1. A la nena, *li* fem menjar fort.
2. A la nena, *la* fem menjar fort.
3. Al nen, *li* fem menjar fort.
4. Al nen, *el* fem menjar fort.

Un altre exemple encara pot fer veure la conveniència d'un datiu plural diferenciat.

1. De les meves nenes, et dic que *les* faig escriure sovint.
2. De les meves nenes, et dic que *els* (els hi) faig escriure sovint.
3. Dels nois, et dic que *els* faig escriure sovint.
4. Dels nois, et dic que *els* (els hi) faig escriure sovint.

Tractant de les nenes, per la diferenciació dels pronoms *les*, *els*, es veu tot seguit, qui escriu i qui rep l'escrit. En 1 les nenes són les que escriuen; en 2 les nenes no escriuen elles, sinó que són les persones a qui els escrits van dirigits. Ara, en 3 i 4, tractant-se dels nois, si seguim el llenguatge literari, tal com ara s'és fixat, no és de bon conèixer qui és el que escriu i qui el que rep l'escrit, perquè és la mateixa la forma dels pronoms datiu i acusatiu *els*, *els*. En així, per desfer la confusió és indispensable canviar la forma d'aquestes dites, com ara fent: *et dic dels nois, que faig que escriguin sovint; et dic dels nois, que faig que tot sovint els escriguin*. Ara que hi perd el llenguatge no podent usar la forma més curta i senzilla i de pasta més catalana: *dels nois et dic que els faig escriure sovint*.

Aquestes consideracions justifiquen a bastament una recerca pels dialectes vius i el parlar antic, per amor de trobar una forma diferenciada del datiu plural, que pugui ésser admesa sense dificultat en el llenguatge general, i que el faci més perfecte en un punt com aquest d'aplicació contínua. Però l'ex cursió pels camps vius i vells de la nostra llengua serà més profitosa, si fem de primer algunes observacions orientadores.

Primera observació. — En la renovació d'un llenguatge literari, el qual no deu ésser sinó una ampliació i un perfeccionament de la parla viva, que la posi en disposició d'expressar segons totes les exigències de la producció literària, tot el camp del pensament del poble que la fa servir (pp. 23-24) naturalment l'interès primari per sobre de tots els altres interessos lingüístics, se l'ha d'emportar el màxim de perfecció expressiva, dintre de la manera d'ésser de la llengua. Ara el treball reconstructor d'escriptors i gramàtics no va pel camí d'assolir aquest màxim de perfecció, si es donen passos isolats, és a dir, si es toquen ara una forma, ara una paraula, ara una construcció, per treure la que es creu incorrecta o forastera, i introduir-ne una altra, que s'estima més depurada o més diferent d'un llenguatge considerat com a invasor; però sense mirar mai el conjunt del sistema expressiu en tot aquell sector, on pot repercutir lingüísticament l'immutació d'un element de la parla viva (pp. 47, 275).

Per no caure, doncs, en això mateix que denunciem com una gran errada de procediment, caldrà començar donant una ullada general al nostre sistema de pronoms, a totes les rodes de l'engranatge, com aquell qui diu, una de les quals és la forma del datiu plural, que ara volem estudiar i redreçar.

Segona observació. — Els pronoms personals i particularment els pronoms de tercera persona en totes les llengües modernes, que han nascut del llatí, en aquelles terres on l'imperi romà occidental assolí una llatinització fonda de la parla viva, presenten una doble cadena de formes, unes de fortes i unes altres de reduïdes i que vénen a suplir l'única cadena de formes amb verdadera flexió de casos del llatí.

Prenem el pronom demostratiu llatí *ille*, que feia més sovint de pronom de tercera persona i posem davall mateix les formes actuals:

	Singular			Plural		
N	ille	illa	illud	illi	illae	illa
G	illius	illius	illius	illorum	illarum	illorum
D	illi	illi	illi	illis	illis	illis
A	illum	illam	illud	illos	illas	illa
Ab.	illo	illa	illo	illis	illis	illis
N	ell	ella	això	ells	elles	
G	d'ell	d'ella	d'això	d'ells	d'elles	
D	per ell, li	per ella, li	per això, hi	per ells, els-los	per elles, els-los	
A	a ell, el, lo	a ella, la	a això, ho	a ells, els-los	a elles, les	
Ab.	de, en, amb ell	de ella	de això	de, en, amb ells	de, elles	
Abvs.	en, hi	en, hi	en, hi	en, hi	en, hi	

És interessant l'estudi de les transformacions que han passat per les formes del pronom llatí *ille* i del seu parió *hic*, amb els adverbis *inde*, *hic*, fins a donar el paradigma nostre, que acabem de presentar. Però ens portaria massa lluny. Concretem-nos a allò que demana l'intent actual.

La diferència de relacions gramaticals, com ara, subjecte, *ELL estima*, completament directe, *L'estima*, completament indirecte, *LI dona*, possessió, *llibre d'ELL*, companyia, *torna amb ELL*, matèria, *feta d'això*, origen, *feta d'ELL*, etc., el llatí literari la declarava dins la proposició gramatical per les formes sintètiques dels casos diferenciats desinencialment, *ille*, *illum*, *illi*, *illius*, *cum illo*, *ex hoc*, *ab eo* unes i les mateixes sempre en tots els llocs gramaticals de la proposició. Nosaltres, en canvi, tenim unes formes invariables: *ell*, *ells*, *ella*, *elles*, *això*, que per expressar les relacions esmentades segueixen el camí analític de la preposició posada davant, *a ell*, *d'ell*, *amb ell*, *d'això*, *d'ella*, etc. Però si sempre que sentim la conveniència de representar un terme o complement gramatical mitjançant un pronom calia usar aquestes formes, el llenguatge es descabdellaria pesadament i no tindríem paciència d'escoltar-lo. Per això l'ús cada vegada més freqüent en les llengües filles del llatí del pronom repetit al costat del verb, ha menat a unes formes més curtes, *li*, *lo*, *el*, *la*, *lo*, *los*, *els*, *les*, *hi*, *en*, que sense l'afegit de cap preposició declarassin prou per la seva mateixa forma diferenciada el terme o complement de referència. No n'hi ha pel subjecte, perquè la forma mateixa del verb sovint el denuncia prou: *estimeu*, *estimo*, *estimen*, ni en la nostra llengua cal repetir-lo sempre al costat del verb, com fa el francès, que per això té *il*, *ils* al costat de *lui*, *eux*. La relació de genitiu, *d'ell*, que es pot expressar avantatjosament per un pronom possessiu *seu*, *llur*, tampoc ha fet necessària una forma reduïda i diferenciada pel genitiu; i així aquesta no es troba avui en cap llengua romànica, com a relíquia de *illius* llatí. Per les relacions circumstancials i partitives *amb ell*, *d'això*, *en això*, etc., la propensió major o menor de les llengües a significar-les, ha fet que restin més o més poc avui en els llenguatges literaris les formes reduïdes *ne*, *hi*. El castellà les ha perdudes completament, llevat de *hay* impersonal, *ha y o hi ha*, que diem en català. L'italià té *vi* de *ibi* i *ne*, el francès les fa servir encara totes dues *en*, *y*. A casa nostra, el valencià fa molt poc ús de *hi*, *en*. Però les relacions que totes les llengües romàniques distingeixen clarament per formes diferenciades són les de complement directe i indirecte, això és, d'acusatiu i datiu. I és que aquí es fa sentir tota la necessitat de la diferenciació desinencial, que tenia el llatí literari, i sense la qual la

construcció clara i expedita dels pronoms de datiu i acusatiu que més es repeteixen, no seria possible, amb minva gran de la perfecció del llenguatge.

Introduir nosaltres en el novell llenguatge literari formes diferenciades de datiu i acusatiu, tant pel singular com pel plural, representa conservar la perfecció sintètica del llatí en l'únic punt de la gramàtica on resta en les llengües romàniques, i, potser, amb més perfecció que en la mateixa llengua llatina (3). I perdre la diferenciació del datiu plural, sigui per la raó que sigui, és deixar deficient el nostre sistema de pronoms en el punt més vital de la perfecció sintètica del nostre llenguatge, i restar per sota del nivell de les llengües romàniques germanes nostres, que en la llengua literària tenen totes un datiu plural ben diferenciats de l'acusatiu, tant masculí com femení.

L'italià, al costat de les formes fortes *egli, di lui, ella, di lei, ciò; églino, di loro, èllo, di loro*, presenta aquestes formes reduïdes:

Mas.	Fem.	Neutr.	Mas.	Fem.
D. gli	le		D. loro	loro
A. lo, il	la	lo	A. li, gli	le

El francès té les formes fortes *lui, elle; eux, elles*, amb *il, ils* per davant mateix del verb. De reduïdes, només presenta aquestes:

	Mas.	Fem.	Neut.	Mas. i Fem.
D	lui	lui		D leur
A	le	la	le	A les
	en y	en y	en y	

El castellà, a més de les formes fortes *el, ella, ello, ellos, ellas*, podria oferir un bon model de formes reduïdes, si l'ús d'aquestes fos més determinat (4):

	Mas.	Fem.	Neut.			
D	le	le		D	les	les
A	lo	la	lo	A	los	las

Al costat d'aquests fóra deficient el nostre paradigma, si es fixava definitivament així:

D	li	li		D	els-los	els-los
A	el lo	la	lo	A	els-los	les

(3) W. MEYER LÜBKE, *Grammaire des langues romanes*, II, Morphologie, 73.

(4) A. BELLO, R. J. CUERVO, *Gramática Castellana*, n. 930, nota. En singular és corrent posar *le* per l'acusatiu masculí, sobretot de persona, i *la* pel datiu femení, per fer la distinció de gènere, que el datiu no té. Al plural fan sovint les mateixes tramudances: *los* acusatiu masculí i *las* datiu femení. I perquè no hi falti res a fer, de vegades també *lo* i *los* fan ofici de datiu.

Tercera observació. — Així com dintre de les formes reduïdes de l'acusatiu singular *el, lo, la*, i plural *els, los, les* hi ha diferenciació de masculí i femení, i això és general, sobretot en singular, en totes les llengües romàniques, es podria dubtar també si és convenient de cercar una diferenciació semblant en les formes del datiu, que ara en el llenguatge fixat són *li* pel singular masculí i femení, *els, los* pel plural igualment dels dos gèneres.

Teòricament és una perfecció més gran de la llengua poder fer conèixer el gènere del nom a què el pronom fa referència mitjançant la forma mateixa diferenciada del pronom reduït; però l'utilitat pràctica d'aquesta diferenciació reconeix graus. Tractant-se de les formes de l'acusatiu, que fan referència al terme directe de l'acció del verb *voler-lo, estimar-la*, la diferenciació senyala el grau superior d'utilitat. El complement directe surt a cada moment; tot verb actiu ideològicament el suposa; i és un ajut del pensament, que el pronom acusatiu ens doni per la forma mateixa el seu gènere. Amb això és més fàcil de veure de qui es tracta. En singular, essent un o una només el complement: *EL veig, LA veig*, i essent en conseqüència ben destriat sempre el gènere de la persona o cosa que constitueix el complement, indicar-lo és sempre possible, i moltes vegades avantatjós pel sentit. En plural, però, com que són molts els que integren el complement directe: *ELS veig, LES veig*, no ve tan sovint que tots sempre siguin masculins o tots femenins; i en cas de barreja no hi ha lloc a la distinció, sinó que la forma masculina ha de prevaler naturalment per tots: *nens i nenes, ELS veiem sovint*. Això palesa que és més gran en singular que en plural, la utilitat de la distinció de gèneres en la forma mateixa del pronom.

Pel datiu podríem fer les mateixes consideracions, però en tots els casos l'utilitat de formes diferents per masculí i femení s'hauria de rebaixar un grau. És que el complement indirecte, que representa el datiu, *donar-li aquests llibres*, no és tan freqüent en la parla com el complement acusatiu *portar-los*. Ni tampoc interessa tant al pensament l'endevinança ràpida d'un terme segon i més llunyà en l'acció expressada pel verb, com és el complement datiu.

L'història de l'evolució de les llengües romàniques confirma aquestes apreciacions. En l'època llatina es troba ja per diferenciació de gènere *illae* datiu singular al costat de *illi* (5).

Corrent els anys, en el baix llatí d'alguns indrets s'inicià la forma-

(5) M. L., Morphologie, 74.

ció de les formes fortes per una diferenciació de gèneres més reforçada, fins i tot en genitiu.

G.	illujus	illaejus
D.	illui	illaei

L'existència de tals formes ve confirmada per les inscripcions antigues i per les restes en les llengües romàniques (6). De *illui* procedeix *lui*, pronom fort masculí del francès i italià, com hem vist més amunt, de *illaei* deriva *lei*, pronom fort femení de l'italià com hem indicat, i *li* fort femení de l'antic francès, que gradualment ha anat cedint a *elle*, millor diferenciat de *lui* (7). De *illaejus* n'és testimoni el *lieis* del provençal antic, a més de les inscripcions antigues (7).

En plural, de *illorum*, que predomina sobre *illis* en les formes fortes, s'és fet un sol pronom *loro*, *leur*, *lur*, que es troba respectivament en italià, francès (7) i català antic, i que sols ha restat com a pronom fort tant pel masculí com pel femení en l'italià, *di loro*, *a loro*, *loro*, *da loro*, sota dels nominatius diferenciats *églino* masculí, *élleno* femení. En francès modern han predominat sobre *leur*, *eux* i *elles*, diferenciats per masculí i femení. A la península Ibèrica no hi ha resta d'això actualment i tenim els pronoms forts ben diferenciats tant en singular com en plural, *el*, *ella*, *ello*, *ellos*, *ellas* pel castellà, *ell*, *ella*, *ells*, *elles* pel català. En resum, per les formes fortes no hi ha diferència de casos, però sí de gènere, en singular en totes les llengües, en plural no en totes.

El naixement de les formes reduïdes és degut a la caiguda de la primera síl·laba àtona de les formes llatines (8). Del *illi*, *illae* del període llatí, l'italià n'ha tret respectivament *gli* masculí, *le* femení, que són les formes actuals diferenciades de gènere pel datiu; això és cosa exclusiva de l'italià. El francès antigament tingué un sol datiu feble, *li* per masculí i femení, sortit de *illi*, que cedí després el lloc al fort *lui* (8), que fa avui d'únic datiu reduït. En el datiu únic castellà *le* s'han fos les derivacions dels dos pronoms *illi*, *illae* (9). Pel català solament s'ha conservat la forma *li*, pels dos gèneres també.

En plural, de la forma única llatina *illis*, en sortí antigament pels dos gèneres un datiu plural *li* italià, *gli* davant vocal i *les* francès, els quals han cedit el lloc a les formes fortes *loro*, *leur*, que fan l'ofici de

(6) M. L., Morphologie, 74.

(7) Morphologie, 76.

(8) Morphologie, 83.

(9) Morphologie, 83.

reduïdes en el parlar actual (10). En sortí també el *les* castellà, que s'és conservat i un *lis* en sard, que encara és viu (10), com és viu a casa nostra un *lis*, que trobarem tot seguit en la recerca dels dialectes. Resultant que per les formes reduïdes ni en singular ni en plural no resta diferenciació de gènere, tret del doble datiu singular italià *gli*, *le*, i de la diferenciació plural *losi*, *lesi*, que fan també alguns dels nostres parlars dialectals.

L'història, doncs, confirma la teoria que no és tan necessària la diferenciació de gènere datiu com en acusatiu per les formes reduïdes, i més poc encara en plural que en singular. Sempre, però, serà una perfecció més gran de la llengua tenir formes diferenciades, per expressar-la sintèticament quan sigui menester.

Aquí, com a tot arreu, la llengua grega va a la davantera de totes les llengües, com ho mostra prou aquest paradigma del demostratiu *αὐτός* que fa en grec ordinàriment de pronom de tercera persona:

Sing.			Plur.		
	Masc.	Fem.	Neu.	Masc.	Fem. Neu
D.	αὐτόν	αὐτήν	αὐτό	D.	αὐτοῖς αὐταῖς αὐτοῖς
A.	αὐτόν	αὐτήν	αὐτό	A.	αὐτούς αὐτάς αὐτά

Les llengües germàniques, que només tenen una cadena de formes, són en això ben privilegiades també.

L'alemany en singular segueix d'aprop el grec; en plural és més senzill:

	Masc.	Fem.	Neu.		Masc. i Fem.
D.	ihm	ihr	ihm	D.	ihnen
A.	ihn	sie	es	A.	sie

L'anglès troba la solució per un altre cantó ben original:

N.	he	she	it	N.	they
D.	to him	to her	to it	D.	to them
A.	him	her	it	A.	them

Notem que en aquestes llengües de família diferent és també clara la diferenciació entre datiu i acusatiu, tant pel singular com pel plural.

Quarta observació. — Més interessa a la perfecció del llenguatge

(10) Morphologie, 82.

literari la distinció diferencial entre les formes reduïdes de datiu i acusatiu *li*, *lo*, que no la diferenciació clara en totes les circumstàncies de les formes pronominals *hi*, *en*. Les relacions que aquestes expresen no són tan freqüents en el llenguatge com les del datiu i acusatiu. Per això més poc entrebanc és haver d'anar a les formes fortes *en* *això*, *d'això*, en gràcia a la claredat, tractant-se de les relacions circumstancials *hi*, *ne*, que tractant-se del complement directe o indirecte *per ells*, *a ells*, per manca de diferenciació de les formes reduïdes de datiu i acusatiu *los*, *les*. Cal tenir això ben present abans de refusar una solució diferenciada de datiu, perquè porta confusions en les formes adverbials *hi* o *ne*.

Tampoc al llenguatge literari interessa primàriament, és a dir, més que la diferenciació de datiu i acusatiu, tenir un sistema perfectament definit i diferenciat per totes les combinacions de dos o tres o més formes reduïdes de pronoms i adverbials: *posa M'HI aigua*, *ELS EL dono*, *posa ME N'HI*, *SE'NS L'HI puja*.

Moltes d'aquestes combinacions, de tres cap amunt sobretot, són més imaginàries que reals; i fins les més senzilles i naturals de datiu i acusatiu *els*, *el*, el llenguatge parlat les deixa de fer sovint, perquè no interessin a la claredat del pensament. Filar prim aquí, per muntar tot un sistema ideal, ben reglamentat i amb combinacions diferenciades per tots els casos possibles, portaria en la pràctica més complicació que utilitat positiva. I més fora de raó seria refusar una forma de datiu diferenciada, perquè porta dificultats a la sistematització perfilada de totes les combinacions possibles. Recordem que totes les llengües fan simplificacions en la combinació de datiu i acusatiu. En castellà tenim *se lo*, *se la*, *se los*, *se las*, per compte de *le lo*, *le la*, etc., i també de *les lo*, *les la*, etc., plural. En italià, els dos datius diferenciats del singular *gli*, *le* es tornen *gli* en combinació amb un altre pronom acusatiu o amb l'adverbial *ne*: *GLIE la SPEDI*, *la hi envià*, que val pel datiu masculí i femení.

I en català mateix la diferenciació entre *LI porta el plat*, *L'HI posa sobre la taula*, *L'HI deixa i s'en va*, és purament d'escriptura, perquè la parla viva diu igualment *li* per tots els casos. Semblantment es podria establir una diferenciació d'escriptura pel plural: *ELZI* (11) *por-*

(11) Segons el sistema de transcripció dels sons en l'ortografia d'ara, si considerem una sola forma el datiu popular *els hi*, caldrà escriure'l *elzi*. Una sola forma considera En Meyer Lübke els datius populars *leuzi*, *lozi*, *lezi*, d'alguns indrets de França i Bèlgica, semblants al nostre.—Morphologie, 83.

ta els plats, ELS HI posa sobre la taula, ELS HI deixa i s'en va, tot i dient igualment sempre *elzi* com fa el parlar viu de Barcelona. Si algú fa pronunciant *lhi* en L'HI HI deixa i s'en va, també trobaríem qui fes *elzii*, en ELS HI HI *deixa i s'en va*.

Tenint ben present aquestes observacions anirem ben orientats en la recerca de formes pels parlars vius del nostre domini lingüístic i per les planes escrites del parlar vell. Ajudant Déu, la farem en la *Il·lustració lingüística* següent.

JOSEP CALVERAS, S. J.

LLIBRES & REVISTES

ELS LLIBRES

En aquesta secció es faran recensions crítiques de totes les obres que ens siguin trameses en doble exemplar.

LA EDUCACIÓN ACTIVA, per Josep Mallart i Cutó. Editorial Labor. Barcelona.

És notable l'esforç realitzat per l'Editorial Labor de Barcelona, llençant al públic la seva Biblioteca d'Iniciació Cultural, que ja compta amb un centenar d'obres, en les quals són tractades totes les branques del saber i de l'activitat humana. Llàstima que gairebé tot són traduccions de signatures estrangeres, notables ben cert, però que donen a la col·lecció un segell exòtic, un xic exclusivista. Sort que de tant en tant hom troba alguna obra original, de vàlua positiva. Entre aquestes, hi ha en la secció d'Educació, la que porta el títol que encapçala aquestes ratlles.

La Educación Activa, del senyor Josep Mallart i Cutó, Director pedagògic de l'Institut de Reeduació Professional dels Invalíds del Treball a Madrid, estudia els corrents d'educació moderns d'última hora, tracta de precisar un sistema complet d'educació activa i proposa la manera de fer-la entrar sense gaire eurenou en l'escola actual.

És un bon manual orientador que caldria que fos llegit per tots els pares de família que es preocupen de l'educació dels seus fills, i per tots aquells que intervenen en l'organització, direcció i funcionament d'escoles i de cercles de cultura infantil o juvenívola. Encara que el seu estil no sigui absolutament divulgador —potser li manca un xic de precisió i li sobra un xic de retoricisme, per servir d'obra divulgadora—es fa prou entenedor i la seva influència podria deixar-se sentir intensament. Nosaltres saludem amb goig l'aparició d'aquest llibre perquè tota obra que tendeixi a obrir horitzons educatius als que han de formar l'ambient que volta l'escola, mai no serà prou ben rebuda. És lamentable haver-ho de confessar, no solament són els pares els que ignoren què és l'escola i què cal exigir-li, sinó que també en les esferes dirigents hi ha desorientació. Tanta feina hi ha a fer amb els pares que s'acosten al mestre per recomanar-li que pègui als seus fills, que els "estovi" segons la seva paraula gràfica i que els deixi sense dinar, com amb els elements que plens de bona intenció però llecs en les qüestions educacionals, intervenen en els afers de l'escola i en lloc d'afavorir la tasca del mestre l'entorpeixen amb llurs fervoroses intervencions i disposicions arbitràries.

El llibre és dividit en tres parts. La primera tracta dels principis i fonaments biològics i psicològics de l'educació activa. La segona diu com seria l'escola ideal per a l'educació activa. I la tercera parla de l'adaptació a les escoles actuals dels sistemes actius. La primera part és la més ben reeixida. En les altres dues, com que ja s'entra en el terreny de les solucions concretes, és a dir, com que ja es tracta de l'aplicació a la vida escolar i familiar dels principis exposats en la primera, el llibre no basta, i hom troba llacunes, degudes principalment a no haver-se dit encara, pels psicòlegs ni pels mestres, l'última paraula, cosa

que subratlla el senyor Mallart, no donant per definitives, sinó susceptibles de millora les solucions proposades. No gens menys, en aquestes dues parts, ni ha exemples i solucions molt estimables, tretes de l'experiència personal i de la profusa documentació de l'autor, que tant de bo que les escoles les seguissin encara que fos al peu de la lletra, i hi ha suggestions que seguides, o bé servint de punt de partida per a actuacions immediates podrien millorar ràpidament el rendiment educatiu de les escoles.

Nosaltres no anem a seguir pas a pas les planes del llibre; sigui'ns permès, només, de subratllar algun concepte i posar alguna nota marginal a alguna de les qüestions que planteja.

* * *

En precisar el què s'ha d'entendre per educació activa o funcional, segons el terme de Claparede, fa ressaltar com certes escoles prenent l'aplicació dels principis de l'educació per l'acció, però sense tenir en compte aquests principis, han introduït en llurs programes, deslligats de l'altra tasca escolar i amb el mateix caràcter imposat i amorfe de les assignatures escolars, els treballs manuals i les pràctiques. Com si ells per si sols desintegrats d'una concepció global de la funció de l'escola, tinguessin la virtut de renovar-la. És el mateix que ha succeït en altres afers escolars. Hi ha escoles que pel sol fet de rotular-se cristianes o sota l'advocació de tal Sant o de tal altre, ja han cregut resoldre l'afer difícil de l'educació religiosa dels infants; d'altres que adoptant un llibre de text determinat, o bé canviant el sistema vehicular de comunicació amb els alumnes han restat satisfets donant per solucionat l'aspecte espiritual de les mateixes. No és l'etiqueta la que valora un recipient, sinó el contingut, de vegades innominat, el que el fa apreciable o rebutjable.

Un mateix treball manual pot ésser beneficiós o nociu segons l'esperit amb què es realitzi. Pot ésser que efectuat en un moment inoportú, porti la rebel·lió en l'ànim infantil, i, per tant, li tregui tota eficàcia educativa, com pot ésser que, realitzat quan l'esperit infantil el sol·liciti, espontàniament o bé induït per la traça del mestre responnent a una necessitat biològica, rendeixi sense mica de pèrdua tota la seva valor. El treball i les pràctiques, ve a dir el senyor Mallart, poden esdevenir tan eixorcs com les lliçons verbalistes de gramàtica i aritmètica, i, en canvi, la gramàtica i l'aritmètica vivificades per un interès poden resultar tan actives com qualsevol pràctica manual. Diu:

"El mal està en què es considera que l'acció té una virtut en sí, quan en realitat tota ella depèn de la relació que existeix entre el subjecte i la finalitat que es proposa. L'acció és un procés per aconseguir fins que interessin l'individu, és un mitjà per satisfer necessitats. Canvia la finalitat, l'acció també canvia: quan la finalitat desapareix, l'acció s'anulla. Si l'activitat és imposada de fora estant, si els fins de l'activitat no corresponen a les necessitats sentides de l'individu, ve la protesta, la pertorbació. En aquest cas, l'exercici, en lloc d'ésser factor de desenvolupament, és objecte de tortura i de desviació.

"Hi ha molts graus en l'activitat, des de la cosa imposada amb viva protesta i rebel·lió interna fins a la que es fa amb tot interès i entusiasme; l'escola els coneix bé i ha distingit perfectament que els medis que s'acosten al tipus

"de ço que interessa i entusiasma, proporcionen bons resultats educatius. Doncs, "bé: cal dir a l'escola que aquests són els únics vàlids en educació. Es tracta "de buscar mètodes i procediments que permetin desterrar de l'escola aquells "graus d'activitat llandants amb la imposició, la indiferència i la repulsió, i "facin entrar com a exclusius, exercicis que responguin a les necessitats dels "alumnes, necessitat de saber, necessitat de produir i de crear, necessitat de "cercar quelcom que faci falta. Totes les coses que s'ensenyin han d'ésser "la resposta a una pregunta que faci el mateix noi.

"No cal dir que en aquestes condicions d'activitat normal, l'escola no té "necessitat de recórrer als turments infantils (càstigs, exàmens, menaces, etc.), "que s'han inventat per fer aprendre les matèries d'ensenyament i per contenir "les explosions naturals d'energia juvenívola provocades com a protesta a l'ordre "artificios de les classes rígides i mortes."

No escapen al senyor Mallart les dificultats de conciliar les exigències de l'educació activa amb les exigències socials que demanen a l'escola amb un temps limitat un mínim de coneixements concrets, per això en tractar del treball educador i dels problemes que se li presentaran en front d'aquestes exigències diu:

"Ja que el noi, en sortir de l'escola té de dominar—en el seu estat de "desenrotllament—geografia, aritmètica, dibuix, etc., com trobaré activitats que "interpretant necessitats que l'infant senti, arribin a obtenir d'ell aquella prepa- "ració que es demana? Ja que s'han de formar individus sociables, on trobaré "ambient i obres que omplin aquest objecte *dintre de ço que reclama l'infant* "com a necessari? Del moment que s'han de desenvolupar la intel·ligència i les "iniciatives personals, en quines circumstàncies tindrè de posar l'educand perquè "això es consegueixi sense violentar la seva naturalesa, fent que obri sota "l'estímul dels seus propis desigs?"

Aquest respecte a la naturalesa i a la personalitat de l'infant, és el que caldria que s'infiltrés en l'ànim de tots els que envolten l'escola. Som molt lluny encara del dia que això arribarà, per tal com dintre l'escola mateix perdura en un tant per cent crescutíssim l'esperit opressiu, retrògrad, d'oposició a tot el que sigui llibertat, expansió, convivència, treball a l'unison amb les palpitations del desplegament de la vida infantil. No cal sinó pensar en el cúmul d'enciclopèdies escolars, de manuals absurds, de llibres que envisatgen solament el lucre material i l'afeixugament memorístic que surten cada dia de les premses de les cases editorials. (1)

(1) Per demostrar que no és abusiva aquesta afirmació, copièm el següent fragment de la circular adreçada als mestres per l'Inspector en Cap de Primer Ensenyament de Barcelona, en motiu de la lliçó de geografia i història que en homenatge al raid Espanya-Argentina ha estat ordenada pel Govern. Diu:

"En este caso, la lectura razonada en el periódico del día y en la revista ilustrada, la conversación para el mejor hablar y discurrir de los alumnos, y, finalmente, los trabajos escritos, suplen con ventaja la enseñanza libresca, fría y rutinaria, que todavía, por desgracia, constituye la característica de algunas escuelas."

Caldria que es convencessin tots, mestres i pares, que la tasca de l'escola de tan complicada com és s'ha de simplificar molt; que l'escola no és un magatzem de coneixements enciclopèdics que es van servint a petites dosis als infants, sinó un lloc de formació d'homes. Què en farem d'uns ésser que sapiguen moltes coses—superflues i superficials la majoria—si no saben valer-se per ells mateixos, si davant els problemes de la seva vida no saben reaccionar perquè se'ls ha ofegat tota personalitat i tota reacció quan estaven en edat de manifestar-les?

L'educació activa respon a aquest problema, acceptant la tasca escolar no classificada en disciplines rígides, sinó organitzant-la a l'entorn dels centres d'interès, ben sovint proposats pel mateix infant.

"Els centres d'interès poden ésser una convergència de molts desigs i aspiracions infantils, de necessitats existents i de desigs creats. Per això s'avenen a l'organització de les ocupacions més variades. El pla d'adquisició d'experiència i de coneixements que es podria desenrotllar en qualsevol escola organitzada a la manera de les disciplines rígides, pot entrar tot sencer en la trama dels centres d'interès. I el més important és que les adquisicions que els nois fan d'aquesta manera tenen elles amb elles les relacions estretes dels problemes reals de la vida, i són perdurables. Tot el saber es posa al servei de les finalitats desitjades i dels treballs concrets tota l'energia moral és cridada a un disciplinament de l'esperit i a una valoració de capacitats latents. La vida activa s'orienta en direccions definides que el mateix individu imprimeix gràcies al seu propòsit d'assolir els objectius que tendeixen als punts centrals d'interès. L'obra de col·laboració entre els companys, com que facilita la consecució d'ideals comuns, devolupa la sociabilitat i l'esperit de convivència."

Cal, però, no perdre de vista les conseqüències respecte al que se'n diu ordre i organització de la tasca escolar, que tant enlluerna als que es miren l'escola de fora estant. Per això diu més avall:

"Amb tanta més raó, l'escola que en lloc d'"assignatures" tingui "centres d'interès", haurà de tenir un horari molt distint del que regeix, per regla general en les escoles. Un sol centre d'interès pot absorbir per si sol tota l'activitat escolar d'una setmana o d'un mes o de més temps, procurant una gran diversitat d'exercicis. Aquí no hi cap un horari rígid de successió de matèries d'ensenyament, sinó un pla de treball que tingui molta flexibilitat en quan al temps. Ningú podrà predir amb exactitud la durada dels exercicis, ni de les derivacions ocasionals que suscitaran, ni dels incidents que per bé de l'educació caldrà aprofitar en el decurs del treball."

* * *

En aquestes planes havíem dit com en els llibres d'educació trobàvem a faltar sempre el capítol de l'educació religiosa. En el llibre del senyor Mallart aquesta llacuna no hi és, car en la segona part, en trobem un que diu: "L'educació moral i religiosa". Fidel al seu propòsit que el llibre tingui la més vasta aplicació possible, l'autor voreja la qüestió, portant-la especialment a tractar la

formació moral de l'individu. Ja és molt, però, que en aquest respecte hi associï la religió, si no com nosaltres la voldríem—car diu que “amb l'educació religiosa la moral s'anima i complementa”—però almenys en un lloc de bastanta preferència. La moral que propulsa és una moral noble i heroica, aquella moral cristiana que, il·luminada i confortada per la fe, dóna la força de la sinceritat i de l'auto-correcció. Diu per exemple:

“Sovinteja molt en els nois, sobretot quan s'apropen a l'edat de l'adolescència, sortir-se dels camins dreturats per gallejar de valor i gosadia. El valor és “quelcom molt noble que l'home desitja posseir en totes les edats, però el valor “de fer males accions és, al mateix temps, covardia de seguir sense tòrcer-se “el bon camí, debilitat davant les sollicitacions del malt. Aquesta inversió de “punts de vista, pot produir magnífics resultats en educació moral.

“Essent l'exaltació del valor personal, de l'astúcia, de la valentia, de l'atreviment, un mòbil important en moltes accions transcendents (bones i dolentes) “és necessari transportar el centre d'aquesta exaltació als actes justos, a les accions elevades. Per això cal donar al jove ocasions a bastament perquè pugui “satisfer les seves necessitats expansives de valor dintre el camp de la bona “conducta.”

Parla també un xic de la instrucció religiosa, en combat el memorisme i la rigidesa i demana una adaptació dels principis de l'educació activa a les *necessitats religioses de l'infant*; però ell no en precisa res. També s'oblida de tractar, no de la instrucció religiosa ni de la moral, sinó de l'esperit religiós que no és el mateix, sinó que és més elevat que aquestes dues coses.

* * *

No gens menys, fa bonic d'aquest llibre el fet d'ésser una obra oberta als corrents moderns de respecte a l'infant, que ve a enriquir la minsa bibliografia educacional espanyola, i per altra banda ens afalaga als barcelonins, per quan moltes de les il·lustracions a les noves teories, reproduïxen escoles, lliçons, assaigs, edificis, existents o realitzats a Barcelona, com a confirmació de l'esforç que per a l'educació s'ha realitzat d'ençà d'uns quants anys, sincronitzant-nos i àdhuc avantçant-nos als assaigs i avenços d'arreu del món.

A. M.

LES LLENGÜES LITÚRGiques I LA LLENGUA DELS DEVOCIONARIS.

Josep Braun, S. I., en l'article *Llengües litúrgiques* (*Diccionari litúrgic*, 1925), fa un resum de l'article *Kirchensprache* del *Kirchliches Handlexikon* de Buchberger (1912) i diu: “...Feta alguna excepció en tots els ritus, la llengua emprada no està en ús; d'aquí ve que sigui gairebé inintelligible del poble. El llatí eclesiàstic, un llatí vulgar elevat, és la llengua dels ritus ambrosià, mozaràbic i romà; solament els glagolites d'Istria, Croàcia i Dalmàcia es serveixen de l'eslav amb tot i pertànyer al ritu llatí. La llengua dels grecs és un grec dels primers temps del Cristianisme i dels començaments de l'Edat mitja; els russos, els rutens, els serbis i els húngars es serveixen de l'esclau eclesiàstic, un esclau que ja ha mort entre la gent eslava... la dels assiris, l'antic assiri. L'ús de la

de la litúrgia. d'un eslau modern dit *Grjdanka* que, des de Pere el Gran va llengua vulgar en les accions litúrgiques està entredit en totes les terres de ritu llatí; solament en coses d'importància secundària, i per raons de pes, és admesa la llengua vulgar. A l'Orient, amb el consentiment de la Santa Seu, l'àrab vulgar és admès en les funcions litúrgiques, en lloc de la llengua de l'Església, entre els catòlics units de Síria, de Pèrsia i del patriarcat d'Antioquia. El concordat de 1886 concedí a la diòcesi d'Antivari de Montenegro l'ús, per una part ésser acceptat com a llengua de relació entre les diverses nacionalitats de llengua eslava".

Hilgenreiner en l'article *Kirschensprachen* citat més amunt, diu que la raó fonamental per la presència de diverses llengües litúrgiques s'ha d'explicar per la història de l'evangelització: allà on la llengua popular encara no estava formada era presa altra llengua per als usos litúrgics; i allà on n'hi havia una era emprada i quedava immutable, per més evolucions que fes en el decurs dels segles. Aquesta immobilitat de la llengua litúrgica tenia avantatges per una banda i inconvenients per l'altra. La unitat del dogma, de la litúrgia, l'exposició de les ensenyances de l'Església i l'allunyament de tota profanació de les accions i oracions del culte hi guanyaren certament; en canvi, la clerecia i el poble gairebé desconeixien per complet el contingut de la missa i de l'ofici diví. Per això el Concili Tridentí (XXII, c. 8) recomanà a la clerecia i a les religioses l'estudi aprofundit de la litúrgia i l'ensenyament concienzós de la mateixa al poble. És per això que el renaixement litúrgic del segle passat i de l'actual recomana l'ús gairebé exclusiu del llatí per als actes de pietat i la màxima restricció de les llengües vulgars.

El llatí, que és la llengua litúrgica del 97 per cent dels catòlics de tot el món, no es pas el llatí clàssic, és la llengua vulgar dels segles segon i tercer després de Jesucrist (la llengua de l'Església dels segles primer i segon era el grec, tant a Roma com al nord d'Àfrica) amb abundoses influències gregues i hebraïques. Sant Jeroni, amb la traducció de la Vulgata i amb la confecció de les oracions de l'Església romana, influí d'una manera decisiva en la formació d'aquesta llengua eclesiàstica.

Per altra banda, cal tenir en compte que les llengües del culte han pres durant el decurs dels segles un caràcter marcadament arcaic; han quedat fossilitzades. La llengua litúrgica dels grecs és un grec dels segles VI-VIII després de Jesucrist; els armenis units tenen per llengua litúrgica l'armeni del segle V, que és la llengua de Sant Mesrop, inventor de l'alfabet armeni; els coptes, com els monofisites, usen una llengua copta, del segle III, que és una evolució de l'antic egipci; els eslaus es serveixen d'un eslau arcaic. Els heretges que, de l'Edat mitja ençà, han alçat la bandera de les llengües vulgars, com a llengües litúrgiques, es serveixen també d'una llengua arcaica per als actes del culte. Els valdesos de les altes valls del Piemont empenen un provençal medieval; han hereditat la doctrina i la llengua dels albigeos. Luter, en traduir la Bíblia es serví d'un alemany arcaic i literari; l'anglès dels llibres litúrgics de l'església anglicana és un anglès antiquat i els protestants francesos encara avui canten els salms traduïts al segle XVI per Clement Marot.

La llengua popular, d'ús molt restringit en la pregària i en els actes del culte, ha de guardar un caràcter marcadament arcaic. Els nostres llibres de pietat ni han de ser en una llengua planera, dita vulgar o popular—com la gent parla—, ni han de ser escrits en una llengua literària avantguardista, en català literari

de l'avenir. Els nostres llibres de pietat han de ser escrits en català eclesiàstic, en la llengua dels rituals.

Els rituals diocesans que contenen tot l'oracional, el ceremonial del culte, les oracions, pràctiques de doctrina i de pietat del cristià, ens ofereixen una unitat sorprenent en la llengua vulgar tant els de la província tarragonina com els de la valenciana. Els rituals de Vich (*Ordinarium Vicense*) de 1568, el de Solsona (*Rituale Coelssonense*) de 1725, el de Barcelona (*Ordinarium Barcinonense*) de 1620, el de Mallorca (*Rituale Majoricense*) de 1725 i el de València (*Manuale Valentinum*) de 1592, ens manifesten una unitat gairebé absoluta en les oracions en llengua vulgar que contenen.

Al cap de quatre segles el Parenostre, el Crec en un Déu, el Confessiò general, la Doctrina, poden ser llegides i enteses de tothom; la llengua hi té un caràcter monumental. És per això de doldre que la darrera edició del Ritual de Barcelona hagi esmenat d'una manera inhàbil totes les oracions i exhortacions de llengua vulgar en ell contingudes. En l'estudi de la llengua dels vells rituals s'han de formar tots aquells que vulguin fer la versió dels llibres sagrats o escriure devocionaris i llibres per formar la pietat dels fidels.

La llengua del llibre de pietat ha de fugir de tot vulgarisme, ha de copsar el ritme de la llengua dels nostres rituals tan clàssica i tan allunyada de tot efectisme, ha d'estar en acord absolut amb la tradició litúrgico-popular, conservada admirablement en els llibres oficials de les nostres esglésies. Dues coses calen, al nostre entendre, en aquest problema de la llengua dels devocionaris: limitar els llibres de pietat en llengua vulgar i procurar que el poble pregui en llatí (cant de la missa i de les vespres) i continuar la tradició dels nostres rituals.

A. GRIERA

EL LLIBRE DE SANT JOSEP, per Francis Jammes. Traducció catalana de Josep F. Ràfols (Vol. I de la "Biblioteca de LA PARAULA CRISTIANA"). Barcelona, 1926.

Francis Jammes és un dels grans convertits de França i com tots ells consagra tota la seva tasca d'escriptor, de gran escriptor, a expandir la Llum que li ha rublert la vida de dolçor i de pau. Gran poeta i gran meditador, copsà tot seguit el pregon i simplicíssim esperit d'humilitat del Catolicisme i el veié bellament encarnat en Sant Josep.

El fidelíssim custodi de Jesucrist infant i de la Verge partera és presentat en aquest llibre idíl·lic com protector de tots els humils i inspirador de totes les bones accions que es fan a favor d'ells. I això en la societat actual, nafrada per tantes malvestats i marfugues.

Francis Jammes és íntim amic de Sant Josep i se'l troba a cada redol del camí de la vida. Ell l'acompanya a veure el captaire humil, els germans reconciliats, el casament afortunat, el corredor malsortós d'una casa comercial que un dia fa una bona venda i d'emoció li cau la nota dels dits, el mestre retirat i pobre a les portes de la mort deixant una filla única, el llogaret humil amb una tragèdia domèstica darrera cada porta... Sant Josep li fa penetrar els sentiments d'intima sofrança de cadascun d'aquests malaurats i l'esponjament de cor que la bona acció del proïsme li encomana, sense saber, potser, que és el Sant Fuster

qui l'ha inspirada. Una pregària fervent i olorosa a viola boscana enflaira el final de cada capítol i prepara l'ambient per a l'altre. Els tocs més íntims del cor, les evocacions més dolçament inesperades de les bel·leses de la Natura, exalçades fins a congriar un ambient sobrenatural, les revelacions més insospitades de la recòndita naixença de les grans accions i de les fundacions gloriòses van esmaltant la narració suauíssima i subtilíssima d'aquest llibre auri que al final deixa el cor aromat amb les olors confortants d'un jardí de flors de l'esperit.

És, doncs, un llibre fortament suggestiu que no sap ésser llegit una sola vegada i que inspira una gran amor a la humilitat i als humils.

La traducció que n'ha fet el nostre Ràfols és correcta d'idioma nostrat i fidelíssima en lletra i en esperit, tant que arriba de vegades a fer la il·lusió d'oferir una obra original.

En la secció "Les Belles Lletres" en donem una mostra.—C.

SERVITUD.—Novella de J. Puig i Ferrer. Llibreria Catalònia.

Aquesta novella d'En Puig i Ferrer diuen si és un pamflet. Tant-se-val. No ho volem saber. Si algun cop una pàgina vindicativa pot ésser justa, gairebé sempre és malsana. I la curiositat que desperta sempre ho és poc o molt. D'aquest llibre, més que no cap anècdota, ens interessa la novella mateixa, la veritat humana que inclou, i—és ben trist dir-ho!—la veritat històrica d'aquells moments de pertorbació barcelonina que descriu. I encara aquesta veritat podria ésser més violenta, més punyidora: encara és més tenebrosa i baixa la misèria d'una decadència que hem de vigilar que no s'escampi arreu si no volem que tot s'enfonsi.

Aquesta novella d'En Puig i Ferrer mostra una part de la tragèdia. I ja la mostra prou vivament per pressentir com és profunda, per restar pensatius davant d'aquelles pàgines vindicatives.

En pocs dies han sortit dos llibres ben distints sobre el periodisme: el del Rnd. P. Miquel d'Esplugues sobre "*Sant Francesc de Sales, patró del periodisme catòlic*", i "*Servitud*", d'En Puig i Ferrer.

Aquesta novella imagina amb una lucidesa cruel l'interior d'un diari barceloní: l'esperit servil d'una pobra gent que es diu "intel·lectual", la feblesa—tan representativa—d'un esperit selecte, el director del diari que no gosa rompre amb la imbecilitat immoral del propietari, i sempre s'imagina que la podrà vèncer i mentrestant la dissimula, la sosté, li dóna el seu prestigi, i és vençut tristament. I el nervi de tota l'obra: la descripció viva d'una gran farsa. Goethe dividia els homes en natures i titelles. Ací el titella hi és mostrat al viu: l'home que no és home, que és belluga mecànicament segons el fil que estira aquell que hi juga; l'home que no es mou per raons internes.

En el llibre del P. Miquel d'Esplugues hi és feta l'apologia de la dita escolàstica—i també de Goethe—que "cada cosa té en la mesura del seu ésser la mesura del seu obrar". Als homes que són homes, els importa primerament el que són, el que poden ésser, i només en conseqüència els importa saber de què han de fer. Judiquem l'arbre pels fruits que dóna, però els fruits són bons o no segons és l'arbre. L'horticultor cultiva l'arbre, no el fruit. Cultiveu el vostre ésser, aconsella el P. M. d'Esplugues als periodistes, sigueu homes de pensament, d'estudi, cultiveu la noblesa de sentiments, la sinceritat i la claredat d'intel·ligència; sigueu al-

guna cosa i després ja naturalment, com el bon arbre dóna bons fruits, el treball vostre serà íntimament bo. Si voleu que el vostre fer valgui, abans vosaltres heu de valer.

I amb això el P. Miquel d'Esplugues segueix fidelment la bona tradició: aquella tradició d'En Maragall, enemic de tota simulació literària, que no volia que penséssim en *fer* poesies sinó en *ésser* poetes; aquella doctrina del gran Bisbe Torras i Bages, tota ella cercant la natura de les coses contra les aparences vanes, aprofundint sempre per destriar bé ellò que *és* d'allò que *no és*; aquella tradició d'En Prat de la Riba, tan amic de l'ordre; però d'un ordre que per ell només volia dir que cada cosa tingués el lloc que per *natura*, per dret li corresponia, i feia consistir tota tàctica de govern en establir aquest ordre i en fomentar la vera realitat de les coses, i anar esvanint així, imperceptiblement, tota parenceria vana. I ja abans la tradició d'En Milà i Fontanals, i la d'En Balmes. I de tots aquells grans esperits del nostre poble que posseïen un bon sentit de la realitat—aquell sentit que embrutit per la matèria duia a *l'avara pobresa*—i que entenien que no s'havia de perdre sinó que havia d'esdevenir ample seny si el dúiem a la intelligència i al cor.

I contra aquesta tendència noble i viril, hi ha la infantilitat de les parenceries. No veieu què fan els infants? Quan juguen *fau d'alguna cosa*: fan de senyor gran, fan... del que vulguen. I no es preocupen del que *són*; no són res, ni cal: juguen. Però en el joc dels infants no hi ha malícia, no hi va res entre mig. I en la farsa que representen els homes hi ha la vanitat, hi ha l'enveja, hi ha el guany de la vida, pot haver-hi al capdavant un drama. El joc dels infants no és un desordre com ho és la farsa de la gent gran. En la comèdia de la gent d'anys hi ha l'intent de substituir amb coses figurades les coses veres, i aquesta substitució és un desordre que, gaire estés, porta a una decadència monstruosa... i a l'últim tràgica. La condecoració substitueix el mèrit, el nom vol substituir la cosa, l'escena vol preterir la realitat, la llei vol substituir la justícia, la ficció vol substituir la vida.

I en un ambient així, d'infantilitat ridícula, tothom es veu, de mil maneres, sol·licitat a la comèdia. Ningú no mira què *som* sinó de què *fem* en tal moment; la materialitat de l'èxit enlluerna i és aclamada; la materialitat del diner creix en poder; la gent que *és* alguna cosa es troba anguniada, sovint fora de lloc substituïda i preterida; tota activitat noble és ofegada mentre els esperits servils prosperen en mig de les intrigues i de la farsa, cultivant la vanitat o el caprici o els designis o l'estulteria del més poderós. I uns i altres, els servils i els materialment poderosos, es conjuren contra el valer contra el mèrit; veieu tota la farsa conjurada contra la vida real, oprimint-la i volent surar enfora amb la seva faramella...

Aquesta és la tragèdia que ens mostra la novel·la d'En Puig i Ferrater. Un diari de gent d'ordre, que neix i prospera vilment; que de portes en dins només hi veurieu que opressió, i la feina mal retribuïda i mal feta, acanallament, *servitud*; aquesta és la paraula més exacta. I tot al servei de la imbecilitat d'un qualsevulla. I el públic, també servil, envilint-se de més en més amb aquelles pàgines del diari plenes de la paraula venuda, imbuida de nicies i covardia.

Després de llegir aquest llibre, que fóra depriment si no estigués escrit i concebut amb una virilitat sanitària i serena, que opera de revulsiu, cal llegir el llibre del P. Miquel d'Esplugues tan clarament orientador. L'un és una novel·la que ens

descriu fins on arriba la baixesa i el desordre i l'altre és filosòfic i ens mostra on caldria arribar; l'un ens descriu on porta l'oblit de la tradició, l'abandó de la racialitat i de la noblesa nativa; l'altra, n'és la continuïtat mateixa.

Aquest llibre d'En Puig i Ferrater sempre serà un bon revulsiu moral. I amb tot i la seva forma de novella, historia un aspecte trist de la vida barcelonina, i mostra, encara més profundament, fins on davallaria la nostra ànima pel camí de la servitud.

JOSEP MARIA CAPDEVILA

LA VISIO DE ROMA EN 1925 per F. Maspons i Anglasesell. Editorial Poliglota, Barcelona.

Dintre l'abundantíssima producció bibliogràfica d'aquests temps, no dubtem a assenyalar aquest llibre com un dels més importants i millor reeixits.

L'autor, conegut dels nostres lectors, puix és un de la casa, va a Roma i ho veu tot: el Papa, l'Església, l'Estat, el feixisme amb els seus contracops internacionals i fins aventura trajectòries de l'esdevenidor, prolongació de les traçades en el passat pròxim.

Hom veu, a través d'aquestes pàgines, l'Església deixant-se dels braços protectors qui cuidaven escanyar-la per confiar-se a l'afecte directe dels pobles qui l'enrobusteix; la seva activitat missional emprant i consagrant sistemes de penetració i d'arrelament que podrien i haurien d'ésser normes de les potestats terrenes; els pelegrins de l'Any Sant portant a Roma la fe universal tonificada amb el temperament de cada nacionalitat i amb els problemes que apassionen els pobles, i finalment, el feixisme, dissimulant-se vergonyosament, però tanmateix traint-se a la mirada penetrant de l'autor, el qual li descobreix l'origen, les directives principals, la crisi interna que ha d'ocir-lo i la seva profunda i irreductible oposició amb el Cristianisme, malgrat de totes les hipòcrites falagueries externes.

En aquest darrer aspecte és on més hem vist excel·lir l'acuitat de visió i la felicitat d'expressió de l'amic Maspons. Algunes d'aquestes pàgines recorden fortament les del llibre d'En Cambó *Entorn del feixisme*. L'aproximació entre feixisme i bolxevisme, tantes vegades i per tants observadors apuntada, troba per fi en aquest estudi la seva justificació i formulació definitiva. El feixisme és el lliberalisme econòmic antiobrerrista deixant-se de la hipocresia de lliberalisme polític amb què s'embolcalla i establint la dictadura de la classe patronal que divinitza pagament l'Estat constituït per ella. El bolxevisme és el mateix fenomen acomplert pel marxisme, el qual es desentén també de tot el llast democràtic amb què es disfressava i estableix el Déu-Estat, a base de la dictadura del proletariat. Amb més o menys franquesa, segons la matèria amb què se les heuen, és un mateix resultat atès per camins diferents. Si el sistema reeixia, tant se valdria la procedència de la classe dictadora: la seva burocratització les hauria identificades.

El contrast entre l'adoració del Déu-Estat i la del Déu veritable del Cristianisme, donador i respectador de la llibertat, base del govern moral de l'home

digne i del govern polític dels pobles dignes, surt de gran relleu en aquest auri llibret, pel qual felicitem efusivament el seu autor.—C.

CANTA PERDIU. Eglogues catalanes de *Josep-Sebastià Pons*. París, Edouard Champion, 1925.

Aquest llibre és el contribut més valuós que a la nostra literatura renaixent és pervingut de l'altra vessant del Pireneu i creiem que podria ésser un senyal d'optimisme, una penyora que el conreu del català en aquelles enyorades terres on el prestigi del francès i la vanitat provinciana l'apaguen en molts llavis, resta afermat per no morir mai més. Una terra i un dialecte que han produït un poeta com Josep-Sebastià Pons no s'han desintegrat gens ni mica de la raça.

La poesia d'aquest rossellonès, que escriu un català pur i saborós amb ortografia gairebé del tot nacionalitzada, és un cas meravellós d'honradesa estètica. Un home universitari, pregonament amarat de cultura francesa, armat d'una concepció filosòfica i religiosa de la vida, escrivint unes eglogues on la simplicitat bucòlica de Virgili ve sobriament modernitzada per finíssims entrellucs simbolistes a la Mallarmé, sense que la nítida correntia de l'aigua de les neus pirenenques en pateixi, és un cas no mai vist a casa nostra on massa sovint, ai las!, les ímfules de modernitat estronquen les deus de l'emoció i encomanen una humiliant pedanteria provinciana.

Josep-Sebastià Pons no és mai transcendental, en el sentit de petulància saberruda d'home que esflora idees profundes sense posseir-ne la profunditat. Si algun lluc de transcendència ressurta dels seus versos, és més aviat el lector qui el relleva, sugestionat per la claríssima visió dels objectes bells que el poeta honradament li presenta. L'emoció dels versos de Pons raja directament de la descripció nua, delineada i sobria. No li cal l'exclamació emfàtica, ni l'ebullició de l'estil. La presentació de la matèria poètica basta tota sola per fer esclatar el goig estètic, tan forta és l'evocació de realitat en aquests versos, en aquest sentit tal vegada únics en la nostra llengua. Hom diria, davant certs defectes de metrificació, fills tal vegada de la música francesa que sona a les orelles de l'autor, que el seu cor té més directa comunicació amb els ulls que amb l'orella. Sense ésser realista—malura ja superada—puix el seu fluid poètic sobreix de la realitat, és un poeta pintor, gairebé detallista. I quan no és la visió dels ulls, és la visió intel·lectual, la meditació substituïnt-s'hi, qui serveix de sílex per al salt de l'espurna emotiva. Vegi's, per exemple, el poema *Sant Crist de Corbera*:

Aquí les penyes són iguals
al pedregam del Sant Calvari.
Se'n puja el camí solitari
on hom tragina les samals.

La vostra imatge sempre empara
aquest camí que coneixiu.
Avall hi reposa un oliu
amunt s'hi arrela una etzevara.

Un altre temps la professó
cantant la cobla llastimosa,
vos hi ha portat de llosa en llosa
entre els fanals, en la foscor.

... ..
Ara, per sempre més clavat
guardant l'iglésia solitària,
torna dins l'ombra la pregària
amb l'alenada del passat.

Sota els ulls claríssims d'aquest poeta visual, passen, vestides de concretesa, humilment simbolitzades en els objectes reals, no gens deformats per l'albir poètic, totes les grans idees, els records del passat, les veus profundes de la raça, tot recitat en un cant pla severíssim, en una mitja veu que mai l'emoció, tot i ésser forta, no entretalla.

No cal remarcar com esmalten el llibre belles paraules rosselloneses, algunes ben incorporables a l'idioma literari. *Ramulla* (diminutiu de rama), *clina* (cresta, carena), *espertina* (sarró per a dur el menjar), *rubillós* (de color ferruginosa), *dall* (munt d'herba caiguda al cop de la dalla), *degotinar* (degotar), *prestatge* en sentit de cadafal de musics (*tablado*), etc., són bells vocables que haurien d'adoptar els nostres poetes i prosadors.

Felicitem En J. S. Pons dient-li que nosaltres qui creiem fonament en la Providència i que res no s'esdevé sense una alta destinació, ens fem la il·lusió de veure en el seu llibre la raó providencial de la trista amputació de mitjan setcents: en reprendre l'esperit terral la seva íntegra corporeïtat, homes com En Pons ens hauran d'aportar la gençor i l'elegantíssima amabilitat que els haurà encomanat la gran germana nòrdica.—C.

KATALUNA ANTOLOGIO, per Jaume Casas Barcelona, 1925.

Només un ideal pot dur a la realització d'obres com aquesta que representen quelcom més que una simple anècdota. És tracta d'un llibre des del punt de vista editorial, ben complert; des del punt de vista pairal, admirable; des del punt de vista literari, una troballa. Una antologia de la nostra producció de lletres en esperanto és d'una eficiència ben notòria, avui, en ordre a la propagació de la coneixença de les nostres valors, l'esperanto essent la llengua auxiliar internacional prou difosa per servir de vehicle a aquests experiments interessants.

L'esperanto té els seus panegiristes, té els seus detractors, o potser més que no pas detractors, indiferents; nosaltres no sabríem ésser dels darrers: i menys quan ens trobem davant d'obres com la que esmentem que per si sola es capta tot el respecte i tota la simpatia.

Per la tenacitat, per la fe que representa l'acompliment d'una obra com la que sota la direcció d'En Jaume Grau i Cases ha estat realitzada, és doblement digna d'elogi; i al costat de les antologies que en diferents llengües europees de pocs anys ençà han aparegut relatives a la nostra producció literària—i les que apareixeran, encara—aquesta antologia en esperanto farà avançar (així ho esperem) qui-sap-lo el coneixement de les nostres lletres.

Aquest llibre conté dues parts principals: una de dedicada a la literatura antiga, amb fragments i notícies bio-bibliogràfiques de Ramon Rull, Jaume I, Bernat Metge, Martí l'Humà, Jordi de Sant Jordi, Auziàs March, Johanot Martorell, Joan Roig de Corella; una altra dedicada als moderns autors, dels quals són comptats fins a 42. Sense això, hi ha una part de cançons populars, i unes notes introductòries relatives a la nostra literatura en general.

L.

JAUME MERCADÉ, per Joan Sacs. Edicions "Quatre Coses". Barcelona, 1926.

Amb una gran activitat van llençant-se al mercat literari aquestes "Monografies d'Art" ideades pel senyor Joan Merli, el gustador intel·ligent de totes les flors espirituals catalanes. Iniciada la sèrie amb la del pintor Marquès-Puig, al cap de poc ja es llença al públic aquest segon volum comentador i expositor de les joies millors que dins les arts aplicades ha creat En Jaume Mercadé. Perquè aquest artista té una doble personalitat: la personalitat de pintor i la personalitat de joier. Pintor d'una tònica en gris i en verd grinyolant en un principi únicament sensitiva, però que comença a prendre cos d'un dia a l'altre, que no és estranya ara a les aportacions de Jerain i de Sunyer a l'art pictòric d'avui dia. En la darrera i selecta exposició de "Les Arts i els Artistes", al costat de la florida musselina de *La femme a la toilette*, de Canals, les reaccions valentes i pastoses de les obres de Jaume Mercadé i de Manul Humbert saltaven ardides amb tota la màxima puixança d'un contrast. Mentre que en altres teles, que successivament ens havia mostrat el nostre orfebre desdoblant en pintor, sempre l'havíem vist que tímidament anava amb pas de puça pel camí de la plasticitat—igual com si temés no destorbar l'harmonia assegurada del gris, el verd-gris, i el blau-esmortuït—ara ha fet de cop i volta un pas de gegant fins a atènyer una estona de repòs arran de les roques dels pins de primer terme.

En les seves joies, en canvi, Jaume Mercadé mai no n'ha fet cap de gran pas. Totes elles van rodolant amb un silenci "feeric" per la suau pendent del somni. En l'evolució del seu art d'argenteria, ell l'ha sabuda desvertir de tota nosa barroca per a veure-la graciosament dintre el vel geomètric de la línia que cap dels encisos que de Déu han rebut directament ja no es pugui ocultar de les pedres precioses. El joier Mercadé, dintre l'art català dels nostres dies, té aquesta gran valor: que ha sabut acostumar aquelles de les nostres dames i dametes bellesa, que sapiguen contenir la pruija que fan un ídol de llur real o imaginada exhibitòria mitjançant una vareta màgica que el nostre amic sap manejar i aconseguir llevar tota procacitat i tota freixuguesa dels aplegaments de perles i de pedres precioses i enlairar-los vers el subtil reialme de la simplicitat on l'Art tan bé hi reposa.

El conegut crític d'Art senyor Joan Sacs, ha fet precedir la selecta de reproduccions de les joies d'En Jaume Mercadé d'un detingut estudi històric.

JOSEP-F. RAFOLS

NOU DICCIONARI CATALA

Ens arriba la notícia, que amb gust recollim, de la imminent publicació del Diccionari Pallas català-castellà-francès de què tant freturem, a causa d'estar exhaurides les edicions dels més importants diccionaris catalans.

Ha redactat aquest nou Diccionari el prof. E. Vallès, i l'edició és a càrrec d'En Joaquim Horta.

Aquesta obra, constituïda per un volum de gros format, de més de mil pàgines, serà donada al públic per fascicles setmanals de 32 pàgines. Conté les definicions d'un 50,000 mots catalans, incloent-hi un gran nombre de termes tècnics. Cada acepció de mot hi va acompanyada de les traduccions castellana i francesa. Hom hi trobarà, ultra ço que constitueix el fons de l'obra, la conjugació de tots els verbs catalans, i dins el pròleg, un tractat succint de prosòdia catalana.

Com a complement hi figuren uns índex de tots els mots castellans i francesos que apareixen dins els articles del Diccionari com a traducció de mots catalans. Aquest doble Vocabulari, castellà-català i francès-català, donen a l'obra una valor important com a Diccionari traductor.

A REMARCAR.—El nostre il·lustre amic i col·laborador Mr. Georges Dwelshauvers en ha volgut fer do del seu darrer llibre que hem d'agrair doblement com a amics i com a catalans, puix és consagrat a l'estudi de Catalunya en els seus aspectes geogràfic, històric, econòmic, lingüístic, polític, intel·lectual, artístic, literari i religiós. Es prou conegut el seu autor per endevinar que el llibre és escrit amb amor i amb una documentació verament abundosa, malgrat la limitació de pàgines que li imposa l'editor Fèlix Alcan per tal d'incloure'l en la "Bibliothèque d'Histoire contemporaine". Potser això ha fet que certs aspectes restin un xic massa reduïts, com el lingüístic i algun caire del literari, el teatral, per exemple. Tot amb tot, la vastíssima cultura de l'autor, perfectament assabentat de tot el moviment científic, artístic i literari d'Europa li ha permès de fer un llibre altament suggestiu i molt avinent per a fer conèixer el nostre país a tot el món civilitzat. Sabem que va aconseguint satisfactòriament aquesta noble finalitat, de què hem d'estar agraïts a l'il·lustre home de ciència que tant d'amor ha mostrat sempre a aquest petit país mediterrani, massa desconegut fins ara del gran món de la cultura i de la política. *Nos remerciments, les plus vives!*

—Els dos volums corresponents al mes d'abril de la magnífica edició de les Obres completes de Balmes, són els números XXVII i XXVIII i contenen els escrits polítics de l'il·lustre apologista referents al matrimoni reial i a la campanya parlamentària que de l'octubre al desembre de 1844 féu l'anomenada minoria balmista.

LES REVISTES

Les reproduccions i reduccions d'altri fetes en aquesta secció, tenen només caràcter documental; la inserció d'elles no implica doncs, conformitat plena amb llur contingut.

PER L'ACCIÓ INDIVIDUAL, per "Senex", a "Revue des Jeunes", 10 gener 1926, p. 1-6.

"Dins un grup de joventut es discutia, recentment, sobre les millors formes "acció. Heus aquí un tema incessantment debatut.

"Encara em sembla sentir els impacients arguments que alguns esgrimien a "favor d'una acció per masses, en dosis "massives", que diria un terapeuta: "cops de mà a les eleccions, grans mítings amb altaveus, tandes de conferències, "suficients per a agafar el país dins les malles de la Veritat social, de la Veritat política, de la Veritat religiosa, etc., destinats que són, tots aquests procediments, a procurar efectes ràpids, fulminants, i a canviar la faç dels esdeveniments, com qui passa, a través d'un freu, d'una mar brava a una mar en "calma.

"Jo no deia res. Ja m'hauria guardat bé prou de voler descoratjar iniciatives, "o vessar aigua freda damunt unes esperances. Aquí, les més insignificants "tradiccions, un xic insistents, tenen la virtut de descoratjar, més del què cal, "les ànimes juvenícoles. D'altra banda, crec jo que tampoc no és bo de posar "excessiva confiança en aquella actitud: ho crec i ho sostinc, serenament, amb "el respecte degut a tota opinió contrària (si és que n'hi ha entre els meus "lectors).

"Una ànima fogosa em demanarà:

"—Doncs ¿què voldríeu, vós?

"—Calma, calma—li respondré—; ja ho sé jo el què vull; però és molt "delicat de dir, no gens fàcil de fer, ni tan senzill com donar un cop de filat. "Els altaveus no serveixen de res; les paperetes de votació podran, si voleu, "ésser-ne l'efecte, però no pas la causa, i—diguem-ho tot...—¿voleu que vagi "encara més enllà? Molts, quan un hom els gasta el llenguatge que jo penso, "alcen els braços al cel:

"—El vostre remei és per a quan nosaltres serem morts... Això, expliqueu-ho "a Matusalem... Vós voleu comptar pesolets, essent així que es tracta de somoure "re muntanyes... —Així parlen ells.

"—Però, amics meus, jo no m'oposo pas del tot al vostre esforç gegantí (si "és que amb tant de cor us hi veieu). Això sí, reeixiu-ne ben aviat, a fi que jo, "Senex, sigui encara a temps d'aplandir-vos... Però, vaja, posem-nos d'acord: "permeteu-me que jo proposi, modestament, un mitjà de reserva, que jo marqui "una línia de refugi, per al cas, possible, d'una retirada. Això ja ha estat, i pot "ésser encara.

"El que jo us predico, doncs, avui, és l'acció individual, d'home a home, "de testa a testa per mitjà de les idees, de cor a cor per mitjà de l'entusiasme— "car, sens entusiasme, les idees no tenen altre destí que l'esterilitat—. Els efectes

"de la massa, d'ordinari, duren poc: s'assemblen als xàfecs tempestuosos, als quals el llaurador prefereix una pluja fina i persistent. L'acció damunt la massa *per mitjà de l'individu*, per mitjà d'una successiva i completa impregnació d'individus en nombre suficient, per mitjà de la constitució d'una selecció d'aqueixos individus, selecció encarregada de mantenir les tropes en continuat exercici, i d'acreixer-les encara: heus aquí l'acció eficaç, la que té arrels profundes. L'acció de massa parla, més que res, a l'imaginació, a les passions efímeres; l'acció individual canvia les ànimes. L'acció de massa pot modificar el color dels fets, i, si tant voleu, els fets i tot: allà on no arriba, però, és a l'origen dels fets; per tant, quina durada es pot prometre, si el pervenir de la massa no té la garantia d'uns quants individus, capaços de constituir altres masses, o bé de renovar la primera i impelir sa ràpida dissociació?

"Hem obtingut un triomf electoral; però, de què serveix això, si els elegits i els electors no es troben imbuïts dels mateixos principis ni addictes als mateixos objectius que vós voleu fer prevaler? Si els elegits s'hi troben estranys, tant se'ls en donarà, de la vostra victòria; si s'hi troben els electors, l'acció dels elegits, traïda per l'opinió, restarà impotent, i aqueixos elegits ja mai més no seran reelegits. Caldrien exemples...? Inútil! No és cert?

"Els grans mítings, prou que em plauen. Cert, proven quelcom; però, poden tant com alguns creuen? Ofereixen sòlides esperances? Segons i com! Dieu-me de quí i de què es componen aquestes multituds, què és el que volen; i, si és que res volen, dieu-me si ho volen eficaçment, decididament: és a dir, si cal, posant-hi un xic el cos. Aleshores us respondré.

"El mateix dic dels aplaudiments d'un congrés, dels èxits de conferència, i de tot el restant. Es tracta sempre de saber què és el que tenen, tota aqueixa gent, dins el cor, dins el cervell, i "dins l'estómac" com diu el poble. És que l'heu ja persuadit tots els francesos? Els teniu ja amb vós dins la Veritat, amb vós en pro del Bé? És que, sens això, res no es canviarà a França, baldament tinguéssiu al front d'ella, per un dia, el govern dels vostres somnis, la constitució de la vostra fórmula i el personal de la vostra elecció. Tot això, per sí sol, no és res. Ni Rei, ni República, ni sistema electoral o bé governamental, ni ministeri taumatúrgic, ni cambra incomparable, no us salvaran si nosaltres, nosaltres el Francès col·lectiu, el "Francès mitjà", el "Francès del carrer," no volem ésser salvats, ignorant o rebutjant allò que ens pot salvar.

"Em direu, encara:

"—Doncs, així, ens caldrà posar-nos a conquistar, un per un, tots els francesos; això sí, a "petits grups".

"—Tornem-hi amb els "petits grups"!... I això, després de tants fracassos de la nostra educació escolar! Després de tants polítics bajans o bé febles, escapats dels nostres seminaris i dels nostres col·legis cristians!... El què cal, és apoderar-se del Francès en la seva unitat, per tot allà on se'l troba: dins la família, a l'obra, al sindicat, al cercle, a l'escola: per tot arreu on un altre Francès "conscient", convertit a la Veritat i al Bé, tingui poder d'injectar-li la seva anima.

"Això no exclou res, ans bé tot ho presuposa: això és la base de tot. La terra es pobla ços per ços; i el cel, ànima per ànima. Les cisternes del Bé mai no seran plenes, mentre d'una banda treballem per abocar-hi trombes d'aigua, i d'altra banda no hi ha cap fontinyol que les pugui anar omplint.

"Jo, bé sé prou que un jorn està per venir, en què l'acció de massa sigui

"normal; però, encara no hi som. Aleshores és quan ens caldrà això precisament que ara es tracta d'obtenir: un personal polític, social, religiós, que invadeixi tota la França, i que no li calgui sinó dictar les seves lleis. Hi ha algú que cregui que aquest personal existeix? Jo admiraré la seva informació. I, si no existeix, el primer que cal, és formar-lo peça per peça, home per home.

"—Ah! Això no farà gens de soroll! El diari no en parlarà!

"—Però és que jo crec que el "diari", allò que més ignora, són precisament "les coses "diàries", les coses que no es fan sinó és dia per dia, ben a l'ombra, secretament. Aqueixes coses, jo les confio, no a la publicitat, sinó a la consideració de cada consciència, i dic: Lector, tu vols la reconstrucció del teu país, i el redreçament de la cosa pública; tu vols el retorn del Regne de Déu, individual i social. Doncs, escolta! Això es fa—dic jo—d'un per un. Vols que comencem per nosaltres dos? Hi ha tanta feina a fer, encara, en aquest sentit! I, quan nosaltres dos serem els Francesos desitjats, llacem-nos a la conquesta; cerquem al nostre entorn "Francesos possibles", com deia Péguy, per tal de fer-ne Francesos reals; mirem el bé que podríem fer, i que mai no fem; l'influència que podríem tenir, i que no tenim. Unim-nos als qui són de la nostra espècie cristiana i francesa, per tal que, amb el contacte, les nostres idees s'esclareixin, i el nostre zel s'abrandi a vista de noves conquestes. Siguem de tothom qui es belluga i pensa, a fi de trobar-hi i d'aportar-hi germens de progrés. Preguem perquè d'altres ens imitin. És aleshores que l'acció de massa haurà començat de reunir les seves probabilitats; i que més tard, ajudant Déu, es veurà retornar, sense cap miracle, una situació que haurà estat establerta dia per dia, home per home, i que cop de força no abolirà pas.

"Jo vaig predicant l'acció individual; i, de primer, predico l'acció sobre si mateix. Però ja ho he dit: estic disposat a inclinar-me davant un taumaturg. Eixiu o home prodigiós i tindreu el goig de veure el vostre servent posant tot són darrer entusiasme a cridar: Ja he viscut prou!

LA FESTA DE JESUCRIST REI I LA SEVA LITÚRGIA (J. T. prev. a "Vida Cristiana", n.º 103, Passió i Pasqua 1926, p. 210).

Precursors d'aquesta devoció foren el Cardenal de Bérulle (1575-1629), Sant Joan Eudes (1601-1680), Margarida del Sant Sagrament (1619-1648) carmelita, Sant Alfons M.ª de Liguori (1696-1787) en el llibre *La fedeltà dei vassalli* entre els més llunyans. Més pròximament, el Cardenal Pie, Bisbe de Poitiers, venerat i estudiat pel Cardenal Mercier, i el P. Ramière S. J.

S. S. Pius XI en l'encíclica *Quam primas* diu ja que des de darreries del segle passat, el camí per a la institució de la festa era ben preparat, senyaladament pels Congressos eucarístics entre els quals culmina l'internacional de Lourdes, de 1914.

La idea anava penetrant en reculls d'oracions, llibres d'ascètica i tractats de Dret públic eclesiàstic. A remarcar un bell estudi del P. Ives de la Brière a *Études*, finit el 5 de febrer d'enguany, sobre l'encíclica del 11 de desembre i recordant unes paraules que, al final de *La Vie Intérieure*, dedica el Card. Mercier a la reialesa de Jesucrist.

El centre d'impulsió d'aquesta devoció ha estat Paray-le-Monial amb el seu Museu eucarístic, els custodis del qual, esposos barons de Noaillat, han estudiat els

autors eclesiàstics qui oferien millors fonaments doctrinals i litúrgics de la projectada solemnitat, i recolliren signatures per obtenir-la. Dues revistes s'hi han consagrat: *Regnavit* i *Revue du Christ-Roi*.

Un il·lustre cooperador d'aquesta obra de Paray-le-Monial ha estat l'Arquebisbe de Tours, Mgr. Nègre que hi dedicà un notable discurs al Congrés eucarístic de Paray-le-Monial (1920) i una important pastoral.

L'any 1925 fou de màxima activitat, però dins la unitat de fi, hi havia diversitat de criteris sobre el dia a assenyalar a la nova festa: el baró de Noaillet indicava el diumenge següent a la festa del Sagrat Cor; d'altres acceptaven aquest dia per a la solemnitat externa, però traslladant l'Ofici i Missa a la capvuitada del Sagrat Cor; d'altres, encara, preferien que es donés aquest caràcter a una festa apropiada, ja existent: Corpus, Sagrat Cor, Divendres Sant, l'Epifania. Els partidaris d'aquesta volien que es restablís la seva extraordinària solemnitat i que s'expliqués als fidels el seu sentit d'adoració del Rei del món per la gentilitat, de la revelació de la glòria de Jesús en el seu Baptisme i de primera manifestació del seu poder taumatúrgic en les noces de Canà, símbol ensens de l'Eucaristia. D'aquest parer foren Dom Flicoteaux (revista *Le Vie Spirituelle*), el P. Donceur S. J. (*Etudes*), el P. Philippe, director de la *Ligue Apostolique*, J., de Vauthaire (revista *Le Vie et les Arts liturgiques*) i sobretot Dom Lefebvre (*Bulletin Paroissial Liturgique*).

Dom Monnoyeur i Dom Baudot en la *Revue pratique de Liturgie* proposaven el diumenge després de l'Epifania, traslladant la festa de la Sagrada Família. Fins compongueren oracions i escolliren textos evangèlics i l'homilia de Matines.

El Papa Pius XI no ha escollit cap d'aquests dies, sinó el darrer diumenge d'octubre, amb què s'obté que la dominica impedita sigui cada any diferent.

La missa i ofici aprovada, i tal volta inspirada i corregida per Pius XI, és de les més ben reeixides de les d'època moderna. Hi tenen una gran preponderància els textos bíblics que, en forma de frases, entran fins en les oracions; els capítols de Vespres, Laudes i Hores menors són textos de l'Epístola de la Missa, que forma part també de les lliçons del I Nocturn de Matines. L'estil dels himnes, per llur claredat, popularitat i vigor de moviment, s'adiuen més als medievals que als de festes modernes. Es compleix també l'antiga norma litúrgica d'adreçar al Pare les tres Oracions de la Missa. Igualment la de la brevetat. L'únic llarg és el Prefaci, molt més rítmic que el de St. Josep i admirable resum de l'encíclica.

Jesucrist, essencialment Rei com el Pare per la seva divinitat, com a home unit personalment a Déu fou constituït Rei de totes les creatures, com ensenya l'Apòstol en la Lletra als Hebreus, comentant el salm epitalàmic (44, 8-9). Aquest dret natiu esdevingué també dret de conquesta en virtut de la seva passió.

Les Oracions de la Missa. La primera demana a Déu, qui ha volgut restaurar totes les coses en el seu Fill, que se subjectin al seu suauíssim imperi totes les nacions; la secreta, que Jesucrist concedeixi a tots els pobles els dons de la unitat i de la pau; la postcomunió, que puguem regnar amb Jesucrist Rei en el solí de la glòria eterna.

L'Epístola és treta de la de Sant Pau als Colossenses (1, 12-20), on l'Apòstol parla de la redempció i de la grandesa incomparable que en pervé a Jesucrist. Conté, segons Fillion, la cristologia paulina completa.

L'Evangeli conté l'interrogatori de Pilat a Jesucrist en el qual el Redemptor declara la seva reialesa.

L'Introït, Gradual, Tractus, Ofertori i Comunió són textos bíblics adients a la festa, adduits en la part doctrinal de l'encíclica.

ELS PROBLEMES DE L'ORGANITZACIÓ I DE LA DISCIPLINA DEL TREBALL
SEGONS LA DOCTRINA CATÓLICA, per *Carlo Bresciani*, deputato al
Parlamento, a "Vita e Pensiero" de Milà. Març 1926.

Contra l'escola lliberal, que només té en compte els individus, i la socialista que només hi té la collectivitat, els catòlics han propugnat sempre l'organització dels individus per classes, en tal guisa que els drets naturals de cadascú trobin llur millor defensa dintre els límits de la defensa social. L'home té dret a desplegar per si mateix les dots de Déu i té encara la qualitat de sociable, ço és, cridat a desenvolupar la seva acció en convivència amb els altres.

Recordant que l'ordenació social que més s'és acostada a l'ideal cristià fou aquella en què floriren les corporacions d'arts i oficis, treballem per un retorn a ella. I trobant tota organització la seva garantia en l'Estat (expressió jurídica d'una societat) i no acceptant l'Estat lliberal—l'Estat carrabiner, que sols intervé per reprimir la violació de les lleis—sinó l'Estat que reconeix els drets de cadascú i representa els de la collectivitat, atribuïm a l'Estat la facultat, i àdhuc el deure, de promoure una ordenació corporativa de la societat.

Si ha pogut semblar que, pràcticament, ens hem gairebé confós amb els socialistes, ha estat perquè ens hem hagut de moure dins una ordenació lliberal i al costat d'un fort moviment socialista que ens ha guanyat molt d'avantatge, en temps i preparació. Compti's encara que els dos adversaris nostres, per bé que llunyans ells amb ells, s'han aliat per combatre'ns, ço que ens llevava llibertat de moviments. Cal també recordar les nostres afirmacions doctrinals junt amb els esforços per amenar la societat, per mitjà del reconeixement jurídic dels sindicats i l'engranatge de les classes en els cossos consultius i deliberatius estatals, l'arbitratge obligatori, etc., envers un sistema corporatiu i orgànic de la societat.

Per entendre's, doncs, en aital matèria, cal de primer precisar l'escola a la qual s'apertany: si a la sindicalista, que mira a la revolució per al predomini d'una classe, o a la corporativista inspirada pels mestres de la doctrina social catòlica.

Heus-en ací les línies principals:

L'Estat reconeix les *classes*, àdhuc admetent en cadascuna la subdistinció entre patrons i obrers. La classe és composta de totes les cèl·lules (individus), sense excepció, que la componen. Tots ells són obligats per la llei a la mateixa severa disciplina i admesos als mateixos drets i tots són vinculats a la "col·laboració per a la producció" per tal de realitzar el major bé general. Totes les funcions fragmentàriament i sovint contradictòriament exercides fins avui pels diversos sindicats són exercides per la classe reconeguda: representació dels interessos, defensa, acció judicial, etc. Tots els individus tenen per dret natural igual dignitat i iguals drets, que poden, però, perdre professant i practicant idees subversives d'aquell ordre moral i social del qual han d'ésser col·laboradors. La corporació, doncs, substitueix el sindicat, tal com ha estat entès i practicat fins ara, i descarta el més subtil instrument de lluita per adoptar el més subtil ins-

trument de col·laboració. És el triomf de la concepció cristiana d'unitat social sobre la subversiva de pugna.

No podem, doncs, restar indiferents a l'experiment sindical que enguany es farà a Itàlia quan serà aprovada la nova llei de "disciplina jurídica de les relacions col·lectives del treball".

Heus-en ací un esquema:

Tot sindicat pot continuar existint com a associació de fet i sota les lleis comunes, però un sol d'entre ells pot ésser jurídicament reconegut i és el corresponent a la concepció feixista, i així mateix la respectives federacions locals o nacionals i les confederacions generals pels grans agrupaments de la indústria, del comerç, de l'agricultura, de la navegació i, eventualment, de les arts i professions lliberals. Sols el sindicat jurídicament reconegut té la representació de la classe entera, fins essent constituït a base d'adhesions lliures i essent-ne exclusos els elements de no provada "fe nacional"; només ell estipula els contractes col·lectius de treball obligatoris per a tots els patrons i obrers; només ell té investidura per ingressar a la magistratura del treball, sia per les controvèrsies relatives a l'aplicació col·lectiva dels pactes de treball existents, sia per l'estipulació de pactes nous. El sindicat constituït percep les quotes no sols dels seus adherents, sinó de tots els qui constitueixen la classe, a raó d'una jornada de treball, i amb el benefici de les retencions de les pagues i amb privilegis fiscals.

Perquè el sindicat pugui assolir el reconeixement, cal que compti amb un mínim d'un deu per cent de treballadors adherits, si és un sindicat obrer, o d'un deu per cent del valor total de les empreses de la respectiva indústria, si és un sindicat patronal. Molt més d'aquest percentatge és avui inscrit als sindicats feixistes. La jurisdicció de la magistratura del treball proposada en el projecte com a obligatòria per als serveis públics i per a l'agricultura, ho ha esdevingut també per a la indústria. Creiem digna d'aprovació aquesta eliminació d'un privilegi incomprensible.

Si s'arriba a un acord, és clar que no cal acudir a la magistratura; en arribar-hi, el president ha d'intentar sempre l'amical composició, abans d'arribar al litigi.

Tenim, doncs, l'arbitratge obligatori i general, fet eficaç per les responsabilitats civils i les sancions penals contra els transgressors de les sentències i els promotors de vagues o tancaments, més greus contra els organitzadors o capítosts i per als afectes als serveis públics en els quals és castigada fins la manca de cooperació a fer-ne minvar l'abast i els danys. Les penes són pecuniàries, restrictives de la llibertat personal i d'interdicció als oficis públics.

La magistratura és composta de tres jutges de Cort d'Apel·lació i de dos pèrits dels problemes del treball i de la producció. Un dels tres jutges, el que presideix, és un president de secció de la Cort. Els dos pèrits són elegits, un cada vegada, pel primer president de la Cort entre els inscrits en una llista formada en cada cort i subjecta a revisió biennal. Aquest tribunal judica, en casos d'aplicació de pactes o normes existents, segons les normes legals d'interpretació i execució dels contractes, i en cas d'haver-se de formular noves condicions de treball, segons equitat, atemperant els interessos d'amos i treballadors i sempre tutelant els interessos superiors de la producció i indicant ensems els termes de durada del nou pacte. Les sentències no admeten apel·lació, però sí recurs de cassació. Per als litigis individuals continua tot com fins ara. Essent les sentències obligatòries per la classe sencera i podent-ne derivar conseqüències no equitatives en indús-

tries o empreses que es trobin en situació d'inferioritat, les mateixes sentències podran preveure excepcions o modificacions per a tals casos, ço és, l'estipulació de clàusules especials a concordar pacíficament entre les parts, o, en cas de desacord, provocant altres tantes sentències.

Aquest projecte tendeix a realitzar els objectius d'un veritable corporativisme, però a base del fet sindical i es podria anomenar sindicalisme corporatiu.

La comesa que escaurà als catòlics podrà ésser expandir-se en els sindicats no reconeguts, però necessàriament es limitarà a una labor d'educació i formació aconseguida en associacions que no tinguin nom ni aparença de sindicats i dirigida a la formació individual cristiana dels associats. En ple desplegament aquesta labor, podem sospesar, no amb el pes del nombre, sinó de la influència benèfica del nostre pensament, la vida d'aquests nous òrgans de dret públic.

Molts dels nostres, àdhuc els menys joves, enyoraran aquelles esperances, llargs anys cultivades, de poder inserir en el joc de les diverses forces polític-socials la força socialment renovadora del pensament cristià per les vies aleshores empreses. Però és Déu qui disposa i ara rectifica la nostra acció i la nostra comesa. Cal acceptar-ho. El nostre pla anterior no és canviat: sols és canviada la tasca pràctica d'avui: ara ens pertoca fer l'esforç directe per crear una extensa consciència de la bondat d'aquell pla, un vast treball de preparació que, en arribar a saó, no deixarà de produir beneficis i efectes duradors de pau i progrés social en el nostre país.

ESTAT ACTUAL DE LES ESGLÉSIES DE RITU ORIENTAL, pel P. Raimon Janin de Constantinoble a "Bogoslovni Vestnik, Liubbliana (Jugoeslàvia), 1926, pàg. 42-54.

I. Esglésies de ritu bizantí dissidents. El ritu anomenat millor bizantí que no pas grec, nasqué a Antioquia i per la influència de Constantinoble es propagà del segle IV al X a l'Europa Oriental, passant a l'Àsia i en l'època moderna a Amèrica amb els emigrants eslaus, grecs, rumenis i siris. Avui el segueixen uns 140.000.000 de fidels, la major part dissidents o ortodoxos, que fins fa 100 anys formaven solament dues esglésies: la del Patriarcat de Constantinoble i la de Rússia. Actualment està dividit en 20 esglésies, de les quals 14 han obtingut plena independència. Pertanyen a 6 races: eslaus, rumenis, grecs, melkites, georgians i albanesos, emprant 6 llengües en la litúrgia: eslava, rumena, grega, aràbiga, georgiana i albanesa.

A) Eslaus.

1. Rússia té 110.000.000 d'ortodoxos amb 3 metropolitans i 55 bisbats. Fa 15 anys hi havia 60.000 temples amb 50.000 sacerdots i 15.000 diaques; 17.000 monjos en 450 monestirs i 12.000 monjes i 40.000 novícies en 300 convents. A més, hom pot comptar-hi 15.000.000 de vells creients separats dels veritables ortodoxos.

2. Església sèrbia: congrega tots els ortodoxos de la Jugoeslàvia: 5.000.000 fidels, 3 metropolitans, 21 bisbats, uns 3.000 sacerdots, 4.000 monjos en més de 300 monestirs.

3. Església búlgara, considerada com a cismàtica pels grecs des de 1872. Comprèn 4.000.000 de fidels, 11 metropolitans, 1.000 sacerdots, 80 monestirs amb un total de 140 monjos i 12 amb 100 monjes.

4. Església de Polònia amb 3.000.000 d'ortodoxos lliures del poder moscovita. El patriarcat de Constantinoble reconegué la seva independència l'any 1924. Té 5 diòcesis amb el Sant Sínode a Varsòvia.

5. A Txecoslovàquia hi ha dues esglésies ortodoxes. La primera amb 500.000 fidels separats del Catolicisme per sacerdots infidels a la nostra religió. El bisbe serbi de Nich els constituí en església nacional amb 4 diòcesis, l'any 1923. Ja s'està dividint en dos partits: l'un que va cap al Protestantisme o Racionalisme, i l'altre que es sotmet a l'església sèrbia.

La segona església, purament ortodoxa, acollia 73.000 russos, qui habiten als Cárpat. En 1923 el patriarca de Constantinoble constituí per a ells un arquebisbat a Praga.

6. Encara hom pot comptar 50.000 ortodoxos a Finlàndia, 210.000 a Estònia i 138.000 a Letònia.

En total, els eslaus ortodoxos és de 124 milions.

B) *Rumenis*. Avui sols tenen un patriarcat a Bucarest, creat l'any 1925; amb 5 metropolitans, 13 bisbats, 11.000.000 de fidels, 8.000 sacerdots, 1.000 monjos en 40 monestirs i 1.500 monges en 34 convents.

C) *Grecs*.

1. Patriarcat de Constantinoble "Magna ecclesia Christi" és el centre de l'Ortodòxia. Ara compta 57 metròpolis (sols 4 a Turquia) i 7 bisbats sufraganis a Creta: 2.000.000 fidels (200.000 a Turquia).

2. Església nacional grega amb 33 metròpolis, regida des de 1924 pel Sínode general de bisbes. Fidels, 3.500.000. Els grecs tenen als Estats Units d'Amèrica uns 200.000 fidels amb 4 Diòcesis.

D) *Melkites*. Critsians de Síria i Egipte de llengua aràbiga. Són 350.000 fidels, que pertanyen a diverses esglésies: 200.000 al patriarcat d'Antioquia amb 13 metròpolis; 35.000 al de Jerusalem amb dues metròpolis; 110.000 al d'Alexandria amb 6 metròpolis i 100 fidels, d'ells la meitat monjos a l'arquebisbat del Sinai.

E) Església de Geòrgia o Ibèria, constituïda fa 7 anys; darrerament molt perseguida pels bolxevics. Patriarcat a Tiflis, 5 bisbats i 2 milions de fidels.

F) *Albanesos*. En 1922 expulsaren llurs bisbes grecs i constituïren una església independent. Compten 180.000 fidels, amb 3 metropolitans.

II. Esglésies catòliques. Sols 7 milions de catòlics segueixen el ritu bizantí, el major nombre d'ells són rutens i habiten a la Galícia o als Cárpat.

1. A Galícia tenen 2 diòcesis amb 2.000 parròquies, 2.000 sacerdots i més de 3.500.000 fidels.

2. A Txecoslovàquia, 2 diòcesis amb 450 sacerdots i 500.000 fidels.

3. Als Cárpat, Hongria, Bukovina, Bòsnia i Herzegovina hi ha més de 110.000 fidels de ritu bizantí. Als Estats Units i Canadà uns 800.000.

4. Búlgars esgarriats per les darreres guerres 1.000 amb 2 vicariats.

5. Rumenis reunits: 1.500.000 amb 1 metròpoli, 3 bisbats a la Transcaucàsia.

6. Grecs units: uns 2.000 a Grècia i Turquia amb un sol bisbe a Atenes per a ambdues regions.

7. Hi ha catòlics grecs i albanesos a Sicília i Calàbria: uns 80.000 amb els d'Amèrica.

8. Hom troba catòlics melkites, subjectes al patriarca d'Antioquia i a 12 bisbes, a Síria, Palestina, Egipte i fins a Europa i Amèrica. Són 165.000.

Els catòlics de ritu bizantí georgians són rars.

A Hongria en 1912 fou creada una diòcesi per a catòlics de llengua grega.

II. Esglésies orientals d'altres ritus.

A) Ritu armeni. Uns tres milions de dissidents. Abans de la gran guerra, n'hi havia 2 milions a Turquia, que havent sofert terrible persecució, estan escampats per altres terres. Ara sols n'hi queden 150.000.

Catòlics uns 100.000 també molt dispersats. El seu metropolità resideix ara a Roma.

B) Ritu siríac: 80.000 dissidents monofisites o jacobites a la Síria i Mesopotàmia. Els catòlics 47.000.

C) Ritu caldaic: 80.000 nestorians i 60.000 catòlics. A més, a les Índies hi ha 350.000 dissidents i 450.000 pels quals creà Pius XI una província eclesiàstica en 1923.

D) Ritu maronita: 350.000 catòlics del mont Liban; usen en la litúrgia les llengües siríaca i aràbiga.

E) Ritu còptic, o antic d'Alexandria. Coptes propis: 800.000 dissidents amb patriarca a Alexandria i 25.000 catòlics. A més, 4 milions de dissidents amb un príncep eclesiàstic i 20.000 catòlics.

CEFERÍ CALIXTE HIPÒLIT, pel *F. K. Lukman* a *Bogoslovni Vestnik*,
Liubliana (Jugoeslàvia), 1926, pàg. 169-197.

Controvèrsia dogmàtica entre aquests personatges. Hom discuteix la narració d'Hipòlit a *Philosophumena*, IX, 7, 11, 12 i X, 27.

Al temps del papa Eleuteri (174-89) el prefecte de Roma Fuscianus exilià Calixte a les mines de Sicília. Aquest torna a Roma i passa a viure a Antium en temps del papa Víctor. Més tard, el papa Ceferí (198-217) crida Calixte a Roma; el fa el seu conseller i administrador dels béns de la Comunitat cristiana. Al mateix temps arriba a la Ciutat eterna Epigonus i junt amb Cleomenes funden una escola. Hipòlit (el famós escriptor eclesiàstic) s'alça contra ells i acusa el papa Ceferí i Calixte de favorir l'heretgia. Cap al 215 entra en escena Sabelli. Contra els atacs cada vegada més aspres d'Hipòlit, el papa profereix una certa fórmula dogmàtica i Calixte fa una declaració contra Sabelli i repta Hipòlit de diteisme.

Calixte, ja papa (217-222) excomunica Sabelli i proposa una fórmula dogmàtica. Hipòlit la refusa com sabelliana i diu que Calixte ha fundat una escola contra la vera Església. Ell es constitueix Cap de l'Església.

En temps del papa Urbà (222-230) continuaven l'escola de Calixte i l'Església d'Hipòlit. Aquest escriu, el 230, els "*Philosophumena*":

II. Llegint les doctrines d'Hipòlit en la seva obra "*Contra Noetum*" i en els *Philosophumena*, hom veu per què Calixte l'acusava de diteisme.

Harnack, a l'acusar a Ceferí de modalisme, no tingué en compte que les paraules que li atribueix Hipòlit no foren pronunciades per ell en sentit afirmatiu, sinó contra Hipòlit.

Tampoc no són exactes, quant al sentit, les frases que Hipòlit posa en boca de Calixte.

(És sabut que Hipòlit morí després màrtir i recomanant al poble, segons ens conta S. Damas, que seguís la fe catòlica:

"*catholicam dixisse fidem sequerentur ut omnes*"

i com a tal és venerat per l'Església.)

SOBRE LA CARTA DE PLINI, id., id., pàg. 207-211 pel *Dr. Josep Turk*, de Liubliana.

Plini el Jove en la epístola 96, adreçada a l'emperador Trajà (un dels documents històrics més importants sobre el Cristianisme primitiu) diu d'uns cristians: "Alii... esse se christianos dixerunt et mox negaverunt, fuisse quidem sed desiisse, quidam ante triennium, quidam ante plures annos..." "Alguns digueren que eren cristians, però després ho negaren, que ho havien estat, però que havien deixat de ser-ho..." J. Turk interpreta que es tractava de cristians, que havent en altre temps apostatat, volien tornar a confessar a Crist, però al mateix temps miraven d'evitar la pena dient que ja havien sacrificat als déus abans, quan deixaren d'ésser cristians. La maniobra d'aquests febles fidels hom pot compararla amb la dels "libellatici" de la persecució de Deci.

LES IDEES I ELS FETS

VIDA RELIGIOSA I MORAL

LA MORT DEL SR. BISBE DR. GUILLAMET. — *El dia 14 d'abril finava plàcidament en el Senyor, després d'una vida apostòlica i d'una llarga malaltia, l'Excm. Dr. Ramon Guillamet i Coma, Bisbe residencial de Barcelona.*

El seu pontificat a Barcelona ha estat breu de dies però llarg d'obres i de mèrits. La modèstia i el silenci de què es voltava el bon Bisbe no privaven de veure la gran obra feta al Seminari, en l'erecció de Tenències parroquials, en l'ordenament d'obres socials, en la cristianització d'obres benèfiques, etc.

Sentint el dol de la Diòcesi, nosaltres preguem Déu per l'ànima del Pastor, tot donant-li gràcies que la prèvia designació del Dr. Miralles amb dret de successió hagi estalviat a Barcelona la pertorbació que en la governació diocesana reporta sempre un interregne.

Al Cel sia el Dr. Guillamet i molts anys de fecund apostolat per al Dr. Miralles.

EL CENTENARI DE LA FUNDACIÓ DE L'“INSTITUT DE LES GERMANES CARMELITES DE LA CARITAT”. — A la religiosíssima ciutat de Vich, s'ha celebrat aquest bell centenari, en el qual han rebut la gloriosa commemoració que mereixen les tres personalitats que col·laboraren a plantar aquell arbre, avui esponerós, de la caritat cristiana: la Vble. M. Joaquina de Vedruna, el Bisbe Corcuera i el caputxí P. Esteve d'Olot.

Un ramell d'inspirades poesies del patriarca Martí Genís, un bell suplement, profusament il·lustrat, de la *Gazeta de Vich* amb treballs del venerable canonge Collell i d'altres distingits vigatans i les funcions religioses acostumades en aquests casos han estat els obsequis retuts a la memòria d'aquells tres herois cristians qui escriviren una de les innombrables pàgines de glòria religiosa d'aquella ciutat, i un dels quals, la venerable fundadora, és proposat actualment a la Santa Seu com a probable mereixedor de les honors del culte catòlic.

És amb un íntim goig de l'esperit que ens associem a la piadosa celebració. L'heroica virtut de la Vble. M. Joaquina de Vedruna, que santificà tots els estats de la vida cristiana, ha tingut en la seva innombrable fillada espiritual una digna continuació de la seva obra d'evangelització i

de caritat. Tot Espanya i tot Amèrica reben avui la influència sobrenatural d'aquella meritíssima institució plantada fa un segle al cor de Catalunya i convertida ara en una de les més sòlides defenses de la tradició cristiana i piadosa en aquestes immenses regions. Nosaltres desitgem que Déu ens concedeixi al més prompte possible, de venerar als altars l'heroica barcelonina.

L'ESGLÉSIA A LITUANIA.—Amb data de 4 d'abril d'enguany, ha publicat el Sant Pare la Constitució Apostòlica *Lituanorum gente*, en la qual organitza la jerarquia eclesiàstica a la república de Lituània. Estableix una seu arquebisbal a Kaunas, capital del nou estat, de la qual seran sufraganis els quatre bisbats de Panevezys, Vilkauskis, Kairėdoris i Telsiai, que porta anexa la Prelatura *nullius* de Klaipėda. L'administració i règim de les noves diòcesis es farà segons la norma del Codi canònic.

No és una mera figura retòrica el començ de l'esmentada Constitució: "Per fi, amb l'ajuda de Déu, la nació lituana ha recobrat la llibertat després de la guerra gran...", puix, ja veuen els nostres lectors de quina llibertat frueix l'Església en aquelles terres d'ençà que han tingut la sort d'alliberar-se de la tirania tsarista. Per a elles la voldrien altres terres en les quals els afers eclesiàstics estan subjectes a les traves que els imposa el règim concordatori, valent-se del qual la política pretén posar la religió al seu servei.

CONTRA EL DUEL.—L'Església ha ratificat una volta més el rigor de la seva doctrina moral respecte del detestable costum del duel. Entre els estudiants de les Universitats d'Alemanya és en ús una mena de duel anomenat *Bestimmung-messuren* (mesura acadèmica), en la qual els combatents, armats amb ganivets petits, s'esforcen a fer petites ferides o talls a la cara de l'adversari que porta ben protegida la resta del cos. Llevat de casos excepcionals, no en resulta la mort ni la mutilació de cap dels combatents, sinó lleus ferides que es guareixen en poc temps. Semblants duels no es fan generalment per venjar injúries ni per reparar l'honor ofès, sinó per joc, com una mena de sport, per demostrar i exercitar les forces, la traça o el valor.

Sostenen alguns moralistes que han escrit després del Codi de dret canònic, que les penes en ell imposades als duelistes, sols s'incorren en els duels en els quals hi ha perill de mort o de ferides greus, però no en els que no n'hi ha. Com no es tracta d'una qüestió merament especulativa, l'arquebisbe de Breslau ha proposat el cas a la Sagrada Congregació del Concili, la qual en decret de 13 de juny de l'any passat, suara publicat, ha respost que els qui prenen part en els duels, anomenats a Alemanya *mesures académiques*, incorren en les penes que imposa als duelistes el Codi de dret canònic.

EXCOMUNIÓ D'ERNEST BUONAIUTI.—La Sagrada Congregació del Sant Ofici, en decret de 25 de gener d'enguany, declara que el sacerdot Ernest Buonaiuti, un dels principals capítols del modernisme, ha incorregut en excomunió nominal i personal, i que, segons el que disposa

el cànon 2258,§2, és expresament *vitand*, amb totes les conseqüències de dret. Ja abans havien estat prohibides totes les obres de l'esmentat autor i la revista *Recherche religiose* de la qual era director.

SOBRE INDULGENCIES.—Pius X concedí indulgències als fidels que, a l'elevació de l'Hòstia, diguessin, tot mirant-la: *Senyor meu i Déu meu!* L'arquebisbe de Popayan (Colòmbia) ha preguntat a la Sagrada Congregació de Ritus si aquesta jaculatòria es podia dir en veu alta, i també a l'elevació del Calze, i si pot fer el mateix el sacerdot celebrant. La Sagrada Congregació, en 6 de novembre de l'any passat, dóna resposta negativa a totes les tres qüestions.

MOVIMENT INTERNACIONAL

LA COMMEMORACIÓ D'UN INICI. — El 26 de desembre de 1825 és una famosa data històrica russa. Es el dia en el qual esclatà la revolta coneguda per *desembrista*, la primera asserció d'un esperit enemic de la opressió tradicional en el règim dels Romanov. Aquest esperit que, durant un segle esclatà, cada vegada agreujat, en tantes de manifestacions polítiques, revolucionàries i nihilistes, que inspirà tota una literatura i omplí de desterrats la Sibèria i d'emigrants l'Europa, no fou, a temps, raonablement endegat. Alguna misteriosa falla en l'esperit esclau no permet de posar-se fecundament en contacte l'autoritat i la crítica. Pel trist davallant hom arribà a la ruïna del gran Imperi i al seu bandejament pràctic dels destins i les vies de la civilització europea.

Els Soviets han celebrat amb gran pompa el centenari del Desembrisme. No pas que no hi precedís un període de dubtes. Els desembristes foren, generalment, militars—i àdhuc això és simptomàtic—, i posseïen camperols reduïts al servatge. Però, hom admeté al capdavant que la sang blava escampada per aquells perversos al peu granític del monument de Pere el Gran, fou el sement de les futures revoltes. A més a més, hom invocà—i això era definitiu—un text de Lenin reconeixent que la provatura desembrista fou una contribució a la causa de la llibertat russa. Vist això, els diaris feren gran recordança d'aquella feta, l'oratori es multiplicà per a aclamar els vells herois, comparexeries brillants recorregueren Moscou, s'estrenà una òpera i un drama al volt de llurs memòries, i, cosa més interessant, hom féu recerques per a descobrir l'enterrament dels cinc cabdills del moviment, i per a

aplegar, en els centres siberians, tota la possible informació i relíquies dels Desembristes.

Per bé que confinat a l'estament militar, aquell moviment no 'ou pas per l'estil dels cops que tan sovint a Rússia havien donat els elements armats per a substituir una Elisabet per un Ivan o bé una Caterina per un Pere. Es proposaven d'introduir canvis fonamentals en la forma de govern. Eren recrutats entre els oficials que havien dat l'instructiu Gran Tomb amb les forces expedicionàries esmerçades contra els exèrcits de Napoleó. Durant llur prolongat estatge a Alemanya i a França, els més vivents havien absorbit idees d'igualtat i de llibertat cívica absolutament occidentals.

L'Emperador, al començament, encoratjà l'esperit progressiu i engegador. Si no obrà com a liberal, en féu gestos exteriors, i arribà a concedir a Polònia una mena de constitució. Però, poc després d'haver tornat al seu país amb els llorers de vencedor a Bomey, la reacció s'ennegrí considerablement. Un dels oficials que havien estat a Europa es queixava de viure "sota un poder autocràtic, sense llei, sense drets, sense seguretat de béns". Un altre deia: "Alliberarem l'Europa per a encadenar-nos nosaltres mateixos? Comprarem a preu de sang el primer lloc entre les nacions per a ésser humiliats en la nostra?" Les idees subversives que penetraren a les casernes feien que els caps calents s'imaginessin que tota la societat fermentava a llur volt. Hom passà aviat a la formació de societats secretes, imitades de l'Occident, i ja en 1816, un grup d'oficials pertanyents a la Guàrdia i a l'Estat Major constituïren una societat d'aquell estil a Petrograd. Aquesta anomenada "Unió de Salvació", es proposava la difusió de la instrucció, de les idees humanitàries i incloïa en el seu programa, al costat de l'autocultura i l'ajut a les rectes obres del govern, reformes socials com l'abolició del servatge. Un programa, doncs, més que no pas pròpiament polític, d'aplicació a la política d'una instintiva equitat militar, tan crèdula com en realitat no preparada. Al començament de les reunions d'aquelles juntes, més aviat es tractava d'aplecs de companys concordants que no pas de conclaves de conspiradors. Però a mesura que les autoritats continuaven llur política reaccionària amb un rigor creixent, els petits grups de pensadors radicals es decantaren més i més cap a l'esquerra. Això s'esdevingué especialment en l'anomenada Societat Meridional, presidida pel Coronel Pau Ivanovich Pestel, del qual deia el gran Puxkin que era una de les persones més originals que mai hagués conegut.

Els Meridional·s volien una república centralitzada. Alguns d'aquells

homes tenien la fervor religiosa, si no el temperament ferrís de les Testes Rodones de Cromwell. Un catecisme, popular entre ells, conté el següent passatge: "Pregunta.—Quina forma de govern està d'acord amb la llei de Déu? - Resposta.—La que no admet un Tsar. Déu va crear-nos a tots iguals i, havent davallat damunt la terra, escollí els seus apòstols entre gent senzilla, i no pas entre nobles i reis. - P.—Déu, aleshores, no estimà pas els Tsars? - R.—No. Ell els maleeix com a opressors del poble".

Els membres de la Societat Septentrional, que eren els més assenyadament orientals, eren partidaris d'una monarquia limitada i fermada. Aprovaren el projecte presentat per Nikita Muraviov, d'una constitució modelada segons la dels Estats Units. Hom hi comptava tretze Estats russos, i un Congrés i un Senat semblants als cossos legislatius nordamericans.

No mancaven pas homes de veritable temperament revolucionari en una i altra banda. Fins i tot hi hagué converses agosarades en les quals es tractà d'assasinar la família imperial. Però, en llur major nombre, els afiliats eren gent manyaga que es limità a somiar quietament ideals que a la fi havien d'ésser assolits entre tardans, i per això més paorosos, trasbalsaments.

A desgrat dels sentiments democràtics, el proselitisme es confinà als oficials. Era difícil de trobar el pols a Rússia, i, probablement, si aquell estament hagués triomfat, l'hauria voltat, en lloc de l'esperada aquiescència, una sensació de vasta i estòlida solitud. Els països on la democràcia ha d'ésser menada pel glavi, són més fets per al glavi que no pas per a la democràcia. Altrament, la connexió entre el moviment del Nord i el del Sud, era fluixa. Els capitostos, cas característic, s'enganyaven els uns als altres pel que feia a llur força. A Petrograd la societat esdevingué més activa en aparèixer a l'escena, en 1823, l'oficial d'artilleria retirat Rylev, poeta d'entonació cívica, i apassionat devot de la llibertat. Hom convingué un alçament militar per a 1826, en l'avinentsa de revistar Alexandre I les seves tropes. Però el fet els dugué a l'escena abans que estiguessin realment a punt.

L'Emperador Alexandre I morí sobtadament el 1 de desembre de 1825 a Tangarog, a cent mil milles de distància de la capital. Com que no havia deixat infants, el seu successor de dret era Constantí, el més gran dels germans que el sobrevivia. I ell creia el poble que seria el nou emperador. Talment, de seguida que les noves de la mort d'Alexandre arribaren a Petrograd, Nicolau, el segon germà, que s'esqueia allí, s'acuità a rebre els juraments de fidelitat a Constantí, com igualment feren els

principals dignataris de l'Estat i de l'exèrcit. El nou monarca, en la seva qualitat de Cap de les tropes poloneses, vivia aleshores a Varsòvia, i allà corregueren els correus amb els documents d'Estat per a llur signatura. Però, tanmateix, dos anys abans, l'Emperador Alexandre havia signat un manifest en forma de testament anunciant l'abdicació de Constantí (divorciat per a casar-se amb una polonesa de condició inferior) i nomenant a Nicolau successor al tron. El document no havia pogut ésser obert sinó després de la mort de l'Emperador.

Quan les noves de la mort d'Alexandre arribaren finalment a Constantí, aquest, recordant els termes de la combinació, s'acuità a rebre els juraments de fidelitat al seu germà Nicolau (oficialment ignorant del document), i així Rússia es trobà amb dos emperadors, cap dels quals no volia assumir el poder.

Per bé que el manifest d'Alexandre hagués estat obert, Nicolau vacil·là a publicar-lo i a obeir-lo fins que Constantí l'hagués confirmat, renunciant formalment la corona. I ell, però, refusà per una estona de fer-ho, com si esperés que es produís quelcom que pogués modificar el seu primer determini. Per unes tres setmanes hom va jugar a pilota amb la corona russa, i es creuaven les comunicacions del lleial súbdit Nicolau a son emperador Constantí i del lleial súbdit Constantí a son emperador Nicolau.

L'absurda situació aviat fou coneguda, i creà una quantitat d'enraonies i d'imaginacions que feien possible una acció gosada. La Societat Septentrional, de Petrograd, va capir la seva avinentesa. Les noves de la mort de l'Emperador havien engrescat els associats. Però llurs plans foren incerts fins que saberen que Constantí s'havia retirat definitivament i que Nicolau, d'acord amb el testament del difunt Emperador, havia decidit de pujar al tron. Els conspiradors designaren el 26 de desembre per a llur alçament: era el dia que les tropes havien de jurar fidelitat a Nicolau.

Veieren que havien d'obrar no solament perquè el moment era propici, sinó perquè una informació contra ells era en mans de les autoritats. Els desembristes preferien de morir en l'acció, si havien de morir. Per espai de mants dies, treballaren febrament, essent llur quarter general les cambres de Ryleyev. Hi hagué molt de parloteig. Hom expressà molts de nobles sentiments, i debaté tot de plans contradictoris.

El programa finalment adoptat fou aproximadament aquest: Hom havia d'instar els soldats a negar llur jurament, perquè Constantí, que havia estat víctima del seu germà, era el monarca legítim. Hom havia

de dir-los que el veritable hereu estava disposat a alleugerir la dura sort del poble i, sobretot, la dura sort del soldat.

Les tropes rebels havien d'aplegar-se a la Plaça del Senat, i els capitosts obligarien el Senat a publicar un manifest (redactat per un dels conspiradors) convocant una assemblea constituent per a determinar la forma de govern que caldria per a Rússia, nomenant provisòriament un govern compost en part de membres de la societat, i proclamant les llibertats cíviques fonamentals.

Els capitosts de l'alçament eren militars, acostumats a la disciplina i formats en l'art de la guerra, però ni una colla d'inútils babaus no hauria portat pitjor l'empresa. Donaren molt d'esment a ço que haurien de fer de seguida que llur cop fos aconseguit, però com a mals jugadors d'escacs, miraren tan endavant que no planejaren les jugades immediatament necessàries per a evitar la desfeta.

El dia fatal del 26 de desembre, la plaça del Senat romangué deserta fins als volts de les deu del matí. Aleshores, algunes unitats de l'anomenat regiment de Moscou hi portaren llur bandera i s'hi arrencaren. Més tard, dos destacaments més hi formaren. Tot plegat, els rebels controlaven 2.500 homes, i la resta de les tropes seguí fidel a Nicolau.

Però els insurgents tenien a llur costat una enorme gentada que, aplegada a presenciar l'escena, estava disposada a fetes gosades. Els capitosts eren agrupats al volt de la bandera daurada i verda del regiment. Entusiasmats de l'aura de la llibertat, respirada per primer cop, s'abraçaren els uns als altres i ploraren, en lloc de conduir llurs homes a l'acció contra les tropes de Nicolau, que eren a llur davant.

Tenint en compte la seva alta categoria, havien nomenat dictador al Príncep Trubetzkov, el qual no va pas comparèixer. Ningú més no tenia ganes de prendre el comandament. A més, preferien un intent de fraternització a qualsevol moviment d'atac, per ço com els inspirava una cristiana aversió a l'escampament de la sang de llurs germans.

Una hora darrera l'altra s'escolà, sense que s'esdevingués cap cosa llevat del crit insistent de *Visca Constantí!*, i una llei de tràgica resignació s'ensenyorí dels capitosts. Obraren, o més ben dit, deixaren d'obrar, cosa patèticament còmica en uns revoltats, com a aclaparats pel destí, sota la mena de maledicció eslava que trobem evocada en tan bella part de la literatura russa. I tanmateix, com ben sovint sol succeir, l'èxit era allí perquè el prenguessin. La multitud era amb els rebels, les tropes de Nicolau eren gairebé a punt de sumar-s'hi i els capitosts lleials no eren pas gaire més competents que els revoltats.

Durant gairebé tot un dia el fat de Rússia—i qui sap si el d'Euro-

pa—estigué a la balança. Començava el crepuscle quan finalment compa-regueren les municions per al canó de Nicolau. Després d'alguna vacilla-ció, perquè també vacillen els poders que es defensen, hom donà la ordre de fer foc. L'artiller rus va refusar d'obeir, i avançà un oficial alemany. La primera canonada fou el començament de la fi de la revolta desembrista. El canó escombrà els carrers i rompé el glaç del Neva. Els que no foren abatuts a la plaça s'ofegaren al riu a través del qual cer-caren de fugir.

Durant tot aquell dia memorable—i àdhuc abans—els capitostos ha-vien previst llur fat, l'havien acceptat serenament, i havien cregut que els fills de llurs fills els recordarien, i els lloarien, i els seguirien pel ca-miní de la llibertat. A l'excessiva trigauça es deu que l'esfondrament del vell ordre s'hagi acomplert per una tirania, engreixada per l'odi i el so-friment acumulats.

Durant el procés, en el qual el mateix Nicolau jugà el paper de cruel escatidor, molts dels conspiradors acabaren perdent llur nervi. Però això no fou sabut sinó molts d'anys després, i el martiri dels cinc desembris-tes que foren penjats, i la condemnaició de molts d'altres a treballs for-çats en les mines siberianes, esdevingué un llegenda, un símbol, una força en el batec rus per a la llibertat

ELS ESTATS UNITS D'EUROPA. — “Els Estats Units—va dir una vegada el comunista francès Marcel Cachin—van a pleret, però const-antment, reduint la resta del món a un estat d'esclavitud financiera”. Les seves paraules foren rebudes amb prou aplaudiment en tots els sectors polítics.

Després de la guerra, Europa gosà esperar la cancellació dels deutes que la gran contesa havia motivat. (Hom sap els enormes afers que per-meteren a la indústria nordamericana la venda d'armes a totes les potèn-cies combatents durant el període de la neutralitat). Aquella solució no fou possible i els estadistes europeus encara avançaren envers Amèrica d'altres preteses. Laurence Hills les summaritza així:

1. Condonar almenys parcialment els deutes de guerra, i fer els termes dels pagaments molt més suportables per als deutors, que no s'ha pogut conseguir.
2. Tramesa de diner en forma de préstecs als governs i a les in-dústries europees.
3. Reduir, si no eliminar, la muralla de les tarifes duaneres, de ma-nera que Europa, mitjançant els seus productes, pogués complir les se-ves obligacions de deutora.

4. Llevar les restriccions a la immigració, per a permetre als països amb excés de població de descongestionar-se'n.

5. Anar a un aplec i sistematització (pooling) de les matèries primes del món, remonent així ço que, a parer d'alguns estadistes, és el perill més gran per a la pau del món.

6. Que els americans paguessin llurs comptes en el països de moneda depreciada en dòlars, i sobre la base del dòlar.

De totes aquestes preteses, tal vegada la més interessant és la que es refereix a l'aplec i redistribució de les matèries primes, per ço com a llur possessió en grans quantitats és principalment atribuïda la prosperitat dels Estats Units. Aquesta idea fou per primer cop enunciada a la Conferència de la Pau per alguns dels més importants estadistes europeus. En la primera Assemblea de la Lliga de les Nacions, la reproduí el Senador Tittoni, d'Itàlia, el qual insistí amb gran vehemència que la causa de totes les guerres era l'econòmica, i que si els recursos naturals del món no eren pas distribuïts entre els que la gaudeixen i els que en passen fretura, a través d'algun pla de redistribució, hom no podia esperar una pau permanent.

Batut a la Lliga de les Nacions com n'havia estat a la Conferència de la Pau, el projecte torna a treure el cap, tot sovint, a Ginebra. Mussolini li ha prestat algun ajut; i alguns dels millors partidaris de la projectada conferència econòmica internacional que la L. de les N. ha de convocar, també li són favorables. A Ginebra, el francès Loucheur, defensà la restricció de les tarifes vigents als Estats Units, donant als països deutors la possibilitat del pagament en mercaderies. Aquest juí és naturalment compartit amb estadistes i homes d'affers alemanys. Itàlia, en canvi, insisteix en la remoció dels obstacles nordamericans a la immigració. I, fet i fet, no hi ha país a Europa que no cregui que als Estats Units pertoca de fer quelcom, si segueix exigint el pagament de deutes, en el sentit de facilitar una tasca penosa, a la qual dona un caràcter peculiar la situació pletòrica del creditor.

Els nordamericans repliquen que llur país ha dat prou mostres de la seva generositat: ha condonat, en els ajustos bilaterals, una part dels deutes de guerra, ha iniciat el desarmament en la Conferència de Washington, on resultà minvat per a cada nació el pressupost naval, ha inspirat el pla Dawes, que féu per a Europa en el ram econòmic el que més tard es proposà el Conveni de Locarno en el polític; passen de centenars de milions els préstecs fets pels nordamericans a governs i indústries estrangeres, i els americans despenen a Europa, en llurs viatges, més de quatre-cents milions de dòlars a l'any, i de vegades demostren individual-

ment llur generositat d'una manera tan esplèndida com Vanderbilt en son donatiu per a Versalles, o els Comitès Morgan en llur obra per a les regions malmeses.

Però els europeus contra-reliquen (la premsa francesa ha insinuat que això s'esdevenia sota la iniciativa anglesa) que la posició decisiva dels Estats Units, amb el seu control financer rigorosament organitzat, ha de trobar el seu respost en una paritat d'energia europea. Curiosament, la base per a uns Estats Units d'Europa—que fóra, reconegudament, l'amistat franco-alemanya—no és pas temuda per Anglaterra, tot i la força que podria descabdellar una assenyada organització continental europea. Es més, Anglaterra ha insistit, amb sàvia constància, en el ponteig de les dificultats que s'oposaven a una sincera concòrdia continental. Aquest és un indicatiu del canvi dels temps. I, tanmateix, Anglaterra continua essent la gran tècnica política a Europa, i demostrant una vegada més que si en crisis financeres desesperades pot ésser convenient—com sostenen els partidaris del *Fascio* i de l'*Action Française*—la concentració del poder, en canvi, per a assolir èxits assenyats i durables en la política exterior no hi ha instrument comparable a una democràcia efectiva i lleial.

LA PROSPERITAT DEL NÓRDAMERICA. — Heus aquí un dels fets cabdals dels nostres dies: el Nordamèrica és el el gran país pròsper, l'agabellador de l'or, el creditor de tothom. Durarà aquest meravellós estat de coses?—es demanen els americans més previsors. No hi ha millor manera de formar-se una opinió sobre aquest punt, interessant per a tot el món, que la definició de les causes que han produït aquella congestió de riquesa i de benestar. Seguim, per a això, el guiatge del *New York Herald*.

La primera causa és l'augment en la quantitat de l'or. I no és pas aquesta la més important, però ha estat la primera en l'ordre cronològic, i la comprensió del seu funcionament dóna entenent de com s'ha esdevingut tot l'actual estat de coses.

Aquesta causa ve de la darrerria del segle passat, quan diversos fets augmentaren les existències d'or d'Europa i els Estats Units. Dos enginyers de mines, a l'Àfrica del Sud, descobriren un procediment més perfecte per a extreure més or de les gangues de baix grau. Noves i riques mines foren descobertes a l'Àfrica del Sud, a Austràlia i més tard a Klondike. La quantitat d'or produïda anualment va créixer, en conseqüència, i per tant el món va poder disposar un caramull d'or que es feia ràpidament més gran. Com que l'or és el patró del diner i la

base del major nombre de les divises, va créixer la suma total de moneda i crèdit en el món. Gràcies a això la valor del dòlar va baixar, els preus de les coses van pujar. Imagineu que una ciutat és sobtadament voltada per una muralla i incomunicada amb la resta del món. Imagineu que immediatament la quantitat total de diner d'aquella ciutat fos doblada: doblada la quantitat total de bitllets de banc existent en els bancs, la d'argent en les butxaques dels ciutadans, la de tota llei de diner. S'esdevindria tot seguit que cada individu tindria doble diner del que tenia abans: això és palès. Però el resultat següent és menys fàcil de copsar, i la mancança d'atenció envers ell és a la base del major nombre d'heretgies financeres. El segon resultat és aquest: el preu de cada cosa en la ciutat es doblaria. (Això és sotmès a algunes excepcions). El fet trigaria més o menys a produir-se en les seves darreres ramificacions, però al cap d'un període bastant breu el tros de terra que valia 1.000 dòlars hauria pujat a 2.000; les soldades de 3 a 6.

Això és el que es produí en el món en augmentar-hi l'or. Aquest efecte va ésser ajudat per altres causes que seguiran i que foren encara més importants que l'augment en or, el qual, però, és el que millor il·lustra la llei fonamental del diner.

La segona causa és el sistema de la Reserva Federal. Abans del 1914 cada banc nordamericà s'aguantava "amb les seves cames". Cada banc havia d'estar preparat a tornar als seus clients el diner dels dipòsits. Cada banc havia de descomptar la possibilitat que, per un pànic, qual-sevol dia es presentés un nombre considerable de dipositants a recaptar llurs diners. Per tant, cada banc havia de conservar una vasta "reserva", o quantitat de diner a les caves per als pagaments.

Amb el sistema de la Reserva Federal, tot això canvià. Dit d'una manera elemental, sota el nou sistema, el major nombre dels bancs s'aplegaren per a una mena de protecció mutual de reserves. En feren com una reserva única. Instituint el sistema, cada banc ja no depenia solament dels seus cabals per a complir amb els seus dipositants.

Així, doncs, cada banc pogué reduir la quantitat de numerari que conservava a les caves; o bé, en altres paraules, pogué prestar una molt major quantitat de la seva moneda. Cada dòlar prestat era, si val a dir-ho, un dòlar de crèdit. I l'addició de dòlars de crèdit a la suma total dels efectius, fa el mateix efecte que un augment d'aquests, o sigui que obra com un augment d'or. La valor del dòlar, doncs, minvà, i augmentaren els preus de mercaderies, soldades, efectes de totes menes.

Tercera causa: les despeses de guerra. Tot país en guerra hagué d'estampar més diner, adés en forma de bons, adés en forma de bit-

llets. I per tant baixà la moneda i augmentaren els preus de les coses. Els Estats Units no anaren tan enllà com molts de països europeus. Així i tot crearen una gran quantitat de moneda, en manta forma: i en arribar al cim d'aquella creació la valor del dòlar havia baixat de 100 cèntims a prop de 40. Aleshores començà la represa. De mica en mica el dòlar recobrà una part del camí perdut. Actualment el dòlar es manté als volts dels 66 cèntims, i sembla que el govern americà es proposa d'estabilitzar-l'hi. Aquest canvi en la valor del dòlar produí diversos resultats, en llur major nombre colpidors i importants. Les ramificacions prengueren direccions inesperades, avantatjoses per a molts i desavantatjoses per a alguns. Un resultat molt important fou de minvar la riquesa de molts d'aquells que abans de la guerra componien les classes més riques. Cada persona que tingués la seva riquesa en forma de dòlars, perdé un terç de cada dòlar, als volts de 34 cèntims.

Només veieren reduïdes llurs riqueses els que les tenien esmerçades en hipoteques, bons, comptes corrents, etc. Els que les tenien en mercaderies s'aprofitaren de la minva en el preu del dòlar. Ço que abans valia 1 ara val 1'50.

La classe més positivament i més generalment afavorida per aquesta causa fou la proletària. Si la seva soldada abans de la guerra era de 4 dòlars al dia, esdevingué de 6. Gràcies a això—i a una altra causa que hom dirà tot seguit, la llei restringint la immigració, els proletaris nordamericans han assolit una posició mai vista en llur país ni en cap altre. L'elevació dels pobres i dels relativament pobres és el resultat cabdal de les causes que hom estudia. Es igualment una altra causa, i la principal, de la prosperitat que ara preval a Amèrica.

Per a mostrar com la classe d'ingressos relativament petits ha guanyat i com ha minvat la oposta, no cal sinó examinar la taula següent. En ella apareixen el nombre de persones que frueixen cada renda, de primer en 1916 i després en 1923:

Renda	1916	1923
\$4,000	124,375	1,158,200
6,000	99,056	558,000
10,000	68,942	228,200
20,000	39,226	80,200
50,000	11,953	16,500
100,000	3,462	3,620
150,000	1,586	1,430
200,000	1,444	840
300,000	926	380
500,000	524	150

El nombre, doncs, de les persones amb una renda de 4.000 dòlars a l'any ha estat gairebé multiplicat per deu. Són els que compren automòbils, aparells de radiotelegrafia, tota mena de mercaderies. Són la base de la prosperitat del país. Girem-nos ara envers els rics. El nombre de persones que abans de la guerra, en 1916, tenien rendes de 4.000 dòlars han pujat de 124.375 a 1.158.200 i les que tenien rendes de 200.000 dòlars han baixat de 1.444 a 840.

Aquestes xifres convencen de l'error de certs propagandistes que afirmaven que la guerra era causada pels rics, els quals n'assolirien grans profits. No, les guerres no enriqueixen els rics, sinó que els minven la benestança. Certament alguns rics veuen llur riquesa augmentada per la guerra. Qui fonamentés la seva posició en mercaderies, terres, cases o mines, participarà de l'ascensió de l'home que tenia com a única riquesa el seu treball. Fins a un cert punt la guerra crea una classe de nous rics. Però els destinats a aprofitar-se de la guerra, no ho saben pas anticipadament, i, per tant, no poden haver tingut aquest motiu per a instar la guerra.

Encara una causa fou, com s'ha pronunciat, la llei restringint la immigració. Abans de la guerra, uns 750.000 obrers europeus desembarcaven cada any als Estats Units. Algun any l'onada immigratòria arribà a 1.750.000. En l'any immediatament precedent a la guerra fou de 1.250.000. Tots aquests obrers nouvinguts treballaven a preus més baixos, i així baixaven els nivells de les soldades establertes en el país. Aprovada la llei, el proletariat nordamericà gaudeix d'una mena de monopoli, i les seves belles condicions es consoliden.

Altra causa. Després de la guerra, l'Europa era molt pobra. Havia devorat, fet saltar o cremat tot ço que li pertanyia. No tenia mercaderies. Els en calgué d'Amèrica. I com que en bescanvi no podien oferir altres mercaderies, oferiren or. Aliances matrimonials i tot. Amèrica tingué, i té, més or que no pas tota la resta del món.

Les conseqüències naturals d'aquest fet (depreciació del diner, augment dels preus) han estat contingudes per una acció dels banquers, deliberada i prudent. Però els economistes creuen que hom no pot pas impedir indefinidament que la llei esmentada actuï, i prediquen que si aquella gran quantitat d'or roman a Amèrica, darà naixença a més i més moneda de crèdit, i determinarà noves puges de preus.

La darrera causa, també relacionada amb la guerra. Un cop acabà la gran contesa, alguns industrials americans es trobaren amb fàbriques engrandides per a la guerra que podien produir més del que podia absorbir el mercat. No pogueren sofrir de reduir llur producció. Decidi-

ren de continuar per un altre any en la producció màxima, i de disposar de l'excés per vendes a terminis. Gràcies a això, no menys de set bilions s'afegiren a la moneda de crèdit nordamericana. Ha de funcionar aquí, òbviament, la mateixa llei de la moneda. Es clar que les fàbriques hauran de disminuir llur producció. No poden augmentar encara llur gep per a vendes remotes en el temps. El sistema de la venda a terminis no és bo sinó per a una vegada.

Quant als pronòstics que hom fa sobre la durada de l'actual prosperitat americana, molts de bons jutges l'estenen almenys a un any més. Però molts de particulars es disposen ja a plantar cara a dies menys benivolents; i l'opinió i la premsa nordamericana tota sencera està encaparradíssima amb els problemes que crea una excessiva congestió de diners no pas suficientment consolidable.

EL SOCIALISME ALEMANY.—Tant a l'Alemanya com a l'Àustria alemanya republicana cada dia avança més una tendència que pot ésser definida com antimarxisme. No és, però, una tendència contrària al socialisme per bé que es mogui en un cercle d'idees diverses, no és menys anticapitalista que el mateix marxisme. S'entenen per marxistes, aquí, solament aquells escriptors que, pertanyents a un partit marxista, reconeixen i defensen en llurs escrits les doctrines de Marx en la forma establerta en els congressos de partit. La "ciència" d'aquests escriptors és escolàstica, en el sentit de conservar la "puresa" de la teoria recolzant, en definitiva, sobre l'autoritat de Marx i d'Engels. Aquesta activitat publicista no té res a veure amb la ciència. Les grans lluites mogudes pels partits marxistes—pel revisionisme, per la dictadura, etc.—no tenen aspecte científic, sinó purament polític; sols Marx i Engels han exercit una influència sobre la ciència alemanya. Així estudia la situació de Germània l'escriptor Ludwig Mises, en *Weltwirtschaftliches archiv*.

Al 1870 i al 1880 acampava a Alemanya el socialisme d'Estat i el socialisme de Càtedra; l'economia política clàssica era passada a segon ordre, l'economia política moderna a la formació de la qual contribuïren tan notòriament escriptors de l'escola austriaca romangué a Alemanya quasi completament ignorada; no figuraven més que treballs històrics i d'estadística descriptiva. Les condicions van canviar quan vingué una nova generació, la dels deixebles d'aquells qui l'any 1872 havien fundat el *Verein für Sozial Politik*. Aquests no coneixien gairebé res dels clàssics de l'economia; però havien llegit Marx i Engels i contra ells apunten les crítiques, les quals, però, afectaven més aviat les exageracions

polítiques que no pas la substància de la teoria. Ara, quan a l'últim alguns dels deixebles d'aquesta generació dels fundadors de la nova escola històrica començaren a proposar els problemes de l'economia teòrica, caigué ràpidament fins i tot el prestigi de la teòrica marxista. Finalment, hom s'atreví a reconèixer, àdhuc dins Alemanya, els progressos fets per l'economia a l'estranger en les dues darreres generacions i la modèstia del paper de Marx en la història de la teoria econòmica.

En canvi, dins la sociologia alemanya, la influència del marxisme augmentava. No hi dominaven més conceptes que els d'ell, llevat del materialisme històric i de la lluita de classes. Aquests foren els punts de partida del pensament sociològic alemany: la major part no controlava aitals doctrines, es limitava a constatar-ne l'eficàcia política i pràctica.

Conseqüència de l'acolliment de la doctrina sociològica marxista, la ciència alemanya refusava les teories sociològiques utilitaristes del segle XVIII.

La doctrina sociològica utilitarista parteix del fet experimental de la voluntat immanent en tot ésser vivent d'afermar la vida pròpia i d'augmentar les pròpies energies vitals. La major productivitat de la divisió del treball comparada amb l'activitat aïllada indueix els individus a ajuntar-se en societats cada cop més àmplies. La societat és divisió del treball i cooperació. Entre la societat i els individus no hi ha, en definitiva, contrast de interessos; puix que cadascú dins la societat pot assolir els seus objectius millor que no pas actuant isoladament. Aquesta és la substància de la prou coneguda teoria de l'harmonia dels interessos. La crítica socialista no ha comprès mai el concepte de l'"harmonia preordenada" de l'escola liberal d'Emith a Bastiat.

La diferència dels utilitaristes, que creien que la propietat privada dels mitjans de producció augmentava la productivitat del treball social més que no la col·lectiva, els més vells socialistes creien el contrari. Cal distingir aquest socialisme utilitarista d'aquell altre socialisme que, partint d'una doctrina social metafísica, afavoreix el retorn a la propietat col·lectiva, la qual podria instaurar aquelles valors que la societat té per objecte d'assolir.

D'aquestes dues menes de socialisme, Marx es distingeix substancialment en la motivació sociològica del seu socialisme. Marx parteix del principi que el mètode de producció col·lectiu assegura una productivitat més alta del treball que no pas la que es funda en la propietat privada dels mitjans de producció. Però nega que en la societat del passat i del present hagi existit o existeixi una solidaritat dels interessos. Aquesta solidaritat només es troba que al si d'una mateixa classe; entre

les diferents classes hi ha una pugna, tant que fins ara la història social no ha estat sinó un seguit de lluites de classes.

El corrent sociològic alemany més comú manllevà del marxisme sobretot aquest concepte fonamental de les classes, en tota aquella indeterminació en la qual l'havien deixat Marx i Engels.

El socialisme marxista diu: "lluita de classes, no lluita de pobles!"; el socialisme nacional diu: "pau entre les classes, però guerra als enemics de fora!". Entre aquests dos conceptes és avui dividit el poble alemany. El gran problema polític del poble alemany és un problema nacional, que el marxisme no ha sabut veure. El problema nacional és un problema polític mundial, el gran problema mundial de l'esdevenidor. Sombart, expositor de la nova tendència antimarxista (*Der Lebenswerk von Karl Marx*, gener 1909) afirma que l'oposició dels interessos de classe ha d'ésser superada pel progrés moral. El marxisme dóna una excessiva valor al concepte de les classes, mentre el que convé és revalorar el principi de la nacionalitat.

Però, per un altre cantó, l'antimarxisme es reconcilia amb el marxisme en l'avversió al capitalisme. L'antimarxista alemany es rebella solament contra les derivacions polítiques de la doctrina marxista, però no contra el seu contingut científic.

UNA LLAMBREGADA A L'ORIENT.—Louis Bertrand, en el recull *Les œuvres libres*, explica en un estil fort i saborós les seves impressions d'Egipte, hagudes en un viatge recent. Val la pena de meditar-les:

"Res no és més insensat, o més criminal, res no denota una més completa ignorància dels homes i dels medis que les campanyes de premsa empreses a França a favor dels nacionalistes egipcians. En aquest afer, els anglesos i nosaltres som solidaris. Les nostres colònies, com les d'ells, són amenaçades pels mateixos enemics. Aqueixos no s'esperen pas fins a haver, segons la fórmula, "rellençat els anglesos a la mar" per a atacar-nos a Tunis, a l'Algèria, al Marroc. Llur propaganda antifrancesa hi és contínua. Hom pot dir que estan en guerra amb nosaltres, puix sostenen amb llurs subsidis les colles d'Abd-el-Krim i exciten els nostres súbdits a la revolta. Ningú, a França, no vol veure aquestes traidories i aquesta hostilitat declarada. En tornant d'Egipte a París, he trobat gent que m'interrogaven sobre el meu viatge, i em feien, en no amagar-los jo el meu pessimisme:—Ah, aquests anglesos!...—No se'ls acudia poc ni gaire que un francès pogués queixar-se dels egipcians o dels mussulmans. Per al francès usual, mecanitzat i farcit pels seus diaris, el mussulmà, l'egipcià, el turc, el món enter ens adora! Sembla impossible una semblant obstinació a posar-se la bena als ulls. Es veritat que l'oriental excelleix a enganyar-nos i a dividir-nos. Per odi de l'anglès, feny amor per al francès. Veu's aquí tota llur política; i el millor resultat es de fer-nos disputar i abraonar-nos els uns als altres. No negli-

geixen cap ocasió. Si un prelat francès davalla al Caire, hom li farà una recepció triomfal, hom desfermarà els cavalls del carruatge, i els mussulmans seran els més ardents a aclamar-lo. Això servirà a decebre'ns sobre els seus veritables sentiments i a enfurir els anglesos contra nosaltres: tot plegat, benefici per a aqueixos bons orientals!

Repetim-ho encara, perquè és la humil veritat: l'oriental i particularment el mussulmà, és enemic nostre. No ho oblidéssim mai! Per al nostre govern, mai no sabriem precisar a bastament les nostres amors i els nostres odis. I és sempre possible, si cal, d'entendre's amb un bon i lleial enemic.

Són enemics nostres per tota mena de raons, la principal de les quals és la diferència de les religions i de les mentalitats: una religió que no ha pas sabut i que àdhuc no ha pas volgut adaptar-se a les condicions del món modern i una mentalitat fanàtica i bellicosa, romasa igual que en temps d'Alí o d'Abu-Becr. D'altra part, nosaltres els humiliem fent-los sentir la nostra tutela o bé fins i tot, senzillament, la nostra superioritat. Els afamem, els fem la vida impossible amb l'encariment de tot, empenyem gent que té per ideal de reposar l'esquena damunt una estora per dies sencers, introduïm en ells la nostra febre de moviment, la nostra agitació perpètua i de vegades orfa de finalitat.

Fa molt de temps que ens detesten per totes aqueixes raons. Però avui ens menyspreen—i aquest és el fet nou importantíssim. A llurs ulls, hem perdut el posat. L'occidental s'ha debilitat i empobrit. Les quatre o cinc grans nacions que feien la política del món s'han posat en estat d'inferioritat en aviar-se a una guerra fratricida on malversaren irremeiablement llurs forces. Encegatats pels nostres odis, no hem vist que ens destruïem a nosaltres mateixos, i, amb nosaltres, a una civilització que dominava l'univers. Per això és que la guerra alemanya—la guerra de les nacions, com ha estat anomenada,—fou una cosa impia i per a sempre més execrable. I la cosa pitjor és que no havem pas pogut defensar-nos tots sols, i hem hagut de cridar al bàrbar. De la Índia i àdhuc del Japó, fins al Marroc i fins al Sudan, negres i grocs vingueren a reforçar els nostres efectius, a endossar els nostres uniformes i engrapar els nostres fusells. Doncs bé, el major nombre d'aqueixos soldats de fortuna eren mussulmans. Així hem armat l'Islam, i, sense saber-ho, l'hem armat contra nosaltres. Es l'Islam, diuen, qui ens ha salvat. S'ho imaginem, en són convençuts. Raonen com l'obrer europeu, que està convençut que no necessita el patró ni els enginyers per a menar tota la fàbrica. Són incapaços de comprendre que sense el nostre geni inventiu, la nostra organització, i sobretot sense la nostra direcció, no haurien estat sinó una vil multitud delmada per les malalties contagioses i ben aviat anorreada per les bombes. No reparen que els milers de braços són cosa inútil si no hi ha un cervell per a menar-los.

Sigui com sigui, ha estat per a nosaltres una gran humiliació, una humiliació de la qual ens costarà be prou d'alçar-nos, la crida al bàrbar. Cal bé reconèixer que fou una dura e inevitable necessitat. Però les conseqüències en són terribles. Aqueixos homes, embriagats per una victòria de la qual som els únics artífexs, es giraran, cada vegada més, contra nosaltres: ja han començat!"

Més endavant exclama:

"Per una ironia cruel fan veure que ens imiten i àdhuc ens ultrapassen en el terreny de la laïcitat... La laïcitat turca! La laïcitat musulmana! cal tota la ignorància francesa i tota la ximpleria anticlerical per a creure en una semblant plagasitat. Com ens ho recordava fa poc Laurent Vibert, jove escriptor prematurament desaparegut, en un excel·lent llibre (*Ce que j'ai vu en Orient*) que és el més clarivident i penetrant que hom hagi escrit sobre l'Orient contemporani, els turcs no més són laics que contra nosaltres, quan es tracta de foragitar els nostres religiosos, de tancar els nostres col·legis i els nostres hospitals. Objecten al nostre govern els seus propis principis. "Els nostres sectarismes estan empallegats com estornells dins llurs propis filats." Afegim que la supressió del Califat i de les petites escoles religioses, complerta amb intencions purament nacionalistes, ha causat un viu ressentiment entre els mollahs, que obliguen Mustafà Kemal a comptar amb ells."

Més endavant encara, discorre així:

"Hi ha—particularment a França, un prejudici pro-islàmic, pro-oriental, que data dels orígens del romanticisme, i que és defensat tant per la rutina i l'autosuggestió literària com pel fanatisme sectari i també pels interessos més vulgars. Des de la francmaçoneria fins a la literatura, passant per les empreses capitalistes i les agències turístiques, legions de badocs, de vius i d'imbècils, sense parlar d'alguns artistes de geni, malden per a mantenir i fer flamejar als nostres ulls l'antic miratge oriental. Frases fetes rescalfades per una premsa inconscient o venal, prejudicis antireligiosos, prejudicis literaris, interessos de botiga, tot s'aplega per a perpetuar deplorables errors."

"Hom entén que els turcs són els nostres amics d'ençà dels temps de Francesc I, que la França és una nació mussulmana, que l'Islam és, per a nosaltres, un aliat al qual no podem negar res... Com si la França catòlica i monàrquica hagués pogut mai ésser l'aliada de l'Islam! Els nostres pares s'haurien indignat d'una monstruositat semblant. La veritat és que els nostres reis, en moments de crisi en els quals la mateixa existència de la nació era amenaçada, han pogut cercar ajut prop del Gran Senyor, o bé, en d'altres circumstàncies, assegurar-li una neutralitat benvolent, però això a canvi de avantatges palpables, entre els quals el més honorable per a ells fou l'establiment de les Capitulacions. Mai no s'ha tractat, per part de la França, d'una unió amb l'Islam. Per a la francmasoneria, al contrari, és una tàctica tradicional d'oposar per tot arreu el mussulmà al cristià. Així, a Algèria, s'esforçaren d'esterilitzar l'obra civilitzadora de Lavigèrie. Bella tasca! Bell resultat! Fortificar tant com serà possible gent que no poden ésser sinó els nostres enemics, i que són els enemics de la civilització occidental, per a no dir de tota civilització! Creure que podran mai ésser amb nosaltres! I sacrificar a aquesta il·lusió el més notori interès francès!"

Un últim paràgraf a retenir:

"Sense dubte, els anglesos són a la Palestina i nosaltres som a la Síria. Però les pitjors mancances hi han estat comeses pels nostres governs, per l'Anglaterra com per la França. A la Palestina com a la Síria, hem exasperat alhora cristians i mussulmans. Quant a ço que ens pertor-

ca, si volem romandre allà on som, si no volem ésser-ne bandejats ignominiosament, sense cap gratitud per al nostre llarg esforç civilitzador, per a tots els nostres sacrificis en homes i diner, cal que continuem a recalcar-nos en el nostre aliat tradicional: el Cristià. El Cristià té el diner, l'astúcia, l'hàbit de la resistència, el secret de durar, i és el més intelligent. Es ben possible que no ens estimi gaire, en el fons, i que sigui un mediocre soldat de la civilització. Però no té més remei que estimar-nos i unir-se a nosaltres contra el mussulmà, el qual és el nostre enemic irreductible i que mai no ens guanyaran les concessions més humiliants per al nostre amor propi...!"

LA VIDA DE L'ESPERIT A TXECOSLOVAQUIA

(ACABAMENT)

sos rams de l'activitat. Calia resoldre urgentment un seguit de problemes tècnics de gravetat complicada en un Estat nou. La fórmula, però, que, en definitiva, ha surtat, ha estat la dels ministeris de coalició, a base gairebé d'una unió sagrada, i amb aquesta és amb la que ha evitat l'estrall d'una guerra religiosa, que no per ésser d'esperits era menys funesta, amb motiu de l'incident motivat per la commemoració de Joan Hus. El ministeri constituït després de les eleccions de 1924, és a base d'aquesta ampla coalició en la qual entren des del catòlics als socialistes.

ALS NOSTRES LECTORS (1)

Com veuran, a partir d'aquest número suprimim la secció de "Lletres Sagrades", donat que és d'imminent publicació la Bíblia, en la qual els sagrats textos podran ésser llegits tots sencers en català. En el seu lloc, posem la secció "Llibres i Revites".

(1) Nota caiguda del número anterior.

Aquest número de LA PARAULA CRISTIANA ha passat per la censura governativa
